

*Poštnina za kraljevino Jugoslavijo
v gotovini plačana.*

BOGOSLOVNI VESTNIK

IZDAJA

BOGOSLOVNA AKADEMIJA

LETO XI

ZVEZEK I

LJUBLJANA 1931

KAZALO.

(INDEX.)

Razprave (Dissertationes):

- Turk, Breve Pavla V Tomažu Hrenu z dne 27. nov. 1609
(Breve Pauli PP. V ad episcopum Labacensem Thomam Hren
datum V. Kal. Dec. MDCVIII) 1
- Odar, Kazen za sokrivce po cerkvenem pravu (De poenis
pro correis iuxta codicem iuris canonici) 33

Praktični del (Pars practica):

- Religioznost apostola Pavla. — J. Ujčić 61
- Odloki sv. stolice: 1. Molitev za odpustek, ki se dobi »toties
quoties« pri obisku cerkve. — 2. Prekinjen noviciat. — 3. Če
diakon deli sv. obhajilo. — 4. O sprejemu pozakonjenih v
semenišče. — 5. Sv. penitenciarija in verniki vzhodne Cer-
kve. — 6. Popolni odpustek za oficij opravljen pred najsv.
zakramentom. — F. U. 70

Slovstvo (Literatura):

a) Pregledi:

- Georgija Skolarija zbranih spisov III. zvezek (F. K. Luk-
man) 72

b) Ocene in poročila:

- Godišnik na Sofijskija Universitet. VI (1928/29) (F. K. Luk-
man) 82 — Murko, Die Bedeutung der Reformation und
Gegenreformation für das geistige Leben der Südslaven (J. Turk)
83 — Roberti, De delictis et poenis I (V. Močnik) 85 —
Kniewald, Pastirsko bogoslovlje I (F. Ušeničnik) 89.

Razno (Miscellanca):

- Teološko in religiozno gibanje v Nemčiji (J. F.) 93 — Književne
beležke (Lkn.) 96.

BREVE PAVLA V. TOMAŽU HRENU Z DNE 27. NOV. 1909.

(Breve Pauli papae V. ad episcopum Labacensem Thomam
Hren datum V. Kal. Decembris MDCVIII.)

Ob tristoletnici smrti Tomaža Hrena.

Dr. Josip Turk — Ljubljana.

II. Del: Dokumenti.

V tem delu prinašam dokumente, ki jih citiram v razpravi. Ponatisnjeni so bolj kot priloge, ki naj potrjujejo vsebinsko pravilno izvajanje razprave, kakor pa kot samostojna formalna izdaja. Tu objavljena Stobejeva pisma je izdal jezuit Lombardi l. 1749 po rokopisu, ki mu ga je dal na razpolago Sigismund pl. Gallenberg. Zal, da Lombardijeve izdaje ne morem revidirati na podlagi rokopisnega gradiva, ki bi ga bilo treba šele iskati in naknadno pregledati z novimi stroški in žrtvami. Za originale tu objavljenih Stobejevih pisem je treba vpoštevati v prvi vrsti borgežanski arhiv. Koristna bi bila tudi ugotovitev, ali in kje so se ohranili originali vseh papeških brevov, ki jih priobčujem iz originalnih registrov. Najdišča in značaj rokopisov sem pri vsakem dokumentu naznačil v registru. Kakor je razvidno že iz dokumentov in iz njim pripadajočih registrov, sem nekatere objavil celotno, druge pa stvari primerno le deloma. O obdelavi objavljenih tekstov je treba pomniti sledeče:

Tekst pod št. 1. je nespremenjen povzet po Loserthovi izdaji. Za ponazoritev razmerja originalov (=O) do prepisov konceptov, oziroma originalov, ki jih nahajamo v fasc. 157, 39 kapitelskega arhiva v Ljubljani (=F), oziroma v Hrenovem škofovskem zapisniku Vol. II. Primi Protocolli Pontificalium (=P) v škofijskem arhivu v Ljubljani, sem rabil znake O, F, P. Kjer sem skušal tekst emendirati, sem to na doličnem mestu izrečno pripomnil, ne da bi posebej omenil poprave očitnih napak. Radi pomanjkanja koničastih oklepajev v tiskarni sem za lastne vstavke v tekstu rabil oglate oklepaje in sem vanje postavil vstavke v kurzivnem tisku. Pravopis velikih, oziroma malih črk sem skušal čim bolj poenostaviti, z interpunkcijami pa čitanje teksta olajšati; pripomnim, da sem „u“ na primerjih mestih nadomestil z „v“, „C“ v Calend. pa s „K“. Okrajšane besede sem večinoma izpisal. Točke (. .) v Stobejevih pismih so povzete iz Lombardijeve izdaje, sicer pa značijo, da se stavek še nadaljuje. Zaradi pregleda sem tekste razdelil na odstavke.

Št. 1.

1598, 12. avgusta. Ferrara. Nuncij Hieronim Porzia poroča avstrijski nadvojvodinji Mariji o ovirah proti potrditvi Tomaža Hrena za ljubljanskega škofa.

Kopija. Stajerski deželni arhiv, Oberndorf. Loserth, Akten und Korrespondenzen zur Geschichte der Gegenreformation in Innerösterreich. I. št. 427 v Fontes rerum Austriacarum II. zv. 58 str. 290.

Aus Ferrara den 12. Augusti a. 1598.

Was das bisstumb Laybach anbelangt, ist zwar nicht ohne, wie ich selbs bekennen mues, dass ein sonder notturfft were, damit das arme stift, so alberaith ein iahr verledigt, seinen hirten und vorsteher hat. Ich für mein person hab den herrn Khrön alzeit für ein frombe person und meinen gueten freundt gehalten, wolte ihme auch so gern das und ein mehrers vergunnen, als E. F. D^t ich warhaftig versichern kan, dass von E. F. D^t und dero geliebten sohns wegen ich alhie das meinig treulich geleistet, damit er Khrön auf die erlangte praesentation zu bischoven bestättet kündte werden. Dass es aber bishero nit geschehen, kan ich nit dafür und solle E. F. D^t uber die ihme, herrn Khrön, fürgeworfne difficulteten von meines gewissens wegen ich nicht verhalten, weil I. B. H^t mich zu der mir anvertrauten Nunciatur allergn. furgenomben und verordnet, dass ich mich allzeit beflissen, dieselb also zu führen und zu verichten, wie einem ehrliebenden gottsfürchtigen mann zustehet und ich es gegen gott und I. H^t zu verantworten wisset, dahin schliessent alles, das so mir amtswegen furkomen, ich dasselb alles nit allein in der eng und geheimb gehalten, sondern auch alles vergessen, diss hab ich nit allein mit aufrichtung der process, so mir von Laybach zu formirn auferlegt worden, observirt, sondern bey beydigung und examinierung der zeugen ist mein auditor und mein notarius oder schreyber, welche beede beydigt und I. H^t geschworn, gewesen: was nun die zeugen wegen des Khrön und des stifts Laybach ausgesagt, das ist alles treulich vermerkt, der process auch verbetschiert, I. H^t zuegeschickt worden, und mag mit der wahrheit schreiben, dass ich mich nit zu erindern wais, was darinnen stehe, als wass ich von dem herrn cardinal Paravicino, der den process referieren solt, vernomben, dass darinen wider den Khrön solche oppositiones stehen, darumben er schwerlich confirmirt kan werden.

Uber diss alles aber kann E. F. D^t ich auch nit verhalten, dass der herr patriarch von Aglern hochgedachten herrn cardinal Paravicino, mir und andern gesagt, er habe in seiner gehaltenen Craynerischen visitation befunden, gemelter Khrön sey oft und vill maln in frauenklöstern zu Michelstätten und Münkhendorff gewesen, mit den nunnen geessen und tanzt und ein mehrere kundtschafft, als sich gebürt, gehabt, habe darumben wider ihne der gebüer nach procediert, und für excommunicierten erklhárt, und unangesehen er

solliche ungebuer dem vorigen herrn bischoff von Laybach angezaigt, und ihme gwalt, ihme, Khrön, von der excommunication zu absollvieren, geben, so wäre er doch nie absolviert worden, dass ich bey also geschaffnen dingen nit weis, ob er, Khrön, die confirmation erlangen würdet khönnen oder nicht, was ich aber von E. F. Dt wegen darunder helfen khan, wiewoll es schwärlich sein wierdet, will ich an mir nichts erwinden lassen, dass übrig alles befilch ich gott dem allmechtigen, der weyss, daß ich in sachen sonsten nichts für augen gehabt als sein göttliche ehr, und die wolfahrt derselben khirchen. Es ist neulicher zeit in der cardinal consistorio wegen des bisstumbs Triest ein zweyffel entstanden, woher nemlichen dass hochlöbliche hauss von Österreich denselben bischoff macht einzusetzen und zu presentieren, aus aigner fundation oder aus überlufferten rechten, welliches ich theyls bey villen cardinaln defendiert, wurd aber dennoch nit unratsamt sein, sollichem zu guottem gewissens, gerechtigkeit, und reputations erhaltung nachsuchen zu lassen. Ich vermein gleichwoll, es werde solliches privilegium vom babst Pio dem andern diess namens herkommen sein, dan derselb ein bischoff zu Triest gewest, welliches herr canzler aus dem archivio, so dergleichen sachen beschreibt, zu erfahn. Undterdessen solt durchaus kein praeiudicium erfolgen.

Na hrbtu tega pisma je Hren lastnoročno pripisal, da je to pismo

D. Hieronymi comitis de Portia Veneti tempore suae electionis Episcopatum Labacensem ambientis (una cum D. Ursino Berthis episcopo Tergestino) sed interim a Summo Pontifice Clemente VIII. ad Episcopatum Adriae promoti. Idem D. Nuntius fuit meus consecrator assistentibus sibi ^{Rmis} Martino Seccoviensi et Georgio Laventino episcopis, 12. Sept. 1599.

Št. 2.

1606, 4. novembra. *Rim. Pavel V. priporoča avstrijskemu nadvojvodu Ferdinandu novega nuncija Salvaga.*

Vatikanski tajni arhiv: Arm. 45, t. 2, fol. 114v — 115r; originalni register. V tem zvezku je še 22 brevov, s katerimi priporoča Pavel V. Salvaga različnim osebnostim.

Exigebat ratio aequitatis, ut potestatem aliquando faceremus venerabili fratri episcopo Adriensi recipiendi se ad suas ovculas post tam longos labores in munere Apostolici Nuncii hactenus cum pietatis atque prudentiae laude susceptos. Cum autem cuperemus ei sufficere aliquem, qui huius Sedis negocia pro officii dignitate atque gravitate gerere posset et nobilitati Tuae aequae ac Adriensis episcopus extitit gratus acceptusque foret, elegimus ex praelatis Nostris domesticis et assistentibus venerabilem fratrem episcopum Lunensarzanensem, virum pium, prudentem probatisque moribus atque

Št. 2. *Glej v razpravi št. 20.*

doctrina et in rebus gerendis dexteritate atque industria singulari et qui ex primaria Genuensium nobilitate, ex Silvagorum videlicet familia ortus, propensione naturali, qua fere Genuenses omnes inclytæ Austriacæ domui addicti sunt, nobilitatis Tuæ apprime studiosus est. Hunc igitur Nostrum et huius Sanctæ Sedis Nuncium Apostolicum modo mittimus ad Te . . .

Št. 3.

1607, oktober. *Hrenov lastnoročni zapissek o vizilaciji nunciija Salvaga.*

V Hrenovem koledarju za l. 1607. Kapiteljski arhiv v Ljubljani: fasc. 96, 5. Ob robu celega meseca oktobra stoji pripisek: Nuntius Apostolicus fuit Labaci et visitavit nomine Pauli Papae V. Potem sledi na zapisniški strani:

Reverendus Nuntius Apostolicus et visitator dominus Joannes Baptista Salvagus, episcopus Lunae et Sarzanae, 14. Sept. Graecio discessit. Misimus ei Oberburgo equos 15 usque Slavigraetium; insumpsimus ad 100 fl. Occurrimus ei in finibus dioecesis Nostrae.

Nota bene. 1. Noluit rogantibus Nobis exhibere potestatem sive litteras commissionis suae papalis; dicebat se non teneri; reverendo Patri Christophoro Mayer, cancellario, ostendit¹.

Ob robu: Lib. 1. decretal. de offic. et potestate jud. deleg. c. Si quando clerici¹.

Nota bene. Non habet nec minimum sacerdotem deponere, episcopos autem et praelatos debet tantum fraterne monere de iis, quae ad aures Papae devenerunt¹.

2. Urbaria petiit Slavigraecensis parochiae sibi exhiberi. Prohibuimus nomine principis.

3. Monachum e Novo Claustro, multis sceleribus infamem, qui pueriliter et scurriliter se habuit erga canonicos, ad sordes colligendas eduxit. In mensa obiecit ad summum 2 sacerdotes hactenus in visitatione fuisse repertos caelibes. Secreta examinis revelavit.

4. In episcopum hinc inde inquisivit et violenter, sicut reverendus Philippus Morzina dixit.

5. Per eundem schaedas ad valvas ecclesiae volebat Labaci in episcopum, praepositum, decanum, canonicos, sacerdotes affigere.

6. Cathedram iussus ascendere, ut populum evocaret ad conquerendum de supradictis personis.

7. Choleram et minas ostendit erga Patrem cancellarium, etiam cum excusarem curatum in Aspa.

Omnes patriarchales curatos, cooperatores, parochos, etiam archidiaconum Camnicensem Labacum ad se venire per cursum visitationis suae direxit et vocavit, ubi etiam eos ex curia episcopali expedit.

Št. 3. *Glej v razpravi št. 49, 56.*

¹ *Tu se opomba konča.*

Nota bene. Styffter Mareytschensis² tortus in publico carcere, pecuniae ab eo acceptae ad pios applicandae usus domino decano traditae. Fassus est nequam suam nequitiam et deceptiones. Trireribus addicetur¹.

Pridie vigiliae omnium sanctorum Labaco discessit ad monasterium Carthusianorum in Freydniz, quod visitavit. Deinde in Verhnikam et inde in vigilia dicta mire discessit in pluviis in Adelspergam.

Nota bene. Mansit itaque toto mense Labaci, in sumptibus episcopatus. Nihil contulerunt patriarchales, totum onus episcopatus Labacensis sustinuit¹.

Št. 4.

1608, 4. julija. *Gornji grad. V instrukciji za prokuratorja, ki naj bi v njegovem imenu obiskal limina apostolorum, piše Hren na začetku obširnega poročila o stanju ljubljanske škofije tudi o težkočah, ki so se mu delale pri potrditvi njegovega imenovanja za ljubljanskega škofa.*

Kap. arh. v Lj.: fasc. 57, 17; originalni koncept.

Deinde Sanctitati Suae demisse significo me, dum gubernacula huius Labacensis episcopatus plane invitus et serenissimi archiducis Ferdinandi absque omni supplicatione mea nuda eius electione adactus et sanctissimo domino Clementi VIII. praesentatus susciperem, illum sane tanquam aerumnarum, miseriarum, laborum et sudorum plenissimum pelagus reperisse. Quamvis de mea persona, cum ante confirmationem ab illustrissimo ac reverendissimo domino Hieronymo comite Portiae, Nuntio tunc Apostolico, processus de more formaretur, a meis aemulis, qui episcopatum hunc ambiebant, varia proponebantur et primus, nisi secundus processus fieret, parum valebat, ita ut Ferariae serenissima archiducissa Maria, quando filiam suam, serenissimam reginam Margaritam in Hispanias duxit, ipsum sanctissimum Clementem Papam VIII. singulari conficiendi huius negotii studio adierit, tamen per gratiam Dei nihil in me, quod Deum vel populum offendere posset aut episcopo esset indignum, repertum fuit, nisi quod ad cumulum aliorum incommodorum hominum quorundam non probe affectis animis debitum ferme quatuor aut quinque millium florenorum, qui ad illos formandos processus expensi sunt, accesserit.

Št. 5.

1609, 23. marca. *Gradec. Lavantinski škof Stobej se v pismu državnemu tajniku kardinalu Borgheseju brani pred očitkom, da je nespoštljivo govoril o papežu.*

Georaii Stoboei Epistolae. Venetiis 1749, str. 296 s.

² O njem glej Gruden, *IMK XIX* 112.

Št. 4. Glej v razpravi št. 39, 40, 44, 61.

Št. 5. Glej v razpravi št. 24.

Non sum solitus interpellare magistratus et nunc invitus [*stringo*] calamum. Sed stringere ipsa cogit necessitas. Audio Te mandasse Nuntio Graecensi, quod apud serenissimum principem Ferdinandum conqueri adversum me deberet tanquam de Summo Pontifice parum bene locutum, id quod ipsum iam pridem, ego vero hisce primum diebus summa diligentia perfecisse cognovi.

Prima haec contra me in vita mea querela fuit. Sed quae minus me movet, quam quod a Te tanto viro sum delatus, antequam auditus, et de eo quidem facinore, cuius mihi non sum conscius. Duodecimus iam hic est annus, quod pro serenissimo meo principe locum teneo nec aliud ago, quam quod pro patria, pro religione proque Summi Pontificis auctoritate depugno, et nunc sinistri de ipso sermonis sim reus? Nae sinistre ille locutus est, qui hanc apud Te mihi notam affinxit. Deum vero conscientiamque meam testor me hac quidem in re omni culpa vacare falsoque delatum esse. Testes appello catholicos, quorum causam hactenus defendi, testes^a haereticos, quos semper oppugnavi. Hi sciunt et testabuntur, quem^a unquam de christo Domini sermonem habuerim. An maius testimonium requiritur? Sed illud quoque praebebit anteaetiae vitae meae consideratio. Quis enim unquam ullo me vitio notavit? Quid vero de me sanctissimus quondam Clemens Pontifex senserit, ex exscriptis atque hic conclusis ipsius ad me litteris¹ constare poterit. Proferrem et maximorum cardinalium scriptas ad me in eandem rationem epistolas², nisi vererer esse molestus. Quam igitur perfriactae frontis oportet esse nominis mei delatorem! Quem ego, quicumque ille sit, criminis falsi convincam nec dubito dignam aliquando obtreactione sua mercedem esse laturum. Quod ut assequar, unam hanc abs Te gratiam peto, ne grave sit criminatoris mei nomen edere. Quid iustius? Sic me et a falsa calumnia liberabis et aeternum^b devincies.

Scrpsi summa animi et calami libertate, quae innocentia, quae vitae ratio, quae dignitas mea scribere cogebant, non quieturus, donec iustitiae satisfiat.

Graecio 10. Kal. Aprilis 1609.

^a corr quam. — ^b Mogoče je stalo v rokopisu in aeternum, pa aeternum ve'lja tudi za adverb in Stobej ga rabi sicer v pismu Lovši (Sloboei Epist., str. 230).

¹ To je breve papeža Klemena VIII. Stobeju z dne 4. novembra 1600 (Sloboei Epist., 96), za katerega se je Stobej zahvalil papežu 1. maja 1601 (o. c. str. 109 s). Zahvalil se je zanj islega dne tudi kardinalu Silviyu Antonianu (o. c. 110 s), papeževemu tajniku latinskih brevov, katerega sedanji papež Pij XI. tako pohvalno omenja v svoji okrožnici o krščanski vzgoji mladine (glej slov. prevod „O krščanski vzgoji mladine“, Ljubljana 1930, str. 53 op. j). Zahvalil se je nadalje nunciju Porziju, ki mu je papežev breve dostavil (o. c. str. 97). Iz teh pisem se vidi, da je bilo razmerje med nuncijem Porzijem in Stobejem v listem času dobro. — ² Pisma kardinalov Oktavija Paravicinija, Silviya Antoniana in Cintija Aldobrandinija Stobeju glej Sloboei Epist. str. 50, 57, 145, 156.

Št. 6.

1609, 28. junija. *Gradec. Stobej zahteva od kardinala Borgheseja, da mu pove, kdo ga je obrekoval in kako.*

Georgii Stoboei Epistolae. Venetiis 1749, str. 300 s.

Dederam ad Te litteras¹ adversus calumniatores, qui me locutionis nescio cuius vitio falso notarunt, quas redditas esse ab amicis cognovi.

Quod autem hoc toto trimestri nihil ad eas responsi fuerit, facile ignosco negotiis, quibus Te etiam obrui, non tantum distrahi scio. Nec tamen propterea a proseguenda iustissima mea querela deterreo, certo persuasus, quandoquidem in gravissimis Tuis occupationibus pro ea, qua es in omnes humanitate, calumniatoribus illis auditum non denegasti, quod gratiam eandem et mihi tandem praebebis, homini videlicet innocenti et de republica deque Sede Apostolica peroptime merito. Hac spe nixus ad Te recurro, iterum fores pulso orans et obsecrans, ne permittas honorem meum iam inde a primis vitae meae annis egregiis facinoribus plurimisque pro patria proque religione sudoribus partum praedam fieri calumniatorum libidini.

Detulerunt me illi. At qui? Quo argumento? Neutrum constat. Nisi quod communis vox est episcopum . . . . olim Nuntium pro insita sua levitate et convitiandi consuetudine primum excitasse, postea vero eiusdem instinctu successorem illius hanc fovisse traegediam, adversum quos, ubi rem totam exactius cognovero, optima armatus causa in aciem prodire cogito.

Quare abs Te peto, ut mihi pro defensione mea et auctores et argumenta criminationis edere ne graveris. Si hoc impetrem, et illorum perfidiam et horum vanitatem sole clarius detegam.

Graecii 4. Kal. Julii 1609.

Št. 7.

1609, 23. oktobra. *Gradec. Stobej sporoča kardinalu Borgheseju, da je zvedel, kdo ga je obrekoval, in opisuje značaj obrekovalcev.*

Georgii Stoboei Epistolae. Venetiis 1749, str. 310 s.

Quod multo iam tempore vehementer avebam intelligere, qui nimirum Romae fuissent nominis mei delatores, id nuper a viro principali cognovi, qui nescit fallere.

Cito dicam: alter fuit . . . . episcopus, Nuntius olim Graecensis, alter ipsius in eadem Nuntiatura successor, ita ut nihil aberraverit a vero, de quo nuper scripseram, vulgi rumor. At qui viri! Quorum ego causa, si necesse fuisset, nullum non subiissem

Št. 6. Glej v razpravi št. 24.

¹ 23. marca 1609, glej med dokumenti št. 5.

Št. 7. Glej v razpravi št. 24.

periculum; vicissim apud ipsos quaesiissem in omni mea necessitate refugium. Et tamen ille me ad Te, iste ad serenissimum meum principem sinistralae de Summo Pontifice locutionis detulisse perhibetur.

Quae autem locutio illa fuerit, hactenus me clam est. Sed qualis, qualis sit, uterque falsum detulit. Nam si episcopus . . . illo me vitio notaverat, cur non monuit nec corripuit? Utrumque bonum certe virum decebat. Quod si neutrum facere voluit, qua fronte iam inde ab initio ad ultimum usque Nuntiaturae suae tempus quotidie fere *dulces mecum capiebat cibos*¹ et nunc in praediis, nunc in villis meis illo nullus erat frequentior? Qua demum conscientia, cum Romam hinc discedere vellet, me domi meae valedicendi causa convenit, mea in rempublicam merita commemoravit eorumque se apud Sedem Apostolicam fidelem fore praeconem recepit? Iam si haec culpa est, culpa non minori tenetur dominus Nuntius, qui telam, quam ille exorsus fuerat, studiose pertexuit. Nam et ipse eodem plane tempore, quo saepius tum in aedibus, tum in hortis meis discubuit caeterisque humanitatis et liberalitatis officiis, quibus Nuntios Apostolicos prosequi et honorare consueveram, auctus a me fuit, apud serenissimum meum principem hanc mihi instruxit calumniam. Nec illum relevat excusatio, quod in hoc negotio nihil sua sponte, sed imperata dumtaxat fecerit. Siquidem imperata huiuscemodi non nisi ea lege feruntur, si res delata veritate nitatur. Et hanc Tuam fuisse mentem vel inde constare poterat, quod nec persequi nec damnare volebas innocentem. At falsa fuit delatio, quod superioribus etiam ostendi litteris² et dominus Nuntius nisi volens ignorare non potuit. Sunt haec non obscura innocentiae meae testimonia.

Unde igitur delatio? Ex animo, ut levissime dicam, non satis benevolo. Et animus hic unde? Forsitan ex prospero rerum mearum successu non nihil pullulavit invidiae, id quod eo verisimilius videtur, quo uterque mea minus adaequavit merita. Quamquam episcopus . . . . . quamdiu Graecii fuit, semper apud omnes ob levitatis et detractionis vitium minus commode audiit. Sed haec et caetera Tibi iudicanda relinquo, cui fausta precor omnia meque subiicio.

Graecii 10. Kal. Novembris 1609.

Št. 8.

1609, 27. novembra. *Rim. Papež Pavel V. opominja ljubljanskega škofa Tomaža Hrena k vestnejšemu spolnjevanju škofovskih dolžnosti.*

Kap. arh. v Lj.: fasc. 10, 7; original. Vatikanski tajni arhiv: Arm. 45, t. 5, fol. 80^r pod naslovom Venerabili fratri episcopo Lubiacensi; originalni register.

¹ Ps 54, 15: qui simul mecum dulces capiebas cibos. —
² 23. marca in 28. junija 1609, glej med dokumenti št. 5 in 6.

Št. 8. Glej v razpravi št. 73, 77.

Paulus Papa V.

Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem.

Posuit Nos Dominus in hac eminenti Apostolicae Sedis specula, ut undique prospicientes oviscularum, quas praetiosissimi sanguinis sui effusione ab aeterna damnatione redemit, curam diligentem haberemus.

Ideo, venerabilis frater, pastores, qui Nobiscum vocati sunt ad dominici gregis custodiam, iugiter, ubi opus sit, monemus et hortamur, ut memores sint suscepti ministerii et crebro recogitent exquirendas esse ex eorum manibus animas, fidei illorum commissas; episcopos esse salem a Domino praeparatum medendis peccatorum ulceribus, quibus ovile Christi infestatur; lumen ad oves dirigendas in viam salutis. Graviter igitur peccat, quisquis pastorem curam suscipit et has considerationes negligit.

Haec autem fraternitati Tuae scribimus, quia, cum Tu gregem habeas valde expositum luporum¹ incursionibus, maiori quoque diligentia atque sollicitudine vigiles necesse est. In primis autem studere debes, ut exemplo religiosae atque sacerdotalis vitae Tuae coeteri excitentur inflammenturque zelo divini amoris et aeternae beatitudinis. Nos certe vehementer desideramus haec audire de Te graviterque dolemus, quod nonnulli aliter loquantur.

Itaque Deum oramus, ut auxilio suae sanctae gratiae Tibi semper assistat Teque etiam atque etiam hortamur ad munus Tuum recte ac sancte peragendum et fraternitati Tuae benedictionem Nostram apostolicam peramanter impartimur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris V. Kal. Decembris MDCVIII., pontificatus Nostri anno quinto.

Petrus Stroza.

Št. 9.

1610, 20. februarja. Neisse. Stobej piše Borgheseju, da se za dokaz svoje nedolžnosti ne zadovoljuje s kanoničnim očiščenjem, temveč hoče, da se njegova obrekovalca kaznujeta.

Georgii Stoboei Epistolae. Venetiis 1749, str. 321.

Recepi tandem ad binas² meas, sed ingratum Tuum responsum, in quo praeter benignam clausulam nihil est, quod probem, adeo mixta sunt felle crebrisque spinarum aculeis omnia.

Cum enim mox ab initio litterarum sic scribis: Grata vero etiam fuit repetita purgatio, quae apud insontes non contractae noxae testimonium esse sollet, apud sontes vero a contracta culpa

¹ Mt 7, 15: Attendite a falsis prophetis, qui . . . intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Št. 9. Glej v razpravi št. 25.

² Pismi z dne 23. marca in 28. junija 1609, glej med dokum. št. 5 in 6.

syncerae poenitudinis index; deinde cum ait: Utrumque satis animo, qui nescit ulcisci, qui scit omnia condonare — quis non videt his me verbis perstringi reumque constitui?

Ego vero nullius mihi criminis conscius sum nec quidquam omni vitae tempore gessi poenitudine dignum, id quod iam docui tervis² ad Te litteris, ut pigeat repetere. Quamobrem nec unquam ultionem timui nec condonationem petii.

Illud dumtaxat iure meo postulavi, ut iniqui mei criminatores iudicio sisterentur, quorum nomina ex ore principis mei accepta nuperrimae meae litterae³ prodiderunt, et tunc nihil aliud desidero, quam ut iustae meae petitioni sit locus; neque donec id fiat, deponam animo curas. Nimum enim crudelis esset stomachi deglutire et devorare tantam nominis infamiam.

Iam quartum hoc utor scribendi genere et Tuas aures defatigo, non tamen offensam metuo, quin adhuc spe viva fruor, quod tandem et mihi debitas praebebis aures, quas olim meis criminatoribus adversum me presbyterum et episcopum contra apostolicam doctrinam⁴ nimium benignas et faciles concessisti.

Nissae 10. Kal. Martii 1610.

Št. 10.

1610, 24. marca. *Gornji grad. Hren odgovarja Pavlu V. glede na breve z dne 27. novembra 1609 in opisuje položaj ljubljanske škofije.*

Kop. arh. v Lj.: fasc. 157, 39 fol. 34r—35v; prepis.

Ihs.

Sanctissime ac beatissime in Christo Pater et Domine, Domine Ordinarie immediate, optime, clementissime!

Post debita beatorum pedum oscula vitam a Domino nostro Christo et victoriae palmam de universis Sanctae Matris Ecclesiae hostibus et gloriam (post plurima faelicium annorum curricula) in caelestibus sempiternam et quidquid praeterea potest peccatoris hominis oratio.

Accepi nuper breve a Sanctitate Vestra per manus illustrissimi domini Nuntii Apostolici ex aula archiducali Graetio transmissum ea humilitate et reverentia, qua par fuit: flexis genibus in observantia et osculo debiti obsequii et magna spiritus aedificatione legens ac relegens doctrinam apostolicam monitaque paterna in loco et virtute Dei excelsi mihi praescripta in benedictionibus.

² Pisma z dne 23. marca, 28. junija in 23. oktobra 1609, glej med dokum. št. 5, 6 in 7. — ³ Pismo z dne 23. oktobra 1609, glej med dokum. št. 7. — ⁴ 1 Tim 4, 7: Ineptas autem et aniles fabulas devita; prim. 2 Tim 2, 16.

Št. 10. Glej v razpravi št. 79. Prepis, ki mu je Hren lastno-ročno pripisal regist: Ad breve Pauli V. apostolicum humilis responsio ac status Ecclesiae Labacensis descriptio 24. Martii 1610.

Vere sanctus et pius *sermo et omni prorsus acceptione dignus*¹, quo Sanctitas Vestrae paterne (quae est eius dignatio et benignitas) me instruit, sollicitate erigit et armat fortiter adversus luporum ingruentium insultus pro ovium mihi commissarum salute fideli pastu et vigili excubatione in verbo et exemplo vitae sacerdotalis, unde *Christi aedificatio*² consurgat.

Pro qua sanctissima instructione et apostolicae benedictionis gratia summa summas item, quas parvitas mea mente concipere potest, Sanctitati Vestrae ago (ut egi agamque, dum hoc fuerit corpusculum) gratias in vera cordis obedientia et profunda vilitatis meae subiectione, ita quod verbum et *mandatum* hoc, quod sanctissimus Christi in terris vicarius, pater, dominus et ordinarius meus immediatus praecepit mihi hodie, erit fixum in corde meo, ut narrem illud filiis in domo mea, ambulans in itinere, dormiens atque consurgens et erit mihi in *signum* ligatum in manu³ mea et movebitur inter oculos meos inscribamque in limine et ostiis domus mei cordis: ut sit *lucerna* mihi, *lex lucis et via vitae ac disciplinae*⁴, adeo ut iaciam fidenter *sagittam salutis* sub manu *Elisaei* contra *latrunculos Syriae*⁵, ad decertandum alacrius et penitus avertendum virus omne et incursum luporum, gregem et ovile Dei, a Sancta Sede hac Apostolica meae concreditum infirmitati, iterato infestantium.

Quod autem nonnulli sunt, qui loquuntur aliter in piissimis Sanctitatis Vestrae auribus, non in hoc adeo, quasi culpae (quod absit) obnoxius, quam quod pius ille et paternus turbetur animus, abyssu curarum alias et *sollicitudine omnium ecclesiarum*⁶ praegravatus, ipse etiam vehementer doleo.

Sed novit Deus, ante cuius conspectum sto, et ipsa testis mihi conscientia in id me studium potissimum incubuisse (ex quo dignata est bonitas eius vocare me miserum et inutilem ad huius episcopatus regimen aerumnosissimum, variis tunc luporum et haeticorum pleni agminibus et circumvallati) inde usque in praesens huic meo angelicis quoque formidando humeris officio passim quam maxime satisfacere pro modulo meo *secundum mensuram donationis Christi*⁷ super omnia benedicti.

1 1 *Tim* 1, 15: Fidelis sermo et omni acceptione dignus. — 2 *Eph* 4, 12: in aedificationem corporis Christi. — 3 *Exod* 13, 9: Et erit quasi signum in manu tua, et quasi monumentum ante oculos tuos et ut lex Domini semper sit in ore tuo. — 4 *Prov* 6, 23: Quia mandatum lucerna est et lex lux, et via vitae increpatio disciplinae. — 5 4 *Reg* 13, 15: Et ait illi Elisaeus: Affer arcum et sagittas; v. 16: Dixit ad regem Israel: Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam, superposuit Elisaeus manus suas manibus regis...; v. 17: Et ait Elisaeus: Sagitta salutis Domini, et sagitta salutis contra Syriam...; v. 21: viderunt latrunculos... — 6 2 *Cor* 11, 28: sollicitudo omnium Ecclesiarum. — 7 *Eph* 4, 7: Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.

Et si reiecti ante decennium lupi ex tota dioecesi mea, si Labacum civitas cum aliis ecclesiis universis ab hoc fermento re-purgatum, ita ut non supersint tot in eo haeretici, quot antea, cum episcopatum suscipere, fere essent catholici, continuatis deinceps per me collegasque meos archiduales commissarios per universum ducatum Carniolae, partim in comitatu Cilleae, inferiori quoque Styria ad Dravum usque fluvium reformationis laboribus, curis, anxietatibus, aerumnis, agonibus et vitae periculis, ut pro fructu ac messe copiosa omnipotenti Deo, qui *fecit virtutem*⁸ in manu *parvulorum*⁹, et serenissimo archiduci Ferdinando, cuius pro sua in Deum pietate et zelo in religionem catholicam foventissimo nunquam defuit auxilium, gratias merito agere debeam perpetuas, verumtamen non aliud ex inde (ut mundus solet) in terris retuli praemium, quam acerbissima pernullorum odia, calumniam, persecu-tiones, infamiam, detractiones et vitae insidias, de quibus tamen *me eripuit* et gratia sua consolatur *Dominus*¹⁰. Neque enim melior sum (tanquam insipiens dico¹¹) Patribus sanctis, qui gloriosissime pro vinea Domini Dei Sabbaoth decertantes longe maiora ardua-que magis sustinuerunt pericula. Deo autem bene propitio et gressus meos dirigente non audiet Sanctitas Vestra unquam de servo suo indignissimo et inutuli Thoma merito id eius fieri aut dici: quasi *in* praeceptum aut *reprobum* abeat *sensum*¹², unde in numero computetur *filiorum Belial*¹³. Sed potius (gratia Dei et beatæ Mariæ Virginis patrocinio ac Sanctitatis Vestrae apostolica hac benedic-tione cor meum dilatantibus) adnitar totis viribus, ut nec ad dex-teram vel sinistram a praescripta sanctae exhortationis formula vacillent aut deflectant pedes mei.

Et si dignatur Sanctitas Vestra fructum aliquem Sui huius Labacensis gregis (Deo duce et authore) recens conversi ac refor-mati benignis aurbus usurpare, haec pro consolatione Sua paterna (nullis meis meritis, sed solius Dei bonitate) spatio decennalis mei pastoratus exculpta oculis humiliter subiicio.

A lupis repurgata et tranquilla sunt omnia.

Synagogas lutheranas tres in variis ducatus Carniolae locis per nobiles provinciae (quorum pervicacia ut maior sic usque huc indomita saevit et manet) pro ministerio a seductoribus exercito aedificatas urgente serenissimi principis Ferdinandi zelo praebitisque mihi subsidiis pulvere subverti disiecique tormentario; quartam ad B. Virginem in Bellen prope Obernburgum, residentiam episcopalem, quintam ad S. Leonhardum in Weyssenfels ac finibus Carniolae Carinthiam versus, sextam in ferrifodinis Cruppaee etiam S. Leonardi

⁸ *Judith* 14, 6: videns virtutem, quam fecit Deus . . . — ⁹ *Ps* 63, 8: Sagittae parvulorum factae sunt plagae eorum. — ¹⁰ *2 Tim* 3, 11: quales persecutiones sustinui, et ex omnibus eripuit me Do-minus. — ¹¹ *2 Cor* 11, 23: ut minus sapiens dico. — ¹² *Rom* 1, 28: tradidit illos Deus in reprobum sensum. — ¹³ *Deut* 13, 13: Egressi sunt filii Belial de medio tui —.

confessoris et septimam Labaci ad S. Elisabetham in hospitali civico, lutheranae pestis sedes cum crucis vexillo et processione solemni receptas partim consecravi, partim reconciliavi, prout opus erat, frustra tumentibus atque ira freudentibus in me haereticis.

Libros haereticos e diversis provinciae oppidis ad plaustra complurima diligentissime congestos in foro et loco, ubi iustitia fontes plectit, Vulcano tradidi.

In Petrinia, reliquiarum Croatiae propugnaculo, ex quo Hassan Bassa et Rustan Beius illius aedificatores perierunt et a christianis capta est, ecclesiam sub titulo S. Laurentii martyris, cuius festo in nostrorum venit potestatem (missis magistris et sacerdote linguarum perito ex Collegio meo Mariano, nuper in hac Obernburg et antiqua episcopali residentia anno 1605 pro clericorum huius dioecesis seminario erecto, ad usum et consolationem militum praesidianorum) ex propriis fundavi.

Novem praeterea hinc inde collapsas ecclesias restauravi et cum aliis septemdecim consecravi, quinque solemniter reconciliatis, pluribus adhuc ad consecrandum (quae nunc a fidei populo aedificantur ac reficiuntur) passim residuis. Coemeteria 5 et altaria consecrata 42, campanae ultra 120 novae, erectae cruces in viis publicis 12, parochiae novae sumptibus serenissimi archiducis Ferdinandi constitutae duae, totidem nobilibus haereticis extortae pulsibus lupis praedicantibus. Beneficia complura cum decimis aliisque bonis ecclesiasticis restituta. Porro cathedrali ecclesiae Labaci cum suis sacellis, oratoriis et filialibus et plerisque canonicorum et parochorum aedibus pulchre innovatis, seminarum quoque dioecesanum pro octo scholaribus perpetuum institui et fundavi.

Denique sanctissimi chrismatis sacramento (nunquam intermissis ordinationibus) subinde per dioecesim administrato signatorum numerus ascendit supra millia quadraginta.

Et haec sane Ecclesiae Labacensis (quae est *mutatio dexterae Excelsi*¹⁴) pro nunc est et apparet facies. Quae deinceps Domino cooperante in hoc agro Labacensi gesta, sata collectaque fuerint, ad pedes Sanctitatis Vestrae pari humilitate et obedientia brevi referam.

Quod reliquum est, procidens rursus ad beatos pedes osculis Sanctitati Vestrae vitam, victoriam, tranquillam et pacatam omnia indignis licet, assiduis tamen precibus apprecatus eidem ac Sanctae huic Sedi me, agones meos et hunc cum clero populoque Labacensem episcopatum aerumnosissimum humillime iterum atque iterum commendans sanctam, paternam et apostolicam Suam benedictionem supplex reposco.

Datae Obernburgi ex solito episcopalis residentiae loco 24. Martii 1610.

¹⁴ Ps 76, 11: haec mutatio dexterae Excelsi.

Št. 11.

1610, 24. marca. Gornji grad. Hren prosi Pavla V. za pospešitev kanonizacije bl. Ignacija Loyola.

Vat. tajni arh.: *Vescovi*, vol. 19, fol. 69—70; original. Skofjski arhiv v Lj: Vol. II *Primi Protocolli Pontificalium*, str. 279—283; *Hrenov lastnoročni prepis koncepta*, po katerem je izdal tekst *Valvasor VIII 708—710. Kap. arh. v Lj.*: fasc. 157, 39, fol. 36^v—38^r; prepis koncepta, ki ga je Hren pregledal. Na originalu so v Rimu zapisali: Ad card. Lanfranco.

Ihs.^a

Sanctissime ac Beatissime Christi in terris Vicarie, Principis Apostolorum Successor, Pastor Sanctae Romanae universalis Ecclesiae et episcopatus Labacensis Ordinarie immediate, optime, maxime^b, clementissime^c!

Post debita beatorum pedum oscula vitam et gloriam, triumphos ac trophaea victoriarum de universis crucis Christi et Ecclesiae^d hostibus et quidquid praeterea in profunda animi subiectione et obedientia filiali inutilis valet hominis peccatoris oratio.

Non effugit, Beatissime Pater, notitiam eorum, quotquot adspirant capere^e salutis haereditatem, qualiter eiusdem salutis nostrae Au'hor tanta gratiarum et collata ineffabilis divinae potestatis suae plenitudine sacrosanctam hanc, cui gloriose praesidet, Sedem Apostolicam in terris fundaverit, ut ad eam tanquam salutis portum^f, fontem salientis aquae in vitam aeternam¹, recurrere habeant, qui sitiunt animarum tanto pretio redemptarum lucra, coelestia exquirunt et expetunt nominis Dei in hominibus sanctificationem, hoc est, Ecclesiae et fidei sacrosanctae exaltationem et^g propagationem ampliorem. Atque inde solum censurae sanctae^h solidumque iudicium et discretio meritorum inter omnes, qui supremo Regi famulantur ac vere Christum colunt, promanatⁱ et petenda est.

Sane fidelis vox et omni acceptione digna² iam^k pridem audita est in terra nostra³ Sanctitatem Vestram sancta advertisse consilia beati Patris Ignatii Lojolae, inclytae Societatis Nominis Jesu fundatoris primi, religiosam sanctamque conversationem, virtutes et^l spiritum gratiae, quem redolebat, Sua et sacrosanctae huius Sedis aestimatione ac iudicio (ut in Ecclesia Dei populus recens exemplum^m imitationis acciperet) celebrem reddere, ipsum tamen opus canonizationis ad tempus differre. Hos itaque cogitatus a Patre luminum⁴ inspiratos, si quo modo maturius in effectum

Št. 11. Glej v razpravi št. 34, 83.

^a Ihs om P — ^b maxime om F — ^c clementissime om P — ^d sanctae add P — ^e capere adspirant P F — ^f et add P F — ^g ac P — ^h sacrae censurae P F — ⁱ dimanat P F — ^k non O F — ^l ac P — ^m exemplum recens P F.

¹ Jo 4, 14: fons aquae salientis . . . — ² 1 Tim 1, 15: Fidelis sermo et omni acceptione dignus. — ³ Cant 2, 12: vox turturis audita est in terra nostra. — ⁴ Jac 1, 17: Omne datum optimum . . . descendens a Patre luminum.

exceant, cuncti, qui Deum in *sanctis suis admirabilem*⁵ timent ac diligunt, uti semper in votis habuerunt ac tenent, sic laetissima illa nuntia non nisi cum summa spiritus exultatione exceperunt.

Et non immerito inter alios *ego minimus*⁶ quoque⁷ et una mecum totus iste episcopatus Labacensis, cuius praefatus sanctae recordationis Pater Ignatius pro sua in omnes charitate (qua⁸ *omnibus omnia factus est, ut omnes*⁷ Christo lucrifaceret) alumnos complures Romae olim instituit et episcopatui huic postea ipse et viro sancto vicem⁹ eiusque sodalibus (cum primordia collegiorum inter haereticos et varios^r persecutores his in partibus iacerent) episcopi quoque impensius erant addicti, prout litterae⁸ Ignatianae ad praedecessorem meum episcopum^s Urbanum, regis Ferdinandi tunc Viennae ecclesiasten et^t confessarium, pridie Nonas Martii^u 1554 propria beati viri manu scriptae^v (quae pro aeterna memoria^x, thesauro et^y reliquiis hic diligentissime^z asservantur^a) huius benevolentiae, studii ac charitatis mutuae signa^b clarius evincunt.

Accedit, quod ipse a cunabulis in scholis et disciplina Societatis eiusdem inde usque continuo^c educatus ab uberibus institutionis eius sanctae ac^d religiosae, quidquid sum (si tamen aliquid sum: tanquam insipiens dico⁹), habeo eidemque iure optimo ac pia gratitudine acceptum refero^e.

Sed et a collegio Labacensi (quae est singularis Dei bonitas et^f providentia) in expurgatione^g lutheranae haeresis zizaniorum et animarum a fide catholica aberrantium (id quod vel^h maxime in luporum exterminatione reluxit) continua ac quotidiana reductioneⁱ, prout etiam tenerae iuventutis inter tam densas antea errorum et^k ignorantiae tenebras fidei^l informatione utique copiosissime fructuosa mirifice adiuvor.

Video praeterea spiritum illum pietatis *ad dandam scientiam salutis*¹⁰ et^m reparationem multorum, beato Patri Ignatio coelitusⁿ datum, iam in Carniolae nostrae ducatu atque provinciis istis Deo authore cum zelo ardentissimo reviviscere multumque propagari, adeo ut fides catholica et avita maiorum pietas paulo ante^o iacentes^p (ne dicam propemodum extinctae) non resuscitari tantum, sed aliis quoque terris ac^q principatibus in exemplum ac terrorem^r glo-

ⁿ mirabilem *F* — ^o quoque minimus *ego P F* — ^p quo *P* — ^q in vicem viro sancto *P F* — ^r variosque *P* — ^s episcopum *om P* — ^t ac *P* — ^u anno *add P F* — ^v conscriptae *P* — ^x memoria aeterna *P F* — ^y ac *P F* — ^z asservantur diligentissime *P* — ^a reservantur *F* — ^b signum *P* — ^c pie continuo *P*; continuo pie *F* — ^d et *F* — ^e totum *add P* — ^f ac *P F* — ^g expugnacione *F* — ^h vel *om F* — ⁱ quotidiana reductione ac propemodum continua *P*; reductione continua et quotidiana *F* — ^k ac *F* — ^l fidei *P F* — ^m ac *P* — ⁿ coelitus beato Patri Ignatio *P F* — ^o antea *P* — ^p collapsae *P F* — ^q et *P* — ^r terrorem et exemplum *P F*; haericorum *add P*.

⁵ *Ps* 67, 36: Mirabilis Deus in sanctis suis. — ⁶ *1 Cor* 15, 9: Ego enim sum minimus apostolorum. — ⁷ *1 Cor* 9, 22: Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. — ⁸ *Glej v razpravi op.* 120. — ⁹ *2 Cor* 11, 23: ut minus sapiens dico. — ¹⁰ *Lc* 1, 77.

riossissime reformari, stare ac florere omni dubitatione abstersa conspiciantur^s passim^t. Unde cum bellis alia regna ex^u intestinis haereticorum tumultibus ac dissidio fluctuent et vastentur miserime, pax hic et tranquillitas viget nec apparet hostis in finibus nostris neque audent *fili iniquitatis* ob zelosissimam catholici piissimique principis Ferdinandi vigilantiam ex hac^v eadem palestra Ignatiana prodeuntem *apponere nocere*¹¹ nobis^x.

Porro odium et persecutionum undequaque in familiam hanc Ignatianam saevientium procellae ac turbines (quibus ubicumque locorum sancta^y catholica impugnatur religio, haec e vestigio cogitur exulare Nominis Jesu Societas) eam singulare Dei donum et^z fidei esse propugnaculum pie ab omnibus venerandum celebrandumque^a testantur. Neque solum Germaniae missum partibus, sed Orientis quoque regnis et regionibus atque ipsis paulo ante fabulosis Indorum, Japonum, Sinarum antipodumque gentibus^b illatum, quas^c beati Patris Ignatii et eius conversatione^d sancta filii sociique Patris Francisci Xaverii charitas et succensus pro sanctissimi^e Nominis Jesu gloria zelus aliorumque de eadem familia operariorum (qui animas suas^f contempserunt) inexhaustus labor huic Sanctae Sedi Apostolicae^g *per evangelium genuerunt*¹².

Haec^h inter alia innumera^l, Beatissime Pater, animum permoverunt meum, ut ipse quoque *minimus*^k Sanctitatis Vestrae servulus inter tot viros vita, dignitate, conversatione^l, doctrina vel personatu sublimes (velut *abortivus*¹³ quispiam vel anser inter olores) has supplices^m exhiberemⁿ preces *per viscera misericordiae Dei*¹⁴ toti mundo in beati Ignatii Lojolae eiusque Societatis, ut praefertur, maximis et copiosissime fructuosis laboribus *orientis ex alto*¹⁴, meo ac totius episcopatus Labacensis Sanctitati Vestrae^o immediate subiecti nomine beatis advolutus pedibus, patens manibus supplicique ore ac corde orans, quatenus Sanctitas Vestra pro Sua summa in Deum et sanctos eius in coelo^p regnantes pietate, sapientia atque exuberanti Spiritus Sancti dono, quibus sanctum^q illud pectus et Ecclesiae caput regitur, beati huius viri Patris Ignatii singularis praerogativam gratiae, qua fultus non in se ipso tantum religione et sanctitate, sed in toto pene terrarum orbe ac universa Ecclesia Dei fidei ac doctrinae lumine mirabiliter praefulsit^r; fructum deinde, quem in domo Domini ubertim verbo operatus est et exemplo; catholicae

^s passim conspiciantur *F* — ^t passim *om P* — ^u et *P* — ^v hac *om F* — ^x nobis nocere *P* — ^y sancta *om P* — ^z ac *P* — ^a cumulatissime *add P* — ^b populis gentibusque *add P F* — ^c quos *P F* — ^d in conversatione *P F* — ^e augustissimi *P F* — ^f propter Deum *add P* — ^g Apostolicae Sedi *P* — ^h sane *add P* — ⁱ innumera alia *P* — ^k ego *add P* — ^l conversatione, dignitate *P F* — ^m in profunda cordis mei humilitate Beatitudini Vestrae *add P F* — ⁿ exhiberem *om O* — ^o Vestrae Sanctitati *F* — ^p coelis *P* — ^q sacrum *P F* — ^r fulsit *P F*.

¹¹ *Ps* 88, 23: et filius iniquitatis non apponet nocere ei. — ¹² *1 Cor* 4, 15: Nam in Christo Jesu per evangelium ego vos genui. — ¹³ *1 Cor* 15, 8: novissime autem tamquam abortivo visus est et mihi. — ¹⁴ *Lc* 1, 78.

fidei instituta ad haeticorum iuxta ac^s exterrarum^t gentium^u conversionem salubriter transmissa; multitudinem peccatorum atque^v errantium per viae saecularis latitudinem male incedentem ad spiritualis vitae rectitudinem tanto studio zeloque revocatam; reverentiam, obligationem ac^x fidele obsequium, quibus^y ipse cum sociis filiisque suis Sanctae Romanae Ecclesiae et huic Apostolicae Sedi (quam Sanctitas Vestra, utinam diu, foelicissime gubernat) voto perpetuo sese^z obstrinxit; porro conversationem dum viveret eius sanctam continuamque corporis afflictionem, qua usque adeo sibi mundum seque mundo reddidit crucifixum¹⁵, ut vix eum in carne vixisse, sed longum potius constet duxisse martyrium; sed et harum provinciarum, meam meique episcopatus omniumque bonorum erga virum hunc sanctum (cuius spiritu et doctrina imbuti sumus) amorem gratamque devotionem et si quae his sunt similia etc. benigna ac^a paterna consideratione pensare atque inde toties sancte ac venerabiliter nominatum beatum Patrem Ignatium Lojolam ad maiorem Dei omnipotentis honorem et gloriam ac Sanctae Matris Ecclesiae in filiis Suae Sanctitatis utique exultantis exaltationem, ad inclytae Societatis Nominis Jesu et familiae huius Ignatianae (adiectis^b in fundatoris patrisque sui canonizatione gloriae stimulis) magnum decus et^c virtutis incitamentum *signumque in bonum*¹⁶, ad omnium denique haeticorum, persecutorum et catholicae religionis hostium vel poenitentiam vel confusionem sancta apostolica Sua^d autoritate canonizare atque illud ipsum opus sanctum, utpote divina praedestinatione solis Sanctitatis Vestrae^e manibus pie reservatum consummandumque, maturare dignetur. Et firmabuntur plantationes tenerae gressusque parvulorum ad fructus ampliores; congaudebunt angeli, praemia autem Summus *animarum Pastor*¹⁷, qui est corona sanctorum omnium et *merces magna nimis*¹⁸, Dominus Noster Jesus Christus, per huius sancti Patris^f merita et^g intercessionem reddet Sanctitati Vestrae in retributione iustorum. Amen, amen; fiat, fiat. Amen.

Datae Oberburgi^h in antiqua etⁱ solita^k episcopali residentia in profesto beatae Mariae Virginis Annuntiatae^l, 24^m. Martiiⁿ 1610.

Sanctitatis ac Beatitudinis Vestrae inutilis quidem et indignus, humillimus tamen et obedientissimus filius ac servus

Thomas, episcopus Labacensis^o.

^s iuxtaque P — ^t exterrarum P — ^u gentium exterrarum P. — ^v et P F — ^x et F — ^y quod P F — ^z se F — ^a et F — ^b eidem add P — ^c ac F — ^d Sua om F — ^e Vestrae Sanctitatis F — ^f Ignatii add P — ^g ac P F — ^h Oberburgi F — ⁱ antiqua et om P F — ^k Mariana add P — ^l in profesto ... Annuntiatae om P F — ^m 17 P F — ⁿ anno add F — ^o Sanctitatis Vestrae inutilis quidem et indignus, obedientissimus tamen filius ac servus Thomas, episcopus Labacensis, manu sua P; Vestrae Sanctitatis humillimus capellanus et servus in Christo Thomas, etc. F.

¹⁵ Gal 6, 14: mihi mundus crucifixus est et ego mundo. — ¹⁶ Ps 85, 17: Fac mecum signum in bonum. — ¹⁷ 1 Petr 2, 25: conversi estis nunc ad Pastorem ... animarum vestrarum. — ¹⁸ Gen 15, 1: ego ... sum ... , merces tua magna nimis.

Št. 12.

1610, 1. maja. *Rim. V papeževem imenu odgovarja kardinal Borghese Hrenu na pismo z dne 24. marca 1610.*

Kap. arh. v Lj.: fasc. 157, 39 fol. 38v; prepis. Škofjski arhiv v Lj.: Vol. II Primi Protocolli Pontificalium, str. 284—285; Hrenov lastnoročni prepis. Izd. Valvasor VIII 710.

Perillustris et reverendissime Domine.

Singularis felicitatis loco duxi ad Vestrae dominationis literas respondere nono Kalendas Aprilis ad Sanctissimum datas, non modo, quod meorum Vestrae dominationi deferendorum officiorum occasionem dari viderem, verum etiam quod Vestrae mihi literae et argumentum laetitiae et pietatis fuerint monimentum^a. Adderem Suae Sanctitatis de Vestrae dominationis pastoralis cura^b praeconia, si haec Vestra modestia longius trahi sineret et ni vigil episcopalis sedulitas nullis indiga laudibus, ut excitetur, id omnino prohiberet. Id unum superest, ut Deum exorem, quo dominationi Vestrae ita valetudinem conservet et^c vires addat, ut quoad vixerit talia semper referat de Ecclesiae hostibus trophaea.

Romae, Kalendis Maii^d 1610.

Perillustris et reverendissimae dominationis Vestrae addictissimus

Scipio Cardinalis Burghesius.

Št. 13.

1610, 1. maja. *Rim. Kardinal državni tajnik Borghese se v papeževem imenu zahvaljuje Hrenu za pismo, v katèrem je prosil za kanonizacijo bl. Ignacija Loyola.*

Kap. arh. v Lj.: fasc. 157, 39 fol. 38v; prepis. Škofjski arh. v Lj.: Vol. II. Primi Protocolli Pontificalium, str. 284; Hrenov lastnoročni prepis. Izd. Valvasor VIII 710.

Perillustri et reverendissimo Domino, Domino episcopo Labacensi.
Perillustris et reverendissime Domine.

Non magis pia, quam aequa illa dominationis Vestrae postulatio visa est, qua Suum^a in beatum Ignatium Lojolam religiosum affectum significavit eiusque procul dubio habebitur ratio, cum sibi Sanctus Dominus Noster aequae suffragantem sententiam habeat atque pietatem patrocinantem. Ego porro, qui Suae Sanctitatis iussu ad dominationem Vestram haec^b scribi curavi, ne fructus tanti sim operis^c expers, Vestrorum me quoque votorum adiungam comitem atque huiusce negotii curatorem ea plane animi propensione, qua

Št. 12. Glej v razpravi št. 89.

^a monumentum F — ^b curae F — ^c ut F — ^d Maiis F

Št. 13. Glej v razpravi št. 89.

^a Suam F — ^b haec om P — ^c operis sim P.

semper grati aliquid facere dominationi Vestrae peroptavi. Quam Deus Ecclesiae Suae servet incolumem.

Romae, Kalendis Maii^d 1610.

Perillustris et reverendissimae dominationis Vestrae addictissimus
Scipio Cardinalis Burghesius.

Št. 14.

1610, 7. maja. *Rim. Jezuitski general Klavdij Aquaviva se zahvaljuje Hrenu za naklonjenost, sporoča, da je oddal Hrenovo pismo papežu z dne 24. marca 1610, in upa, da bo (Hren) dobil zelo milostljiv odgovor.*

Arhiv jezuitskega generalata: Austr. 2 I 392; originalni register. Kap. arh. v Lj.: fasc. 157, 39 fol. 38^v — 39^r; prepis.

Illustrissimo et reverendissimo Domino, Domino Thomae, episcopo Labacensi, in Christo observandissimo.

Reverendissime et illustrissime Domine, in Christo observandissime.

Plurimam debeo gratiam reverendissimae dominationi Vestrae pro egregio affectu, quem gerere pergit erga nos et nostram religionem, cuius luculentissimum testimonium praeter alia literae ad nos ultimo datae fuerunt; quae proinde mihi pignus erunt et occasio ad gratam voluntatem habendam semper et praestandam, prout occasio dabitur nobis a reverendissima dominatione Vestra.

Pro literis item datis ad Sanctum Dominum Nostrum, ut canonizatio beati Patris Ignatii acceleretur, gratias ago maximas reverendissimae dominationi Vestrae et speramus omnes non ita longam moram interpositam iri ac successus fore ex animi sententia et communi consolatione. Pietas vero egregia reverendissimae dominationis Vestrae non carebit in hac parte merito suo.

Alterae literae, quas dominatio Vestra adiunxerat, reddi iussae sunt et fortassis iam responsum est vel brevi fiet pro negotiorum exigentia. Neque dubium est, quin persona et totus episcopatus reverendissimae dominationis Vestrae sit futurus Suae Sanctitati commendatissimus. In quorum gratiam et obsequium, si quid nos posse videbimur, nutum expectabimus et interim precor omnem cumulum verae felicitatis reverendissimae dominationi Vestrae.

Romae, 7. Maii 1610.

Reverendissimae ac illustrissimae dominationis Vestrae inutilis^a in Christo servus

Claudius Aquaviva.

^d Maiis F.

Št. 14. *Glej v razpravi št. 87. F vsebuje prepis, ki ga je Hren revidiral in mu pripisal besede: Rescriptum P. Generalis e Societate Jesu ad litteras nostras ad S. D. N. et ipsum datas.*

^a *Kopist je zapisal inutilissimus, in Christo pa izpustil. Hren je popravil tako, da je simus prečrtal in vstavil izpuščeni besedi.*

Št. 15.

1610, 4. septembra. Rim. Jezuitski general Aquaviva piše avstrijskemu provincijalu Janezu Argentiju, kako naj jezuiti postopajo s Hrenom, o katerem so prispeli v Rim neugodne vesti glede njegovega življenja in pastirskega delovanja.

Arhiv jezuitskega generalata: Austr. 2 I 213; originalni register.

In reverendissimo episcopo Labacensi aliqua desiderari circa bonam curam pastorem et studium aedificationis huc perlatum est et optaretur, ut per aliquem de nostris prudenter et captata bona occasione moneretur, si modo tuto id fieri et cum spe boni successus Reverentiae Vestrae existimarent, alioquin satius esset omnino abstinere et expectare tempus opportunum vel permittere negotium Domino Deo. Si autem spes bona affulgeret, nihil significandum erit, quasi ullum indicium perveniat ex hac Urbe, sed ut res in vestris partibus notata, prout vel fama vel notitia rerum haberetur. Atque in tali casu Reverentia Vestra considerare debet, quinam ei officio prudenter et quiete praestando cum suavitate et efficacia necessaria maxime idoneus iudicaretur. Alioquin, ut dixi, commendandum Domino Deo negotium, qui suo tempore divina sua providentia providebit. Expedi autem non habere cum eo familiarem coniunctionem, ne videamur dissimulando connivere, tametsi debita obsequia et reverentia praestanda semper erunt.

Quod reliquum est, precibus et sacris sacrificiis me commendo. Romae, 4. Sept. 1610.

Št. 16.

1610, 6. oktobra. Rim. Pavel V. predstavi in priporoču nadvojvodu Ferdinandu novega nuncijsa de Ponteja.

Val. tajni arh. Arm. 45, t. 6, fol. 64re; originalni register. V istem zvezku je še 19 brevov, s katerimi priporoču Pavel V. de Ponteja različnim osebnostim.

Suffecimus venerabili fratri Joanni Baptistae, episcopo Lunensarzanensi in munere Apostolici Nuncii, quod laudabiliter apud nobilitatem Tuam gessit, venerabilem fratrem Petrum Antonium, episcopum Troianum, praelatum Nostrum domesticum, qui modo cum benedictione Nostra ad Te venit. Ob spectatam Nobis virtutem, pietatem ac prudentiam illius confidimus, ipsum egregie officio suo satisfacturum ac nobilitati Tuae, quod maxime desideramus, fore gratissimum. Est autem vir ut sacerdotalibus virtutibus praeditus, religione, doctrina, zelo divini honoris, ita moribus, quales ingenios decent, ornatus, humanitate, modestia, integritate et in rebus agendis dexteritate atque iudicio non vulgari. Educatus quippe domi nobi-

Št. 15. Glej v razpravi št. 102.

Št. 16. Glej v razpravi št. 20.

^a V registru stoji prudentiae; možno, da je izpadel kak nadaljnji substantiv.

liter a patre marchione Murconis in pueritia et pie religioseque postea eruditus in adolescentia apud religiosos probosque Dei servos clericos regulares theatinos, quorum pium vitae institutum non solum professus, sed inter eximios etiam concionatores illius ordinis est habitus. Quibus de causis illum Ecclesiae Troianae libenter praefecimus et postmodum legationem hanc ei demandavimus.

Št. 17.

1610, 12. novembra. *Rim. Pavel V. pošilja graškega nunciija Salvaga za nunciija k cesarju Rudolfu II.*

Vat. tajni arh.: Arm. 45, t. 6, fol. 83v — 84r; originalni register. V istem zvezku je še 29 brevov, ki priporočajo Salvaga.

Mittimus ad maiestatem Tuam venerabilem fratrem Joannem Baptistam, episcopum Lunensarzanensem, ut Nostrum et huius Sanctae Sedis Nuncium Apostolicum agat. Cum enim venerabilis frater Antonius, archiepiscopus Capuanus, reverti deberet ad Nos cuperemusque ei successorem dare, qui aequae, ac ille fecit, et Nobis et maiestati Tuae satisfaceret, experti episcopi Lunensarzanensis prudentiam atque dexteritatem in eodem munere Apostolici Nuncii, quod summa cum laude nuper gessit per Styriam, Carinthiam et Carniolam, existimavimus eius praesentiam maiestati Tuae fore gratam et operam atque industriam illius communibus rebus tractandis valde oportunam. Est quidem vir ut pietatis zelo, ita animi moderatione atque consilio praeditus, quemadmodum experimento comperies, et maiestatem Tuam naturali propensione observat et colit, utpote qui ex primaria nobilitate civitatis Genuensis ortus augustam Austriacam familiam peculiari observantia atque studio prosequitur.

Št. 18.

1610, 13. novembra. *Gradec. Med drugimi točkami zahteva Hren od nunciija Salvaga, naj pred svojim odhodom iz Gradca napravi vendar že konec grdemu obrekovanju o njem in o njegovih sestri.*

Kap. arh. v Lj.: fasc. 57, 18; originalni koncept.

Infamatio pessima episcopi Labacensis et eius sororis germanae ac filiae spiritualis per conversionem ad fidem catholicam, quae dudum per dominum comitem Portiae Hieronymum, episcopum Adriae Nuntiumque Apostolicum, dicti episcopi Labacensis persecutorem, hostem et infamatorem acerrimum ac perpetuum, originem duxit et usque ad aures serenissimorum ipsamque Urbem Romam et ad Sanctum Dominum Nostrum (una moliente comite Ambrosio Turriano, dicti comitis Portiae socio cognato) transvecta est et finem necdum sortita est, ne ad tertii Nuntii Apostolici propagetur audientiam,

Št. 17. Glej v razpravi št. 20.

Št. 18. Glej v razpravi št. 39 op. 70, št. 40, 43, 45, 54, 104, 114.

sed aliquando *iniquitas oppilet os suum*¹ neve succumbat innocens aut episcopale ministerium vituperetur et in fabulam, derisum aut improperium malignantium ultra exeat, petitur infamatorum sub visitatione apostolica descriptorum revelatio, ut confutari possint aut probent infamiam vel, quod iustissimum est, fiat tandem aliquando innocentis absolutio et scripta infamiam hanc gravissimam continentia Vulcano consecrentur, quod ipsum promisit quidem, sed male praestitit comes Portiae. *Ob robu*: Vigilia omnium Sanctorum anni 1605. in conclavi reverendi Patris Villerii.

Št. 19.

1613, 13. avgusta. Gornji grad. V pismu graškemu nunciju de Ponteju se Hren brani proti obrekovalnim očitkom krivoverstva, preziranja cerkvenih kanonov in zanemarjanja dolžnosti obiska liminum apostolorum.

Vat. tajni arh.: Nunz. di Vienna, vol. 137, akt 14; original.

Ihs.

Illustrissime ac reverendissime in Christo Praesul et Domine, Domine Pater et Patrone colendissime.

Gratiam et gloriam eiusdem Domini Nostri Jesu Christi et Virginis Matris ad stellatum regaleque solium assumptae perennem de coelis benedictionem et quidquid praeterea valet peccatoris oratio pro salute et meorum commendatione obsequiorum.

Fide dignorum relatione percepi apud illustrissimam et reverendissimam dominationem Vestram aemulorum ac calumniatorum meorum livore iterum me graviter esse denigratum; quae res (licet infra episcopi dignitatem sit calumniis malignorum hominum commoveri) eatenus meum pulsavit animum, ne forte praebitis eisdem auribus longius serpat, innocentia concutiatur et fructus boni in Ecclesia Dei per episcopum faciendi pia fraudentur expectatione. Quo nomine illustrissimam et reverendissimam dominationem Vestram rogo humiliter, vitio aut impatientiae ne vertat, quod hisce apologeticis literulis innocentiae candor ac animi conscientia necessario obvertit. Et primum quidem haereticae pravitatis, sacrorum postea canonum contemptus timorisque servilis, quod limina divorum apostolorum visere ex debito obligationis meae reformidem, incusant isti.

Quibus ad haec paucis pro nunc, solide tamen respondeo ac Deum omnipotentem cordis ac renum scrutatorem¹, ipsam coelorum Reginam, Dominam et Patronam meam optimam, maximam, gloriosissimam Virginem Mariam, angelos et sanctos Dei ac ipsam conscientiam meam testor me ab infantia et prima educatione post susceptum sacratissimum baptismum fuisse, esse ac fore semper catholicum,

¹ Ps 106, 42: et omnis iniquitas oppilabit os suum.

Št. 19. Glej v razpravi št. 33, 114.

¹ Ps 7, 10: scrutans corda et renes Deus.

nullam aliam nec sola quidem cogitatione admisisse nec admissurum unquam religionem praeter illam solum, quam Sancta Romana Ecclesia tradit ad salutem necessariam; adeo ut ex intimo corde rogem Deum totius misericordiae Patrem², ut omnia mihi clementer dimittat peccata ullo unquam tempore a me perpetrata, solius haeresis nefarium scelus non dimittat, amen. Nec potuit malevolorum perversitas maiori me afficere iniuria fateor, quam haeresis labe aspergere. Illam enim semper detestatus sum: fugi, persequer, extirpavi et ad extremum usque spiritum omnes contra eam vires intendam. Scit haec provintia Carniolae, sciunt omnes boni, scit ipsa Romana Curia, cuius in hac re inclytum habeo testimonium³. Quapropter horum calumniatorum fidem facile sol ipse vel aura pariter dispellet.

Sacros canones, prout iuramento professus sum aliquoties, sic teneo et, quantum Deo auxiliante humana valebit fragilitas, inviolabiliter tenebo. Quod si autem (quod absit) circa illos *praeoccupatus fuero delicto aliquo*, ecce illustrissima et reverendissima dominatio Vestra tanquam Pater et loco Sancti Domini Nostri, Ordinarii mei immediati, cum facultate Legati de latere Nuncius corripiat me *in spiritu lenitatis*⁴ Suae apostolicae. Tales autem calumnias in me, quas exhorreo, ad aures, nisi me prius audito, ne admittat, oro.

Non timui denique, sed optavi Romam ad Sanctae Matris Ecclesiae plenissimae consolationis ubera aliquando venire et sacris locis reverenter infixis oculis devotionem meam explorare. Hoc ipsum Deo duce, ubi commode fieri poterit et tempus constitutum appropriaverit, adhuc indubitanter faciam, praesertim in sacra Lauretana Aede, cui voto obstrictus teneor. Hinc enim secundum Deum et vivo et militiam⁵ ingressus sum clericalem, a latitudine viae saecularis abstractus.

Et haec sunt, quae inter ipsa beatissimae Virginis Assumptae (multis millibus peregrinorum huc ex variis locis, terris ac provinciis devotionis causa accedentibus, quibus me pontificaliter subservire et sacrum chrisimatis sacramentum infecto licet morbis ac febribus corpore ministrare oportet) solemnina pro innocentiae meae defensione ad illustrissimam ac reverendissimam dominationem Vestram interim perscribere coactus fui; paratus ubilibet ea fortius factis potius atque operibus, quam verbis in solidum tueri, eandem obnixius reprecans patienter paterneque audiat atque ita esse credat. Cui me meumque hunc episcopatum aerumnosissimum contra insultus malignantium in omni reverentia, obedientia et humilitate penitus commendo.

Ex Oberburgensi residentia, 13. Augusti 1613.

² 2 Cor 1, 3: Benedictus Deus . . . Pater misericordiarum et Deus totius consolationis. — ³ *To je breve Klemenca VIII. z dne 11. maja 1602 (Val. tajni arhiv: Arm. 44, t. 46 fol. po novem štetju 127^v—129^r). Ta pohvala je bila Hrenu prav tako v tolažbo, kot Stobeju breve z dne 4. nov. 1600; gl. dok. št. 5 op. 1.* — ⁴ Gal 6, 1: Fratres, et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis . . . — ⁵ 2 Tim 2, 4: Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus . . .

Illustrissimae ac reverendissimae dominationis Vestrae humilis cliens ac servus in Christo

Thomas, episcopus Labacensis, manu sua.

Št. 20.

1613, 16. oktobra. Rim. Pavel V. priporoča nadvojvodu Ferdinandu novega nunciija Paravicinija.

Vat. tajni arh.: Arm. 45, t. 9, fol. 44r, originalni register.

Successorem decrevimus venerabili fratri Petro Antonio episcopo Troiano¹, in munere Nuncii Nostri Apostolici, quem multis de causis nobilitati Tuae fore gratissimum omnino confidimus. Is est venerabilis frater Erasmus, episcopus Alexandrinus, a quo Nostras has literas accipies, praelatus genere, virtute, probitate adeo Nobis probatus, ut ei curam illius Ecclesiae committendam censuerimus et ipse munus illud ita hactenus gessit, ut ad hoc novum illi demandandum Nos excitaverit firma spe fore. ut Nobis et nobilitati Tuae apprime satisfaciat. Educatus enim a dilecto filio Nostro laudatae memoriae Octavio cardinali Paravicino, patruo suo, dignitatem Apostolicae Sedis religiose ac prudenter tueri, inclytam Vestram familiam studio et observantia prosequi facile didicisse^a potuit, sicut a Nobis in mandatis praecipue accepit. . . .

Št. 21.

1613, 13. novembra. Lavant. Stobej poda papežu kratko poročilo o svojem škofovskem delovanju in se spominja težav, ki so mu jih delali graški nunciiji.

Georgii Stoboei Epistolae. Venetiis 1749, str. 366 s.

Expediturus brevi Romam quadriennalis meae dispensationis ergo procuratorem meum sane poteram huic supersedere scriptioni. Verum occasione redeuntis interim in Italiam illustrissimi Nuntii Apostolici, Troiae episcopi, cui Ecclesiae meae status aequae atque mihi est cognitus quique se benevolentia erga me sua litteras et accepturum et redditurum recepit, duxi pretium operae paucula haec actioni illi praeludere.

Initio igitur quid annis illis duodecim, quibus pro serenissimo archiduce Ferdinando locum in his provinciis tenui, apud Ecclesiam meam perfeceram quantumque in universum rei catholicae profuerim, celebris illa per id tempus coepta, etsi non absoluta religionis reformatio loquitur et proximus meus de hac re transmissus commentarius

Št. 20. Glej v razpravi št. 20.

^a corr didicere.

¹ L. c. stoji v brevu avstrijski nadvojvodinji Ani Mariji: Cum enim absoluto triennio permiserimus venerabili fratri Petro Antonio, episcopo Troiano, ut ad Ecclesiam suam redire possit . . .

Št. 21. Glej v razpravi št. 25, 26.

ostendit. Quo praeterea et illud, quod mei erat officii, reverenter monui, quid adhuc in illa reformatione desideratur, ut grassans etiamnum et pene dominans in his provinciis haeresis funditus tollatur. Quae quoniam satis constare atque curae illis esse, quibus ea cura a Sanctitate Vestra demandata est, non dubito, supervacaneum arbitrator hoc loco repetere. Illud tantum obiter attigisse, ne mihi detur crimini, quicquid adhuc est in illa reformatione vitii, hoc nonnullis malevolis tribui oportere. . . , inquam, et. . . episcopis, tunc Nuntiis Apostolicis. Hi namque soli mihi tunc, cum locumtenentis fungerer officio et serenissimi mei principis auctoritate fretus et ope vellem ac possem praeclare coeptum reformandae religionis negotium pulcherrime perficere, iniquis suis calumniis, quo minus profecerim, impedimento [mihi] fuerunt. De quorum improbitate saepius tum et graviter quaestus fui apud illustrissimum cardinalem Burghesium¹, qui et mihi benigne quidem respondit. Verum gravioribus abreptus negotiis huic morbo medicinam nullam attulit. Hinc vero est, quod in agro isto dominico plurimum hucusque reperiatur lolii et passim steriles dominantur avenae, quae suffocant sementem Patris familias, ut non possit ad frugem excrescere. Quod quantopere mihi et mea et religionis causa doleat, malo silentio, quam verbo dicere. Sed non propterea sum in obeundo episcopali munere meo segnior, imo, ut ad propositum revertar, usque meis insisto vestigiis adeoque quo pluribus distineor obstaculis, eo magis exero vires, ut functioni meae faciam satis.

Omnis autem occupatio mea triplici hac cura absolvitur, nimirum ut procul a caulis meis arceantur lupi et grex fidei meae commissus sit incolumis; ut ecclesiarum praefecti recte atque honeste muniis suis praesint et vitetur offensio et denique ut populus sedula verbi Domini praedicatione in omni virtutis ac pietatis studio confirmetur; quod praedicandi munus ego singulis diebus dominicis atque festivis antehac obire solitus, nunc obeo quoties valetudo non satis firma permittit.

Atque haec sunt, Sanctissime, Beatissime Pater, quae breviter proxime reddendae dispensationis meae rationi praeludere volui. Quae ut a me reverentissime sunt scripta, ita numini Vestro ne sint ingrata, supplex oro et opto, cui me meamque Ecclesiam omni veneratione submitto.

Lavanti Idibus Novembris 1613.

Št. 22.

1618, 28. maja. Gradec. Hren spominja jezuita Jerneja Villerja na bridkosti, ki so mu jih prizadevali prejšnji graški nunciji, in mu poroča zlasti o težavah, ki mu jih povzroča točasni nuncij Paravicini.

Kap. arh. v Lj.: fasc. ? št. 27 str. 21; prepis.

¹ Glej med dokumenti št. 5, 6, 7, 9.

Št. 22. Glej v razpravi št. 28. Na čelo kopije je Hren lastno-ročno pripisal: Ad R. P. Barthol. Villerum de Nuntii Apostolici actibus praeiudicialibus.

Optime recordabitur reverenda paternitas Vestra, quibus agitata fuerim exercitationibus per dominos Nuntios Apostolicos (ne vexationes aut iniurias dixerim), et de his omnibus liberavit me Dominus. Sic autem moderno domino Nuntio Apostolico servire ac complacere studui per omnia ita, ut Deo ac conscientia testibus ne in minimo [*quidem*] offenderem. Sed ab aliquot mensibus videns multa nec parva quidem episcopali meo officio, ipsi fundationi, capitulo, statutis etiam iuramento et apostolico privilegio firmatis praeiudicia inferri (quae omnia et singula reverendae paternitati Vestrae, quando huc Graetium¹ per Dei gratiam cum rege nostro serenissimo appulerit, ordine referam), hortatus sum ac per interpositas personas humiliter rogavi, ne faceret, sed si quae in episcopatu meo agenda sive corrigenda essent, instantiam mihi primam ne praeriperet, sed committeret potius mihi, quam aliis, cum hactenus pastoralis meo muneri, visitationibus, ordinationibus, synodis celebrandis non defuerim ulla ex parte.

Št. 23.

1619, 22. novembra. *Rim. V papeževem imenu piše Hrenu kardinal Anton Marija Gallus, da se je graškemu nunciju prepovedalo, na nedoroljen način vmešavati se v zadeve ljubljanske škofije.*

Kap. arh. v Lj.: fasc. ? št. 41; prepis, ki ima na hrblu lastnoročni Hrenov regest.

Illustris ac reverendissime Domine.

Ad Sanctissimum Dominum Nostrum allatae sunt amplitudinis Tuae litterae, datae die 14. Octobris proxime elapsi, quas quidem eo maiori animi sensu Sanctitas Sua perlegit, quo vehementius ab amplitudine Tua incuſcantur, quae per Nuncium Sanctitatis Suae Graecii commorantem in istius Ecclesiae eiusque iurium imminutionem factitata esse commemorat. Quocirca eadem Sanctitas Sua ad praedictum eius Nuncium litteras dari iussit, quibus ei iniungit, ut erga amplitudinem Tuam resque ad eius Ecclesiam pertinentes ita imposterum se gerat, ut omnis querelarum materia prorsus tollatur, praesertim vero, ut primarum instantiarum causas ab amplitudinis Tuae curia nullatenus evocet neve [*in*] istius Ecclesiae dignitates aut alios sacerdotes indebite molestiam ferat. Quod ut melius opportuniusque fieri possit, earundem litterarum amplitudinis Tuae exemplum ei transmitti voluit. Eidem vero amplitudini Tuae responderi mandavit, ut ministerium Suum laudabiliter implere pergat ac de Sanctitate Sua omnem paternae voluntatis significationem

¹ *Pismo je bilo poslano »Pozonium versus«.*

Št. 23. *Glej v razpravi št. 28. To pismo je Hren dobil v roke 17. dec. 1619, kakor priča zapisek na hrblu: P. tae 17. Decemb. 1619. Z velikim zadoščenjem se je kardinalu zanj zahvalil 6. januarja 1620, kakor priča kopija njegovega pisma tega dne (Kap. arh. v Lj.: fasc. ? št. 27 str. 43).*

sibi polliceatur. Ego vero amplitudini Tuae bona omnia ex animo precor.

Romae, 22. Novembris 1619.

Amplitudinis Tuae illustrissimae ac reverendissimae uti frater studiosus

A. Mar. Cardinalis Gallus.

Št. 24.

1620, 9. marca. *Gradec.* Hren piše med drugim ljubljanskemu kanoniku Petru Lovši o krivičnem obrekovanju, s katerim so se proti njemu borili njegovi nasprotniki.

Kap. arh. v Lj.: fasc. 9 št. 27, str. 46; prepis.

De insidiis vel infamatione adversariorum non est, quod sim valde sollicitus. Ex ipsis olim et haereticis illa prodiit estque in assumptione mea ad episcopatum et postea in visitatione apostolica (ipso caesare, tunc principe tantum, ad meas preces urgentissimas instante apud illustrissimum dominum Joannem Baptistam Salvagum, episcopum Sarzanensem, et adnitente) sufficientissime convulsa ac confutata. Unde etiam litteras apostolicae absolutionis habeo, quas vidit caesar et mihi victoriam gratiosissime fuit adgratulatus; et post haec suum me esse voluit locumtenentem in excelso regimine, non Ursinum, hanc dignitatem ambitiosissime affectantem. Quare deridendi ac contemnendi sunt potius et, nisi cessaverint diffamare, perquam valide contundendi. Anile etenim est, cum desunt nocendi arma et occasiones, linguae petulantia et nequitia pugnare.

Št. 25.

1621, 22. maja. *Rim.* Naslovni škof in sufragan krškega škofa Sixtus Carcanus piše Hrenu, da ne more opraviti v njegovem imenu obiska liminum apostolorum, če mu ne pošlje prokure; nadalje piše, naj mu pošlje original ali avtentično kopijo razsodbe, ki jo je proti Hrenovim obrekovalcem izdal nuncij Salvago.

Kap. arh. v Lj.: fasc. 57, 36; original.

Sententiae absolutoriae dominationis Vestrae reverendissimae, cuius mihi copiam dedit, qua illum illustrissimus Nuntius Salvagus per calumniam delatum esse declaravit, vel originale ipsam et eius authenticam copiam habere cupiunt pro sui iustificatione; ideo Vestra reverendissima dominatio statim illa transmittat per dominum Loussam.

Št. 24. Glej v razpravi št. 39, 40, 49, 104, 112, 114. Prepis po Hrenovem naročilu, ker se nahaja v zvezku, v katerem zadene tudi še za njim na Hrenovo pisavo.

Št. 25. Glej v razpravi št. 104.

Št. 26.

1621. *Hrenovi zapiski o apostolskih vizitacijah ljubljanske škofije v letih 1607—1608 in 1620—1621.*

Škof. arh. v Lj.: Vol. II Primi Protocolli Pontificalium, str. 261—263; original.

Visitatio apostolica totius dioecesis Labacensis iam altera vel etiam tertia.

Interea et dum in aula fungeremur caesarei locumtenentis officio, dominus Erasmus Paravicinus, Alexandriae episcopus et Sancti Domini Nostri Pauli Papae V. cum facultate Legati de latere in eadem aula et per Superiorem Germaniam Nuntius, in capitulares Nostros ac Nostram primam instantiam (quam tamen illi Summus Pontifex praecepit servare inviolatam) plurima coepit moliri: intrudendo Nobis praeter fundationis ordinem novum praepositum, suum capellanum videlicet Casparum Bobek, hominem versipellem; citando Graetium ipsum decanum, etiam vicarium generalem; causas canonicorum resignationemque praepositurae per Andream Crallium, de quo supra. ex manibus Ordinarii ad seipsum contra sacrorum canonum dispositionem trahendo omniaque sursum deorsum miscendo.

Quod grave praepiudicium episcopali Nostrae auctoritati saepius illatum cum ferre diutius haud possemus, ad Sanctissimum Dominum Nostrum, Ordinarium immediatum, Paulum Papam V. querelam contra Nuntium proposuimus, qui hominem severis litteris cohibuit, mihi autem benigne per cardinalem Gallum, Sacri Collegii et Congregationis cardinalium decanum, respondit¹ iussitque, uti hactenus, ita porro deinceps in episcopali officio laudabiliter pergere ac procedere Nuntii machinationibus papali potestate atque inhibitione suppressis.

Ad haec Nuntius ira et furore ex natura et more Italorum pene in rabiem actus Romae per suos fautores ac patronos, utpote cardinalem Scipionem Burghesium, Pauli Papae V. nepotem (alterum quasi Papam, omnia tunc gubernantem, sed mox a morte patrum Pontificis supradicti cum Gregorius XV. successisset, omni quodammodo auctoritate sua nudatum), egit per varios cuniculos et ambages, ut altera haec apostolica visitatio institueretur, asserendo, ac si summe esset necessaria et, nisi fieret, universa in hoc episcopatu collaberentur, sibi scilicet inanem captando laudem et gloriam, quod in vinea Domini tempore suae Nuntiaturae pro animarum conversione ac salute valide laborasset, Nobis autem inertiae notam inferret odiumque apud Romanam Sedem vel etiam deiectionem ab episcopatu, prout stolide minabatur, conflaret.

Sed Dei benignitate (qua suos tentat quidem, non autem ultra, quam possint sufferre permittit et dat *cum tentatione proventum*)²

Št. 26. *Glej v razpravi št. 19, 28, 40, 43, 49, 114.*

¹ *Glej med dokum. št. 23.* — ² *1 Cor 10, 13: fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.*

factum est contra. Summus Pontifex Paulus V., ipsi quoque cardinales, visitationem quidem, ut per reverendissimum Fratrem Xystum Carcanum, episcopum Germanicensem, ordinis Dominicanorum, Gurcensis episcopatus suffraganeum, virum pium et doctissimum, perficeretur, annuerunt bullisque expeditis ipsa visitatio Nobis in ipsam consentientibus in festo sancti Bartholomaei, scilicet 24. Augusti mensis anni 1620 incepta et usque ad festum sanctae Catharinae, virginis et martyris, hoc est, ad 26. Novembris anni 1621 perdurans optime et cum laude episcopi et episcopatus Labacensis totius finem accepit: collecto ad cathedralem Labacum clero universo ibique synodo dioecesana pontificaliter ac sollemnissime per biduum celebrata promulgatisque publice apostolicis constitutionibus iuxta Pontificalis Romani formam. In fine synodi pro ipsum apostolicum visitatorem nomine et loco Sancti Domini Nostri Gregorii Papae XV. benedictione apostolica et plenaria indulgentia datis et concessis cum omnium acclamationibus in organis, timpanis, tubis, campanarum sonitu et laetitia universorum. Affuerunt LX curati sacerdotes exceptis monachis et religiosis.

Sed Nuntius propterea non bene audivit apud Summum Pontificem et Sacrum Collegium cardinalium. Videntes enim livorem illius et animi malignitatem (sic reverendissimus dominus visitator ipse apostolicus Roma rediens narravit) cum alias ad cardinalitiam adspiraret evehi dignitatem, suae fuit spe frustratus ac confusus omnino aliique levioris conditionis viri ipso Nuntio prorsus neglecto in numerum sortemque lecti cardinalium.

Ad eundem plane modum etiam prima apostolica visitatio anno 1607 et 1608 per illustrissimum dominum Joannem Baptistam Salvagum, episcopum Lunensem Sarzanensem et Nuntium Apostolicum (nitente Hieronymo comite Portiae, episcopo Adriae, sub Papa Clemente VIII. Graetii Nuntio, eo quod repulsam ipse in episcopatu Tergestino et Ursinus Berthis in Labacensi obtinendo passi fuissent et exinde odio ac dolore illius repulsae toto vitae suae tempore in me ardebant) peracta fuit. In qua cum magnas adversarii variasque tenderent insidias, in iis tandem deprehensi, victi ac prostrati contabuerunt. Atque sic ubi laqueum mihi interitumque procurare cupiebant, coronam potius gloriae et laudis capiti meo imposuere. Et sic *mentitur iniquitas sibi*³. Sic eadem *os suum oppilat*⁴ et sic invidus alterius rebus macrescit opimis.

Nota bene. Haec ad maiorem Dei laudem et gloriam patienter perpassi^a; idcirco huc pro memoria adnotare placuit, constaret ut posteris ac successoribus non omnem spiritum esse ex Deo, licet

^a *nomreē* sumus

³ *Ps* 26, 12: Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi. — ⁴ *Ps* 106, 42: et omnis iniquitas oppilabit os suum.

ovina vel etiam apostolica pelle sive autoritate se tegat, sed iuxta beati Joannis apostoli doctrinam⁵, an ex Deo sint bene probari oportere.

Št. 27.

1622, po 14. avgustu. *V lastnoročnem zapisku o konsekraciji tržaškega škofa Scarlichija se Hren spominja njegovega, prednika Ursina de Berthis.*

Škof. arh. v Lj.: Vol. II Primi Protocolli Pontificalium, str. 291; original.

Consecratio reverendissimi Domini, Domini Reginaldi Scarlichii in episcopum Tergestinum in eius ecclesia cathedrali S. Iusto martyri dicata decima quarta Augusti anno MDCXXII. foeliciter.

Cum ecclesia cethedralis Tergestina per obitum reverendi domini Ursini Berthis, ultimi ac immediati eius episcopi et pastoris (toto episcopatus sui tempore annis circiter 24 gesti mihi Thomae, episcopo Labacensi, olim condiscipulo et amico, sed propter huiusdem episcopatus Labacensis, quem affectabat, repulsae ac reiectionis dolorem continuo ac valde graviter infesto. Nam de reverendissimi domini Hieronymi comitis Portiae, episcopi Adriae et Nuntii in aula Graecensi Apostolici Tergestinum episcopatum, insuper Alexandri Reginii in Curia Romana eorundem agentis, praeposituram Eberndorffensem, cui Ursinus tunc praeerat, frustra affectantium, favoribus nimium confisus Labacensem episcopatum spe iam penitus devoraverat. Deo omnipotente aliter ac serenissimis archiducibus Maria matre ac Ferdinando filio scilicet, ut omnia fierent istis irrita disponentibus) fuisset solatio viduata, placuit praefato Ferdinando, electo iam Romano Imperatori ac Hungariae Boemiaeque regi, ad eam sic vacantem venerabilem ac illustrem dominum Reginaldum Scarlichium, praepositum Pisinensem, suum consiliarium, Sancto Domino Nostro Gregorio Papae XV. suis litteris caesareis praesentare, a quo benigne confirmatus (litteris apostolicis anno propemodum integro nefariorum hominum fraudibus occultatis; *ob robu*: Notate caeremonias ac fraudes in Curia Romana hominum malignorum) me Thomam, episcopum Labacensem, maximis precibus sibi in sua cathedrali munus consecrationis episcopalis impendi ex commisione apostolica rogavit et impetravit.

Kritična pripomba o Polidorju Montagnanu. — Novomeški prošt Polidor Montagnana ni bil neoporečen mož; vsaj vedno ne. Njegova usoda je bila precej valovita. Na podlagi dosedanjih študij o Montagnanu pač ni mogoče natančno določiti momente, kdaj je bil po krivici preganjan in kdaj ne.

⁵ 1 Jo 4, 1: Carissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.

Št. 27. Glej v razpravi št. 40, 43.

Vsekakor bi bilo treba gradivo o njem šele zbrati in ga kritično predelati. Slekovčeva življenjepisna črtica nikakor ne zadostuje.

Oglejski generalni vikar Jakob Maraccus poroča, da je bil Montagnana v Ljubljani zaprt v ječo po nepoštenosti obrekovalcev, ki pa so ga pozneje zopet izpustili. Nato je Maraccus od resnih mož zvedel, da je Montagnana postal luteran, se oženil in se omadeževal še z mnogimi drugimi dejanji. Na podlagi takih pritožb mu je generalni vikar odvzel spodnještajerski arhidiakonat, ki pa mu ga je pozneje 1. avgusta 1564 zopet vrnil, ker se je po sporočilih zelo važnih oseb prepričal, da so bile pritožbe krive. Piše mu: *Qua te benevolentia persecutus fuerim, vel ex his litteris facile cognoscere poteris, quas ad te eo tempore dedi, quo Labaci obtrektorum improbitate in carcerem coniectus fuisti, a quibus te emissum fuisse letandum mihi esse censuissem, nisi a gravibus viris te postea haereticum evasisse, uxorem duxisse et alia multa turpia, foeda et profana patrasse, audissem... At cum ... hominum ... gravissimorum literae, quos quidem plurimi facio eisque fidem habeo, te catholicum esse testificentur, facile adducor, ut ea credam...* (ZZ 441). Tudi v pismu duhovščini savinjske in dravske doline piše Maraccus istega dne o pritožbah proti Montagnanu in o njih posledicah, ne pove pa, odkod jih je dobil: *Significatum mihi fuit, da je Polidor ad impios et haereticos descivisse multaue alia patrasse, quibus eum archidiaconatu indignum profecto esse iudicavi* (ZZ 443), pove pa, da so ga o njegovi nedolžnosti prepričali štajerski duhovniki: *Tandem factum est, ut a vobis litteras acceperim, quae me ex maximo timore recrearunt. Testificatae nempe sunt id, quod optabam, Polidorum nempe, ut verbis vestris amabilissimis mihique iucundissimis utar, virum honestum, catholicum, diligentem et idoneum esse, de eius vitae integritate adeo vobis constare, ut illi ea in re libenter pareatis eumque a principibus vestris summis et clarissimis virum charum haberi et ad amplissimum sacerdotium electum fuisse... Vestro autem testimonio non credere litterisque uno vestrum omnium consensu scriptis fidem non habere mihi omnino nefas est* (ZZ 444).

Ali so se štajerski duhovniki potegnili za Montagnana res zaradi njegove nedolžnosti? To je problematično. Ko ga

je Maraccus zopet imenoval za arhidiakona, mu je naročal, naj skrbi za reformo po dekretih tridentskega cerkvenega zbora, ki se je končal prejšnje leto: *mitto tibi acta decretaque omnia Tridentinae Synodi, quae a te tuisque omnibus sancte et inviolate servari et cupio et oro* (ZZ 442). A v pismu z dne 10. junija 1565 odgovarja Maraccus Montagnanu: *De conubio clericorum, usu calicis et ceteris, quae scripsisti, in synodo dioecesana... in civitate Aquileiae... brevi deliberabimus* (ZZ 446). Če je bilo o teh zadevah treba na sinodi razpravljati, je Montagnana gotovo predložil o njih kako zahtevo, oziroma prošnjo ali vsaj nasvet.

Tako l. 1565. Dne 9. septembra 1567 je bil Montagnana prezentiran za župnika v Krškem, ki ga je tudi dobil. Za dobo od tega datuma dalje pa imamo neovrgljiv dokaz za Montagnano nevzgljedno življenje. To je njegova originalna oporoka z dne 2. februarja 1602 v novomeškem kapiteljskem arhivu (fasc. X, 40), v katerem stoji med drugim: *Zum andern soviel das zeitlich belangt, nachdem ich mit meiner gewesten ganz getreuen vnnd vleissigen haushalterin, Namens Gerdruth, weilendt Jörgen Goldtschmeditschen gewesten buergers zu Gurkhfeldt ehrlichen Tochttern, auß blödighkeit des Fleisches etlich Khinder erworben... Nato razdeljuje v oporoki svojo zapuščino otrokom od imenovane ženske, ki mu je služila »über dreissikh Jar lang«.*

Dodatek k opombi 119 na str. 307. Slavek »Ab eis... delectat« je povzet iz cerkvenega govora, ki se čita v 6. lekciji rimskega brevirja na praznik sv. Kozma in Damijana dne 27. septembra kot govor sv. Avguština. To nam utegne razložiti, kako si ga je Ziegelfest zapomnil. V brevirju se glasi: »Ab ipsis enim sanctorum martyrum in veritate festivitatum gaudia celebrantur, qui ipsorum martyrum exempla sequuntur. Solemnitates enim martyrum exhortationes sunt martyriorum; ut imitari non pigeat, quod celebrare delectat.« Govor pa je sv. Avguštinu podtaknjen. *Prim. Migne, PL 39, 2161.*

Popravki tiskovnih pogreškov.

Prva številka pomeni stran Bogoslov, Vestnika X (1930), druga vrsto, pred črto je napaka, za črto popravek.

254, 18 canonisatione — canonizatione / 255, 4 je — je dalo / 256, 21 rokopisnem — rokopisnemu / 256, 25 idirizzate — indirizzate / 265, 24 Baghesejevo — Borghesejevo / 270, 22 commando — commandò / 270, 24 ad esso — adesso / 271, 28 Ze — že / 272, 12 kakor — kakor hoče / 273, 21 obdolžitev — obdolžitev / 273, 29 zavest — zavist / 273, 38

graškega — graška / 275, 23 besorgten — besorgen / 277, 37 zaželjeno — zaželeno / 284, 19 Porzia — Porzija / 287, 29 michi — mihi / 289, 36 Porzia — Porzija / 290, 4 Porzia — Porzija / 295, 13 volj — volji / 296, 39 fol. 128^r — fol. 128^v / 305, 25 insidas — insidias / 307, 15 ozgojo — vzgojo / 310, 32 nova — znova / 312, 9 se — se ga / 317, 15 Reifenstuel — Reiffenstuel / 318, 5 ream — rem / 321, 18 dec. 1615 — dec. 1610 / 322, 12—13 dne 27. febr. 1612 — dne 8. dec. 1614 / 324, 11 macresit — macrescit / 324, 25 et — vel / 325, 3 potibus — potius / 325, 5 tudi — tudi ta.

Pogreški v tem zvezku:

1, 2 nov. 1909 — nov. 1609 / 2, 36 darinen — darinnen / 9, 34 binas² — binas¹ / 9, 39 sollet — solet / 9, 43 ²Pismi — ¹Pismi / 13, 26 seminarum — seminarium / 14, 8 Ad — Al / 17, 39 Sanctitatis — Sa. ctitatis / 21, 16 successorum — successorem / 29, 23 suae — sua / 30, 12 cethedralis — cathedralis.

KAZEN ZA SOKRIVCE PO CERKVENEM PRAVU.

De poenis pro correis iuxta codicem iuris canonici.

Dr. Alojzij Odar.

Summarium. — I. In legislationibus statalibus et apud doctores iuris criminalis variae quaestiones de concursu in delictum non aequali modo solvuntur. Specifico caractere poenarum latae sententiae iudicem excludentium postulante quaestiones de poenali responsabilitate concurrentium in delictum maioris sunt momenti in iure canonico quam statali.

II. In fontibus veteris iuris canonici principia generalia de concursu in delictum iuxta optimas disquisitiones cl. Hinschii et Hollweckii desiderabantur. Controversiae variae praesertim quoad quaestiones ad poenas latae sententiae pertinentes apud doctores inveniuntur.

III. Codex prima vice in historia iuris canonici criminalis principia generalia statuens studuit determinare influxum causalem. Moderna statales legislationes et contra in concursu in delictum aliae naturam omnino independentem a delicto patrato aliae omnino accessoriam vident. Can. 2209 nec non 2231 explicantur. De quaestione, utrum incurrat poenam latae sententiae concurrens in delictum principalis ante effectum secutum poenitens. Quomodo determinetur poena pro concurrentibus principalibus, cum non sint capaces poenarum in codice contentarum.

I. Uvod.

Že v svetnem kriminalnem pravu je eden najtežjih problemov presojanje o kaznivosti in kaznih za udeležence pri kaznivih dejanjih.¹ Vsakdanja skušnja uči, da je takih udeležencev pogosto prav veliko; nekateri sodelujejo pri deliktih bolj direktno drugi manj, prvi so v ožji in očitnejši zvezi z zločinom kakor drugi. Čut pravičnosti se kljub vsemu pozitivizmu v kazenskem pravu upira načelu, da bi bil kaznovan samo oni, ki je zločin dokončno izvršil, in da ne bi kaznen zadela tudi njega, ki je nemara izvršilcu zločin naročil ali celo ukazal zlo-

rabeč svojo oblast in je torej v resnici glavni, četudi le moralni avktor zabranjenega dejanja. Po drugi strani se pa zdi zopet preveč mehanično in tudi ne povsem pravično, če bi čakala vse, ki so na kakršenkoli način, bodisi še tako oddaljen, sodelovali pri zločinu, enaka kazen, dasi so težave pri določanju posameznih stopenj sodelovanja napotile v zgodovini že marsikakega zakonodavca, da je določil za vse udeležence enako kazen.² Umljivo bo zato, da sta svetna kazenska zakonodaja in teorija na zelo različne načine reševali omenjeni problem.³

Še na večje težkoče pa zadene to vprašanje v cerkvenem kazenskem pravu. Zgolj za notranje področje vesti je stvar dosti jasna. Moralnost ali nemoralnost sodelovanja je primarno odvisna od subjektive volje. Toda ob dejanjih, ki prestopijo notranje območje in dobe cerkvenopravno označbo delikta, se pojavijo podobne težkoče, kot jih ima svetno kazensko pravo. Poudariti je treba takoj, da bo tudi v cerkvenem pravu zavisel problem kaznovanja udeležencev bolj od pozitivne zakonodavčeve volje kakor pa od kake teorije. Cerkevno pravo pa pozna prav pogosto za delikte kazni *latae sententiae*, ki ne čakajo sodne preiskave in sodbe, temveč zadenejo delikventa takoj, ko je delikt izvršil. Zato je tu neporabno načelo, da naj presoja o udeležestvu v konkretnem slučaju sodnik, in če zakonodavec o tem določa kaj podrobnega, »ce ne doit être que par forme d'explication et d'exemple«.⁴ Četudi je res, da obstoja nevarnost, da postane zakon, ki bi se spuščal pri teh vprašanjih v podrobnosti, ali tiranski ali pa nepopoln,⁵ je vendar jasno, da mora vsled posebnosti svojih kazni cerkveni zakonik dodati marsikako podrobno določilo. Po drugi strani pa že narava kantskega prava absolutno zahteva, da se opre klasifikacija udeležestva tudi na formalni element, na »moralne nianse«.

¹ cfr. Chaveau-Hélie, *Théorie du Code Pénal*,² Bruxelles 1859, 212—213; Rossi-Hélie, *Traité de droit pénal* II,³ Paris 1863, 184—186; Dolenc, *Tolmač h kazenskemu zakoniku Kraljevine Jugoslavije*, Ljubljana 1929, 98; Roberti, *De delictis et poenis* I, Romae 1930, 208.

² Rossi, o. c. 188; cfr. § 5 av. k. z.; art. 59 fr. k. z.

³ Italijanska pravna šola je n. pr. razlikovala različne stopnje udeležestva, francoska (cfr. zakon iz l. 1810) je sledila načelu: *in re criminali in primis et ante omnia propositum delinquendi pensandum esse*. Na daleč se ob tem vprašanju razhajata klasična in pozitivna pravna struja.

⁴ Rossi, o. c. II. 401—402.

⁵ Rossi, o. c. II. 216.

kakor se izraža Chaveau, o katerih pa meni, da jih je v praksi težko opredeliti in da bi preveč subdistinkcij škodovalo potrebni jasnosti kazenskega zakonika.⁶ Razumljivo je, da je nadalje za cerkveno kazensko pravo zelo praktično vprašanje, če naj zapadejo cenzuram, najpogostejšim in nedvomno najuspešnejšim in prav izrazito specifičnim cerkvenim kaznim, tudi udeleženci pri deliktu in kateri izmed njih. Cenzure so izrecno poboljševalne kazni in ob tem njihovem značaju zopet nastane vprašanje, ali zadenejo tudi take udeležence, ki niso več contumaces v trenutku, ko naj zapadejo kaznim. Včasih pa je poudarjen pri cenzurah še na prav poseben način formalni element v deliktu, in zopet ni samo po sebi umevno, kako je v teh slučajih soditi o udeležencih. Ker predvideva cerkveni kazenski zakonik veliko takih kazni, ki ne morejo zadeti vsakega vernika (n. pr. suspenzija je le za klerike), se vzbudi zopet vprašanje, kako je kaznovati udeležence v slučaju, ko je zadela izvršilca taka kazen, katere so oni nezmožni ali za katere prav za prav kakšna zagrožena *privatio n. pr.* sploh ne znači kazni.⁷

Poglejmo, kako je reševalo te probleme staro kanonsko pravo in kako so rešeni v novem zakoniku.

II. Pred zakonikom.

1. Samo po sebi je umevno, da zavise odgovori na stavljena vprašanja pred vsem od splošnega pojmovanja kazenskega prava. Abrogirano kazensko pravo je spadalo nedvomno med najbolj zapletene in nejasne partije kanonskega prava. Manjkalo je v njem sistematike in splošnih norm.⁸ Posamezne kazenske določbe so bile dane v konkretnih slučajih, terminologija ni bila ustaljena, med posameznimi zakoni so ležala razdobja več stoletij. Znano je tudi, da je bila tehnika stare cerkvene zakonodaje silno nepopolna. Preteklo je precej časa, preden se je dosledno izvedlo razlikovanje med področjem vesti in zunanjim cerkvenim območjem. Diferenca med *peccatum in*

⁶ Chaveau-Hélie, o. c. 213.

⁷ Tukaj seveda ni misliti na konkretne primere, zakaj kazen je motriti *ex communitate contingentibus*; cerkveni zakonik pa predvideva kazni, ki za veliko večino teh kazni sicer zmožnih članov cerkve res ne pomenijo kazni.

⁸ Falco, *Introduzione allo Studio del «Codex Iuris Canonici»*, Torino 1925, 241.

delictum v današnjem cerkvenopravnem pomenu ni bila vedno jasno poudarjena, dasi je jasnost v tem pogledu za cerkveno kazensko pravo fundamentalnega pomena.^{8a}

O udeležencih pri deliktih so razpravljali številni cerkvenopravni viri,⁹ večkrat mimogrede, včasih pa tudi bolj ex professo. Nekateri izmed njih so udeležence zelo natančno in naravnost zgovorno popisovali.¹⁰ Razbrati je iz izrazov, ki jih uporabljajo, da hočejo nekateri od njih poudariti bolj moralno sodelovanje¹¹ (naročilo, ukaz), drugi bolj fizično (pomoč),¹² tretji pa sodelovanje pri odločitvi in izpeljavi deliktov, torej sostorilstvo.¹³ Nekateri izrazi, ki se nahajajo v omenjenih virih, so neopredeljeni;¹⁴ pomen drugih pa je večkrat težko, če ne celo nemogoče pravno ugotoviti.¹⁵

^{8a} cfr. samo znani cap. Novit (c 3 X 2, 1). Ker cerkveno kazensko pravo pri označbi delikta ni terjalo legalnega elementa, je bila ta nejasnost tem bolj umljiva.

⁹ Preiskal jih je z znano akribijo Hinschius, *Das Kirchenrecht der Katholiken und Protestanten V*, Berlin 1895, 932—939. Mnogo tozadavnega zgodovinskega materijala podaja Hollweck, *Die Kirchlichen Strafgesetze*, Mainz, 1899, 70—71, delo, ki je zelo olajšalo kodifikacijo veljavnega cerkvenega kazenskega prava.

¹⁰ n. pr. Pavel IV, *Postquam 1558 § 3* (Codicis Iuris Canonici fontes I ed. Gaspari. Romae 1923, 161—162).

¹¹ Kakor: ordo, praeceptum (c 8 D 50), auctoritas (c 10 X 5, 31), iubere (c 31 C 23 q 8), mandatum, mandare (c 6 X 5, 39), procurare (13, in VI 1, 6), consilium praestare (c 10 X 5, 31), causam (c 24, in VI 5, 11), fraus (c 23 D 1 de poen.).

¹² auxilium (c 17 X 5, 6), auxilium ferre, tribuere (c 32 C 23 q 8).

¹³ socius, consocius.

¹⁴ n. pr. cooperantes, opem ferre, operam praebere, defensores. Poleg tega je dobiti še izraze, ki zajamejo udeležence zelo na široko n. pr. directe vel indirecte cooperantes (c 10 X 5, 31).

¹⁵ n. pr. mediator (c 8 C 1 q 1), često se ponavljajoči izraz consentientes (c 22 C 11 q 1; c 5 C 17 q 4), consenserūt (c 100 C 11 q 3; c 8 X 5, 11); pravno zanimiv in zelo dvomen je bil tudi izraz consilium (c 29 X 5, 39), consiliarius (c 1 in Clem. 5, 8; cfr. nasprotujoči si mnenji D' Annibaleja in Hollweck-a pri slednjem str. 70; k temu pr. Lega, *De iudiciis criminalibus* lib. II. vol. III., Romae 1899, 74 in Wernz, *Ius decretalium VI.*, Praet 1913, 61). Pomenja namreč v virih consilium včasih nasnovno, drugič in sicer pretežnokrat pa pomoč (Hinschius, o. c. 933). Bolj redek a mnogoznačen je bil izraz complices, pomenjal je v sedanji terminologiji sostorilce, nasnovalec in pomočnike in sicer včasih vse tri kategorije hkrati, drugič zopet le eno izmed njih (Hinschius, o. c. 938). Nadalje je bil zelo širok in nedoločen pojem favor, favere (cfr. Hollweck, o. c. 70):

Kakor je razvideti iz virov, je moralo biti sodelovanje pozitivno. Nekateri dekretali¹⁶ med njimi zlasti znani c 47 X 5, 39 zvene drugače;¹⁷ po črki bi zadostovalo tudi zgolj negativno sodelovanje.¹⁸ Interpretirali pa so jih večinoma tako, da govorijo o onih, ki so dolžni po službeni dolžnosti — *ex officio* — preprečiti delikt,¹⁹ in ne o onih, ki bi bili zavezani *ex caritate*. Sodelovanje je moralo biti izvršeno naklepoma; kdor je bil udeležen samo iz malomarnosti, ni zapadel kaznim.²⁰ V virih večkrat omenjena ratihabicija²¹ je delala teoriji, kakor bomo v nadaljnjem videli, težave.

2. Ker ni bila natančno opredeljena kaznivost udeležencev pri zločinih, je umevno, da tudi določila o kaznih za nje niso bila jasna.²² Na splošno so poudarjali viri, da zadenejo kazni tudi udeležence, in sicer tudi moralne.²³ Vendar je nedoločena terminologija tudi tu škodovala. Za nasnovo (principalna moralna krivda) je bila redno dolžena ista kazen kot

der Begriff favor, favere fasst als der weiteste das opem ferre, recipere, auxilium praestare, defendere in sich und geht darüber hinaus auf jegliche Art der Begünstigung, mag sie sich wie immer äussern, namentlich auch durch Empfehlung, ermuterndes Gegenwärtigsein, Unterlassung pflichtgemässer Anzeige oder Verfolgung. D' Annibaleju (*Summula Theologiae moralis*³ Romae 1888, n. 12), je pojem favor ožji: *favorem, si quid opinor, accipere debemus cum quis (citra auxilium et consilium) alicui studet et quasi suppetitas fert alio quovis modo; ut puta suffragio, commendatione, praesentia et imprimis ommittendo, ut res illi succedat, quae ex justitia facere debuisset*. Wernz (o. c. 63) pa pojmuje favor = *iuvamen morale v nasprotju z auxilium = iuvanem materiale*.

¹⁶ cc 8, 11, C 23 q 3; c 6 § 2, X 5, 12.

¹⁷ *Excommunicatus est dolose permittens Clericum percuti, ex quo poterat prohibere et non prohibuit, cfr. tudi (c. 13 in VI, 1, 6): procurantes et non opposites.*

¹⁸ Motili so kanoniste teksti iz rimskega prava kot n. pr.: *Qui prohibere potuit, tenetur si non fecit (1 45 D 9, 9); nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere non potest (1 109 D de reg. iur. 17).*

¹⁹ Wernz, o. c. 53; Roberti, o. c. 219.

²⁰ cfr. Hinschius, o. c. 934. Izjemo zopet pomenja c 3 in VI, 5, 4.

²¹ N. pr. c 9 in VI, 5, 9 cfr. tudi določbo Gregorija IX, c 5 in VI, 5, 9 — sledil je v njej Honoriju III. — in c 1 in Clem., 5, 8, obe sta povzeti v konstituciji Pija IX. *Apostolicae Sedis* 1869, št. 5.

²² Wernz, o. c. 56.

²³ *Perniciose se decipiunt, qui existimant eos tantum homicidas esse, qui manibus homines occidunt et non potius eos, per quorum consilium, fraudem et exhortationem homines extinguuntur. (c 23 Dist. 1. de poen.).*

za samo izvršitev,²⁴ vendar se dobijo predpisi, ki določajo drugače.²⁵ Drugi viri pa so zopet na splošno zahtevali za vse udeležence milejšo kazen, kot je čakala izvršilce.²⁶

Noben vir pa ni določal, kako je postopati z udeleženci, ki so odtegnili svoj vpliv, preden je bil delikt dovršen. Razumljivo bo tudi, da o ostalih podrobnejših vprašanjih v nejasnih virih ni najti rešitve.

Kakor je znano, se je staro kanonično pravo zatekalo, kadar mu je manjkalo lastnih določb, k rimskemu pravu;²⁷ toda v našem vprašanju mu to ni moglo pomagati. Problem o kaznivosti udeležencev se je v rimskem pravu polagoma razvijal.²⁸ Kanonisti pa v stari dobi na splošno niso pazili na razvoj rimskega prava ter so zato pravne tekste iz različnih dob motrili, kot bi bili iz iste, in je umljivo, da so naleteli na nasprotja. Podobno tudi germansko pravo ni imelo splošnih določil o udeležencih pri zločinu, zlasti moralnih.²⁹

3. Obširneje kot cerkvena zakonodaja se je pečala s problemom udeleženstva teorija. Razumljivo pa je, da vsled pomanjkljivosti cerkvenopravnih virov in različnih teorij v svet-

²⁴ cfr. Hinschius, o. c. 935, c 10 C 2 q 1 (Nikolaj I.): *facientem et consentientem par poena constringit*. Za ostale zglede gl. Katz, *Grundriss des canonischen Strafrechts*. Berlin 1881, 21.

²⁵ Wernz, o. c. 56. »idem excessus minus est in uno quam in alio puniendus«. Toda nanašajo se morda te besede na subjekt, ker poudarja papež Aleksander III. v citiranem dekretalu (c 6 X 5, 12), da se je treba zirati tudi na »aetas, scientia, sexus, conditio delinquentis«.

²⁶ cfr. tudi glosa k c 6 X 5, 12 (Aleksander III. 1180): *Socians homicidium animo occidendi, licet non apponat manum, si tamen ex sua causa mors secuta est, tenetur fere pari poena cum homicida*. Po drugi strani pa prim. splošno določilo c 2 X 5, 14: *Homicidium autem tam facto quam praecepto sive consilio aut defensione non est dubium perpetrari*; c 32 C 23 q 8: *si ignem apposuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus consilium vel auxilium scienter tribuerit, excommunicetur*; cfr. tudi poučno določbo: »Si quatuor aut quinque homines seu etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, et ab his vulneratus mortuus fuerit, quicumque eorum plagam ei imposuit, secundum statuta canonum, ut homicida iudicetur; reliqui autem, qui eum impugnant volentes eum interficere, similiter poeniteant. Qui vero nec eum impugnant, nec vulnerabant, nec consilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantum adfuerunt, extra noxam fiant (c 34 C 23 q 8). Da zadnji dostavek ni pravno brezpomemben cfr. § 184 k. z.

²⁷ cfr. določbo Lucija III. (l. 1181) v c 1 X 5, 32.

²⁸ Ferrini, *Diritto penale romano*. Milano 1899, 176—211.

²⁹ cfr. Roberti, o. c. 208.

nem kriminalnem pravu tudi kanonisti niso zastopali enotne doktrine. Načelno so avktorji poudarjali, da mora biti udeleženec pri zločinu udeležen tudi formalno, zgolj materialno sodelovanje da ni kaznivo.³⁰ Omenjena zahteva je za kazensko pravo³¹ zlasti še za kanonsko sama po sebi umevna. Wernz je določno našteval,³² da se mora udeleženec udeležiti zločina prištevno, po zunanje, uspešno in pozitivno, če naj zapade cerkveni kazni.³³ Učil pa je po Pessinu, da udeležništvo pri kulpozmem dejanju ni kaznivo.³⁴

Kakor svetni kriminalisti, tako so tudi kanonisti zelo različno grupirali udeležence. Hollweck³⁵ je na primer razlikoval med osnovo (Anstiftung), ratihibicijo, sotorilstvom (Mittäterschaft)³⁶ in pomočjo (Beihilfe). Praktično pa je bila v njegovem sistemu ta grupacija manjšega pomena, ker pri določanju kazni ni prihajala veliko v poštev.³⁷ Hinschius je pa razlikoval med nasnovo (Anstiftung), pomočjo (Beihilfe) in ratihabicijo.³⁸ Wernz je vse udeležence razdelil v avktorje in sodelavce; prvi ob skupnem naklepu sodelujejo fizično (so torej sotorilci), ostali so sodelavci (delicti auctores seu principales, cooperatores accessorii).³⁹ Lega je po Rossijevem zgledu⁴⁰ razlikoval med

³⁰ Wernz, o. c. 52; Lega, o. c. 68.

³¹ Rossi-Hélié, o. c. II, 186.

³² Wernz, o. c. 57. Umerjena sredina med strogo klasično in strogo pozitivno smerjo je v tem naštevanju jasno poudarjena.

³³ Efficax, qui non tantum sit aptus, ut influat in existentiam delicti sed de facto illum influxum exercent o. c. 33. O neuspešni nasnovi ne govori. Novi zakonik razpravlja o njej pri poizkusu (kan. 2212, § 3). Razlikovati pa je seveda treba tudi tu deliktovo dovršenost (consummatio) od njegove uspešnosti (effectus) cfr. Cappello, De censuris². Taur. Aug. 1925, 28.

³⁴ Wernz, o. c. 53.

³⁵ O. c. 70.

³⁶ Ta nemški izraz pa ni ustaljen, tako je n. pr. Eichmannu (Das Strafrecht des Codex iuris Canonici. Paderborn 1920, 45) generičen pojem, ki obsega iussio, mandatam, instigatio, auxilium, favor; cfr. tudi o. c. 45 nasl.

³⁷ Kazni ferendae sententiae zadenejo namreč po njegovem mnenju vse udeležence, kazni latae sententiae pa le one, ki so v posameznem kazenskemu zakonu izrecno naštet, sicer pa nobenega (o. c. 70).

³⁸ O. c. 932—939.

³⁹ O. c. 56—57. Tako in lege lata. In lege ferenda bi tudi po njegovem mnenju bila boljša Legova razdelitev.

⁴⁰ O. c. II. 194—195. Enako razdelitev je imel Chaveau-Hélié, o. c. 226, potem, ko je presodil (o. c. 216—226) druga mnenja.

principalnimi udeleženci, to so taki, ki direktno uplivajo v zločinski naklep, in med akcesornimi, ki pomagajo, da se delikt laže in uspešneje izvrši.⁴¹

Nikakor pa ni bilo v teoriji pojasnjeno vprašanje, kako je kaznovati udeležence iz posameznih vrst. Ker cerkvenopravni viri niso poznali splošnih norm ter so pogosto ob posameznih deliktih naštevati dolgo vrsto udeležencev, so sklepali nekateri, da je to naštevanje ekskluzivno, in da sicer, za slučaj namreč, da zakonodavec ni izrečno omenil udeležencev, teh ni kaznovati.⁴² Drugi so razlikovali med kaznimi *ferendae* in *latae sententiae*,⁴³ kar so zopet nekateri obsojali.⁴⁴ Ker igrajo v cerkvenem kazenskem sistemu kazni *latae sententiae* veliko ulogo, je bilo zelo važno a kontroverzno vprašanje, kako je z udeleženci ob teh kaznih. Nekaj starejših in par novejših avktorjev je učilo, da zadenejo udeležence enako kazni *ferendae* kot *latae sententiae*.⁴⁵ Velika večina pa je izhajala s stališča, da je treba kazni strogo interpretirati;⁴⁶ kar najstrožje pa kazni *latae sententiae*, da torej udeležencev, pa naj si bodo tudi glavni moralni krivci, te vrste kazni ne zadenejo, če niso v zakonu izrečno tudi zanje določene, zakaj »*delictum committere in sensu rigoro non moralem sed physicam actionem significat*«. ⁴⁷ Samo po sebi je umevno, da so vedno izključevali tudi one, ki so bili udeleženi zgolj fizično; argumentirali so tudi v teh primerih vedno z načelom, da se morajo kazni *stricte* interpretirati, oziroma da se smejo aplicirati samo na dejanja, ki so v polnem

⁴¹ O. c. 69. Zelo slična je tej razdelitev v novem zakoniku.

⁴² Hinschius, o. c. 939; D'Annibale o. c. I. 320; Schmalzgrueber, *Ius ecclesiasticum*. Romae 1845, V. t. 39 n. 70. Šlo je namreč za vprašanje, ali jih zadenejo določene kazni in lege lata, ne pa *sententia ferenda*. Izven kontroverze je bilo vprašanje, da je treba na neki način kaznovati udeležence.

⁴³ Hollweck, o. c. 71.

⁴⁴ Hinschius, o. c. 935; Wernz, o. c. 60.

⁴⁵ Hinschius, o. c. 935 in tam navedeni ostali avktorji. Enako tudi Wernz pro lege ferenda, o. c. 60.

⁴⁶ Držal se je tega zlasti D'Annibale.

⁴⁷ Cfr. Schmalzgrueber, o. c. V. t. 39 n. 60—70, ki je navajal poleg ostalih tudi sledeči argument: »*quia mandatum et consilium praecedunt factum et ad ipsum perpetrandum dirigunt illiusque causa moralis sunt, non igitur sub facto comprehendi debent*»; cfr. Thesaurus-Giraldi, *De poenis ecclesiasticis*. Romae 1760 p. I. c. 10.; Hollweck, o. c. 71.

pomenu v zvezi z deliktom. Problem kaznovanja udeležencev skratka v doktrini ni bil pojasnjen.⁴⁸

Težkoče so delale kanonistom tudi pravne določbe o ratihabiciji.⁴⁹ Klasičen vzgled za njo nam podaja c. 23 in VI 5, 11: *Quum quis absque tuo mandato manus iniicit in clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habueris, excommunicationem latam a canone incunctanter incurris, quum ratihabitio retrahatur. Si vero iniectio eadem tuo nomine non sit facta: tum licet pecces ratam habendo eadem non tamen propter hoc excommunicationis ullius vinculo innodaris, quum quis ratum habere nequeat, quod eius nomine non est gestum.* Omenjalo se je tako naknadno odobrenje zločina večkrat.⁵⁰ Teorija je zahtevala različne pogoje.⁵¹ Zadele so ratihabicijo iste kazni kot izvršen zločin; samo iregularnosti, ki so jo takrat smatrali za kazen, ni zapadel oni, ki je naknadno odobril v svojem imenu storjen zločin, čeprav je nemara izvršilec postal iregularen.⁵² Kanonisti so čutili neskladnost med ratihabicijo in teorijo o formalnem sodelovanju pri zločinu, ker naknadna odobritev vendar ne more vplivati na že izvršeno kaznivo dejanje. Povsem nekaj drugega je seveda, kadar vključuje ratihabicija tudi udeleženosť na sadovih permanentnega delikta. Pojmiti jo je mogoče le tako, da pomeni zločin svoje vrste, ki se pa zanj slučajno določa kazen obenem z ono za izvršilce kaznivega dejanja in je event. tudi enako mero kazni zanjo odmeril zakonodavec.⁵³

⁴⁸ Schmalzgrueber, o. c. V. t. 39 n. 71. Izmed kanonistov je bil še najbolj jasen in dosleden Wernz.

⁴⁹ Wernz, o. c. 64.

⁵⁰ Celó v Pij IX., Apostolicae Sedis z dne 12. okt. 1869. V 5: »Omnes interficientes... S. R. E. Cardinales... vel rata habentes.«

⁵¹ Cfr. Schmalzgrueber, o. c. V. t. 39, n. 224, kjer so zelo natančno popisani pogoji. Delikt je moral biti izvršen v imenu drugega, biti je moral tak, ki se da poveriti; oni, komur naj bi se na ta način všteval, ga je moral v resnici »ratum habere«, »nam qui dicit doleo quod factum sit meo nomine, sed gaudeo quod sit factum, non videtur ratum habere factum alterius; oni, v žigár imenu se je delikt izvršil, je moral biti habitualno pri zavesti, ni se pa zahtevalo, da bi bil dejansko. Držali so se pač načela: in maleficio ratihabitio mandato comparatur (l. 152 § 2 D. reg. i.). Qui facit per alium, est per inde ac si faciat per se ipsum (Reg. iur. 72 in VI).

⁵² Reiffenstuel, Tractatus de regulis iuris. Romae 1843, 30.

⁵³ Cfr. Wernz, o. c. 64; cfr. Rossi, o. c. II. 221: »La société ne punit pas parce qu'on trouve bon le délit, mais parce qu'on l'a commis.«

Kakor sem že omenil, cerkvenopravni viri niso imeli določil o udeležencih, ki odtegnejo svoj vpliv, preden je delikt povsem dovršen. Med avktorji pa je bilo kljub temu utrjeno mnenje, »da je oni, ki svoje naročilo ali svét v delikt umakne efficaciter, tako namreč, da se to naročilo ali svét ne more več smatrati za moralni vzrok zločinu, prost cenzure, ker se namreč naročilo ali svét le tedaj s cenzuro kaznuje, če vpliva na delikt«;⁵⁴ postavili pa si zopet niso splošnega, ampak partikularno vprašanje. Najbolj je zanimalo kanoniste in moraliste vprašanje, če zapade cenzuri tudi udeleženec, ki je sicer sodeloval pri deliktu, a se je skesal in mu je bil greh že odpuščen, preden je delikt po zunanje dovršen. Zapleteno je postalo to vprašanje zato, ker so cenzure cerkvene kazni z izrazito poglobljevalnim namenom. Dokler ni delikt povsem dovršen (»si effectus impediatur etiam miraculose, censura etiam impeditur«),⁵⁵ ni kazni; ko pa je delikt dovršen, pa udeleženec ni več contumax, kar je zopet neizogibni pogoj za nastop cenzure. Kajus n. pr. priskrbi Tuliji sredstvo za odpravo telesnega plodu. Sredstvo bo imelo uspeh čez tri dni. Preden Tulija abortira, se Kajus skesa, eventualno še spove, preprečiti pa seveda več ne more efekta svojega zločinskega sodelovanja. Čez tri dni je plod odpravljen in nastane vprašanje, ali je Kajus zapadel cenzuri.⁵⁶ Odgovori so bili različni. Nekateri so trdili, da tudi spokorjenega udeleženca v omenjenem slučaju cenzura zadene in da je nasprotno mnenje nevzdržno.⁵⁷ Njihov argument je bil

Zakonodavec je dajal praktične določbe in ni imel pred očmi kazensko pravne teorije. Teorija pa je seveda ob takem kratkem izrekanju kazni naletela na težkoče. Tako je n. pr. tudi ob novem zakoniku, ki je, kakor bomo videli, določno izvedel načelo vzročnosti pri udeleženstvu, dvoumen stavek, ki ga je zapisal Eichmann: »In gewissen Fällen wird die Begünstigung genau so gestraft, wie das Delikt selbst z. B. beim Duell can. 2351. In anderen Fällen bildet die Begünstigung ein delictum sui generis z. B. die Begünstigung des excommunicatus vitandus in crimine criminoso (can. 2338 § 2), o. c. 46., ker tudi v prvem slučaju pomeni favor svojevrsten zločin, ker drugače bi bilo neumljivo določilo, da je kazensko zabranjen.

⁵⁴ Schmalzgrueber, o. c. V. t. 39. n. 71.

⁵⁵ Suarez, Disp. IV. de censuris sect. III, 4. izd. Berton, Suarez. Opera omnia t. XXIII, p. I, 93.

⁵⁶ Zgled navaja Prümmer, Manuale theologiae moralis III.² Friburgi 1923, 337.

⁵⁷ Starejše citira Suarez, Disp. de censuris 44 sect. 3. n. 7 izd. Berton (t. XXIII, p. I, 93); Hinschius, o. c. 934.

preprost. »Spokornost sama še ne odvzame uspešnosti naročilu ali svétu.« Veliko avtorjev pa je učilo nasprotno. Dokazovali so, da deluje v opisanem slučaju spokornikov svét ali naročilo inculpabiliter, da je cenzura poboljševalna kazen, ki more zadeti le trdovratnega delikventa.⁵⁸ Sporno je bilo tudi vprašanje, ali mora svetovavec, ki hoče preklicati svoj svét, navesti tudi motive; ali mora naročitelj zločina opomniti tudi onega, proti kateremu je delikt naročil, če naj je njegov preklic »efficax« v pravnem pomenu.⁵⁹ Ker v cerkvenopravnih virih na ta vprašanja ni bilo odgovora, so se avtorji bolj ali manj zatekali k moralni teologiji ter so zamešavali dolžnosti ex officio z onimi ex caritate in prenašali zahteve notranjega območja v zunanje pravno področje.

Kratek pregled je pokazal, kako je bilo staro kanonsko pravo nesigurno v apliciranju kazni na udeležence pri deliktih. Določeno ni bilo, kdaj zapadejo kazni oni, ki pri deliktu sodelujejo in prav tako je bilo nejasno, v kakšni meri da jih je kaznovati.

III. V novem zakoniku.

1. Kodeks je v nasprotju z odpravljenim pravom postavil splošne norme o udeležencih pri deliktu in o kaznih za nje. V duhu svoje sistematike ugotavlja v kan. 2209 klasifikacijo udeležencev, izvedeno po načelu vračunljivosti, in na njeni podlagi podaja v kan. 2231 splošne predpise o kaznih za udeležništvo.

Ker »je delikt zunanja in moralno vračunljiva kršitev zakona, kateremu je dana kanonična vsaj nedoločena kazen« (kan. 2195 § 1), je jasno, bodisi da smatramo citirane besede za definicijo v striktnem pomenu besede ali ne,¹ da morajo vsi

⁵⁸ Schmalzgrueber, o. c. VI t. 39 n. 74; D'Annibale, In constitutionen Apostolicae Sedis. Reate 1880, 7—8: »effugit censuram, nam quorum medicina sanato morbo?« Zlasti pa sv. Alfonz, cfr. Vindictiae Alphonsianae. Romae 1873, 841—847 proti Balleriniju; istotam kontroverzo o Suarezovem mnenju. Cfr. tudi Cappello, De censuris², Romae 1925, 32 op. 19.

⁵⁹ Schmalzgrueber, o. c. V. t. 39 n. 223; Reiffenstuel, Ius canonicum, IV. 12 n. 33; proti Hinschius, o. c. 953., cfr. k temu tudi Wernz, o. c. 62.

¹ »E qui l'errore fondamentale — noi crediamo — del Falco e di non pochi altri interpreti, di considerare cioè il can. 2195, § 1, come una vera

udeleženci, katerim naj se delikt ušteva, delovati formalno in po zunanje pri kršitvi kazenskega zakona oziroma zapovedi. Zgolj materialno sodelovanje ne more biti kaznivo; enako cerkvenopravno tudi zgolj notranje ne. Jasno je tu razvidna razlika med *delictum* in *peccatum*.

Kodeks ne govori o udeležentstvu pod posebnim naslovom kot na primer naš državni kazenski zakonik² in tudi ne samo na enem mestu, ampak na dveh, kakor sem že omenil; na prvem v oddelku »de delictis« razpravlja o vračunljivosti posameznih udeležencev in na tej podlagi v oddelku »de poenis« podaja načela o odmerjanju kazni.

Med državnimi kazenskimi zakoniki motrijo nekateri pod vplivom tako zvane »*Theorie der Verselbständigung der Teilnahme*« udeležentstvo v ožjem smislu besede kot popolnoma samostojno krivdno obliko, v drugih pa je uzakonjeno nazaranje, da je narava nasnove in pomoči (kakoršnegakoli moralnega in fizičnega sodelovanja) h kaznivemu dejanju samo akcesorna, da je torej povsem zavisna od izvršilčeve krivde.³ Naš novi državni kazenski zakonik najbrž zastopa nazor, da je udeležentstvo samostojna krivdna oblika.⁴ Nadalje nekateri zakoniki skrbno določujejo posamezne vrste udeležencev, drugi pa zopet določajo za vse enako kazen in celo za pomoč, dano na kakoršenkoli način po izvršenem deliktu.⁵

Ker je že na splošno v cerkvenem kazenskem zakoniku zelo naglašeno moralno jedro pri deliktih, po drugi strani pa močno poudarja kanonsko pravo s klasično šolo vedno tudi objektivni element pri dejanju, ki naj bo delikt, — s tem pa seveda ne trdimo, da moderna struja objektivni element ignorira —, je umevno, da se kodeks na široko bavi s posameznimi vrstami udeležencev. Na umu pa moramo imeti, da je v cerkvenem območju sodnikovo preiskovanje večkrat izključeno.

e propria definizione del delitto, con genere prossimo e differenza specifica,« D' Angelo, *Nozione di delitto nel »Codex Iuris Canonici«* v zbirki: D' Angelo, *Saggi su questioni giuridiche I*, Torino 1928, 103. Kontroverza sama je večjega pomena le pri zelo diskutiranem vprašanju o legalnem elementu pri deliktu, pri vprašanju namreč, kako je spraviti v sklad kan. 2195 § 1 in kan. 2222 § 1.

² Nasnove in pomoč § 34.

³ Dolenc, o. c. 98; Chelodi, o. c. 16.

⁴ Dolenc, o. c. 99.

⁵ Roberti, o. c. 192.

Kodeks ne podaja sicer kake doktrinarne razdelitve, ker hoče biti praktičen zakonik in ne učna knjiga o kriminalnem pravu, vendar je v 7 paragrafih citiranega kan. 2209 jasno nakazan kriterij, po katerem je mogoče izvesti diferenciacijo oseb, ki so na kakršenkoli način pri deliktu udeležene.

Udeležentstvo je po novem cerkvenem kazenskem pravu možno in kaznivo pri vseh deliktih. S tem je stara kontroverza o kaznivosti udeležencev rešena. Šlo bo le zato, da se ugotovi pojem udeležentstva. Cerkevno kazensko pravo je sicer vedno zelo močno poudarjalo formalni element (»dolus oziroma culpa«),⁶ in tudi po osnovnih načelih veljavnega zakonika mora biti dejanje, torej tudi kakršnakoli udeležentost težko vračunljiva, da sploh more zapasti cerkvenim kaznim (cfr. kan. 2218 § 2). Vendar pa kanonsko pravo ni nikdar tako daleč sledilo pozitivni šoli, da bi se zadovoljilo s formalnim elementom, ki bi se kakorkoli po zunanje javil, ampak je vedno terjalo s klasično šolo dejanj in sredstev, ki natura sua,⁷ torej objektivno in ne samo po delikventovem subjektivnem prepričanju, vodijo v izvršitev kaznivega dejanja.

2. V dve oziroma tri kategorije se dajo po kodeksu (kan. 2209) razdeliti vsi pozitivni udeleženci ter so: ali sostorilci (§§ 1—2) ali glavni (§ 3) ali stranski udeleženci (§ 4). Ostali paragrafi razpravljajo o negativnih udeležencih, o pomoči, dani po izvršenem deliktu, in o odtegnitvi vpliva.

Da se tembolj osvetli pojmovanje cerkvenega zakonika o udeležentstvu, naj vzporedim v glavnih črtah tozadevno nazaranje našega državnega kazenskega zakonika. Novi drž. kaz. zakonik razpravlja o udeležentstvu pod naslovom »nasnova in pomoč« (§ 34). Omenja storilce, nasnovatelje in pomagače (§ 34 odst. 4). Na drugem mestu (§ 88) rabi pojem udeleženci. »Brez dvoma spadajo med udeležence vsi nasnovatelji in pomočniki, enako pa tudi vsi sostorilci pri pristni in neizogibni udeležentosti.«⁸ Klasifikacijo fakultativnih udeležencev izvede drž. kaz. zakonik drugače kot cerkveni. V prvem odstavku govori o nasnovi: »Kdor drugega naklepoma zavede ali nasnuje, da stori

⁶ Odrpoto ostane sicer še vprašanje, ali more vrhovni cerkveni legislator kazensko sankcionirati tudi moralno lahko vračunljive prestopke zakonov.

⁷ Cfr. kan. 2212 § 1.

⁸ Dolenc, o. c. 176.

kaznivo dejanje, se kaznuje, kakor da bi ga bil sam storil.« Razlika med nasovo in zavedbo ni bistvena; prva se poslužuje direktnih, druga pa indirektnih sredstev.⁹ Tretji odstavek govori o pomoči: »Kdor drugemu naklepoma pomore storiti kaznivo dejanje, se sme kaznovati mileje.« Pod pomočjo je razumeti psihično in fizično pomoč.¹⁰ Malomarno dane pomoči drž. zakonik ne kaznuje. Iz cerkvenega ni mogoče razbrati, kako je o tem soditi. Misliti si je teže malomarno dano moralno pomoč kakor pa fizično. Razlika med obema zakonikoma nastane pri presojanju potrebne fizične pomoči.¹¹

V prvem paragrafu važnega kan. 2209 je govor o sostorilcih. To so namreč oni, ki so po skupnem naklepu skupno izvršili delikt. Spadajo prav za prav le v širšem pomenu med udeležence. Gasparrijeva opomba navaja za zgled kan. 2331 § 2, ki omenja zarotnike: »Conspirantes vero contra auctoritatem Romani Pontificis eiusve Legati vel proprii Ordinarii aut contra eorum legitima mandata, itemque subditos ad inobedientiam erga ipsos provocantes.« Čisto umevno je, da se vsem sostorilcem zločin enako prišteva. Brez pomena je, ali bi se bil delikt brez udeležbe posameznega izvršil ali ne. Okoliščine pa seveda morejo kljub temu zvečati ali zmanjšati krivdo posameznega izmed njih. Vsi so sodelovali pri naklepu in pri izvršitvi (*commune consilium + physicus concursus*),¹² so torej v pravem pomenu sostorilci, dasi morda z različno subjektivno krivdo.¹³

Drugi paragraf razpravlja o tem, kar naziva svetna kriminalistika delikt srečanja¹⁴ (= *delictum quod natura sua complicem postulat*). Gasparrijeva opomba navaja *duelante* (kan.

⁹ Dolenc, o. c. 100; cfr. *consilium hortativum in cooperativum* v cerkvenopravnih virih n. pr. c. 32 C 23 q 8; c 5, in VI. 5, 9.

¹⁰ Dolenc, o. c. 103.

¹¹ Nadalje omenja tretji odstavek izpodletelo nasovo, ki se sme kaznovati mileje. V zadnjem odstavku je podana določba o nasovi in pomoči pri kulpoznem deliktu: nasovatelj in pomagač se smatrata za storilca.

¹² To je prav isto, kar je pomenjal v starem pravu izraz *socius, societas*. — Brez pomena je nagib, vsled katerega sodelujejo.

¹³ »*Crimen a pluribus patratum imputatur singulis non universis quasi cuidam personae iuridicae.*« Lega, o. c. 68. Vendar pa kljub temu drugače, kakor pa v slučaju, ko ne bi bilo skupnega naklepa (cfr. c. 17 D 47, 8).

¹⁴ Cfr. Dolenc, o. c. 98.

2351), simoniste (kan. 2371 in 2392), zločin klerikov višjih posvečenj, ki poskušajo vstopiti v zakon (kan. 2388). Vsi citirani kanoni navajajo obe stranki, da odstranijo vsak dvom, dasi bi tega ne bilo treba, ker bi druga stranka že po kanonu 2209 § 2. zapadla kazni. Sostorilci so v teh slučajih neizogibni udeleženci, zato o udeležencih v ožjem pomenu besede tudi tu ni govora. O krivdi udeleženih strank velja kot o sostorilcih v prvem paragrafu: vsem se per se delikt enako ušteva, če okoliščine ne zvečajo ali ne zmanjšajo krivde posameznega izmed njih. Samo po sebi je umevno, da morajo biti znane obema strankama vse sestavine delikta. Če n. pr. oseba, s katero poskuša stopiti klerik višjih posvečenj v zakon, ne ve, da je za ta zločin določena ekskomunikacija latae sententiae, nje kazni ne zadene, dasi je zagrešila in foro interno peccatum in je klerik izobčen. Še tem manj seveda, če niti ne ve, da je oseba, ki stopa z njo v zakon, klerik, kateremu je zakon zabranjen. Wernz dobro pripominja, da je tu »bolj vprašanje o deliktu, ki je večim skupen, kakor pa o udeleženstvu pri deliktu in da je zato samo po sebi jasno, da nosi vsaka stranka lastno in neodvisno krivdo in postane neodvisno od druge stranke »reus poenae«, ki je zagrožena za dotični delikt.¹⁵ Isto velja seveda o sostorilcih, omenjenih v prvem paragrafu, dasi smatra te odlični kanonist za principalne udeležence. Razlika med obojnimi sostorilci je le v tem, da v drugem slučaju omenjeni delikt natura sua terja komplice, v prvem pa ne.

3. O pravih fakultativnih udeležencih je govor v nadaljnjem tretjem in četrtem paragrafu. Udeleženci morejo biti pri zločinu udeleženi zgolj moralno ali pa fizično. Prvi z nasvetom, prigovarjanjem, prošnjo, obljubo, grožnjo, naročilom, ukazom vplivajo psihično na izvestni subjekt, da se odloči za konkreten delikt; drugi pa fizično pomagajo kaznivo dejanje izvršiti, a z zavestjo, da gre za delikt. Vendar kodeks soudeležencev ne deli pod vidikom moralnega ali fizičnega udeleženstva, ampak sega globlje in išče v udeleženstvu polno ali manj polno vzročno zvezo z deliktom.¹⁶ Kriterij je v tem, ali so bili eventualni ude-

¹⁵ Wernz, o. c. 52.

¹⁶ Zahteva po vzročni zvezi je dobro poudarjena v Wernzovih besedah: »Delictum ita patratum ex plurium personarum concurrente actione, cum sit obiective unum, subiective est multiplex, unde etiam poena non dividitur inter varia subiecta, sed unicuique applicari debet. Quia

leženci za konkreten delikt naravnost potrebni (si delictum sine eorum opera commisum non fuerit) ali le koristni (si eorum concursus facilius tantum reddit delictum, quod etiam sine eorumdem concursu commisum fuisset). Prvi se po pravici imenujejo principalni, drugi pa akcesorni udeleženci.¹⁷ Izraz principalis je vzet v kodeks, ki izrecno omenja onega, ki delikt naroči, in ga naziva auctor principalis (§ 3).¹⁸ Besede: si delictum sine eorum opera commisum non fuerit, je razumeti o faktučnem stanju. Izgovor, češ, če ne bi bil jaz sodeloval, bi pa drugi, ne pomaga, dasi je gotovo, da bi se bil delikt izvršil v vsakem slučaju, ker sicer ne bi bil nihče odgovoren, kakor dobro pripominja D'Annibale.¹⁹ Kdor pa bi naročil ali nasvetoval delikt osebi, ki se je že sicer v vsem odločila, da ga stori, tak ni principalen udeleženec; quaestio facti pa nastane, ali ne preide njegovo dejanje v sotorilstvo²⁰ ali pa je le akcesorno udeleženstvo (facilius).²¹ Dolenc omenja,²² da ostane lahko samo poizkus na nesposobnem predmetu, za katerega se kaznuje storilec po drž. kaz. zakoniku mileje ali po svobodni oceni ali pa se celo oprusti vsake kazni.²³

V tem tretjem slučaju tako dejanje po cerkvenem kazenskem pravu, kakor se zdi, ni kaznivo. Ne more se namreč smatrati za udeleženstvo, ker manjka vzročne zveze z deliktom, brezuspešna nasnova v smislu kan. 2212, § 3 pa tudi ni.²⁴

tamen gradus concursus seu influxus ad hoc ut existat delictum, potest esse diversus, ita etiam aequum est ut poena quae unicuique quidem debetur ex communi causa eiusdem delicti, pro diverso gradu influxus temperetur (o. c. 53).

¹⁷ Jasno se razvidi, da je bila sprejeta ona razdelitev udeležencev, ki jo je priporočal kard. Lega. Chelodi o. c. 15 rabi isto terminologijo, a v drugačnem pomenu.

¹⁸ V omenjenem dostavku je poudarjen formalni element v deliktu, v nasprotju z nekaterimi kriminalisti, kot n. pr. Caesar Beccaria; Carmignani: »nam mandans delictum vult tantum, mandatarius vero illud et vult et perficit.« (Iuris Criminalis Elementa I, Pisis 1833, 73.)

¹⁹ Wernz, o. c. 62; Roberti, o. c. 220.

²⁰ Cfr. Dolenc, o. c. 102.

²¹ Drž. kaz. zakonik razlikuje tu med zločinstvi in prestopki; pri slednjih v tem slučaju ne kaznuje nasnovatelja.

²² O. c. 102.

²³ Cfr. § 32 odst. 2 k. z.

²⁴ Conatui delicti accedit actio illius, qui alium ad delictum committendum inducere studuerit, sed inefficaciter. Pojem inducere je treba, mislim, striktno interpretirati.

Po vsem tem je lahko odgovoriti na kontroverzno vprašanje, ali naročitelj oziroma svetovavec zapadeta kaznim latae sententiae takrat, če je bil storilec že sicer odločen, da izvrši delikt, in ga je v resnici izvršil.²⁵ Če sta prešli njuni dejanji v sosterilstvo, ju zadene omenjena kazen, sicer ne; zakaj akcesornih udeležencev, kakor bomo videli pozneje, kazni latae sententiae ne zadenejo, če ni izrečno določeno drugače. Izvzamedo seveda tudi slučaje, v katerih je cenzura latae sententiae zagrožena za naročilo oziroma svét sam.

Kakor je videti, zapadejo udeleženci pri deliktih zelo na široko pod cerkveni kazenski zakonik. Vse one, ki na kakršenkoli način vzročno vplivajo bodisi moralno bodisi fizično na delikt, zadene kazen. Pravno važna je zlasti določitev principalnih udeležencev. Dasi je zakonikova razdelitev fakultativnih udeležencev v glavne in stranske jasna in logična, je vendar treba priznati, da bo praktično nemara večkrat težko določiti v konkretnih slučajih mejo med obojnimi, čeprav je za kanonsko kazensko pravo to velikega pomena, kar je takoj razumljivo, če se ozremo na kazni latae sententiae, katerim principalni udeleženci redno vedno zapadejo. V dvomu se bo pač ravnati po načelu: in dubio favendum est reo (cfr. kan. 2219, § 1) in se bodo tako taki udeleženci izognili kaznim latae sententiae. Katoličan n. pr., ki sklene proti prepovedi kan. 1063, § 1 mešani zakon pred nekatoliškim kultnim služabnikom sam ali po svojem zastopniku, stori delikt, za katerega je zagrožena kazen ordinariju pridržane ekskomunikacije, ki zadene delinkventa eo ipso, dasi je dobil dispenzo od zadržka mešane veroizpovedi.²⁶ Principalni udeleženci pri tem deliktu bodo vsi oni, ki so izvajali na delinkventa bodisi z grožnjo bodisi z obljubo ali na kakršenkoli drug način tak pritisk, da se je pod njim odločil za delikt, ki ga sicer ne bi bil storil. Eventualni zastopnik redno ne bo principalni udeleženec, možen pa je slučaj, kjer bi bil. Če je bil izvršilec še nedoleten v smislu o. d. z., je rabil po paragrafu 49 o. d. z. za veljavno sklenitev zakona, oziroma po čl. III. zakona z dne 31. decembra 1868 drž. zak. za leto 1869, št. 4, za cerkveno blagoslovljenje od strani nekatoliškega kulturnega služabnika očetovega dovoljenja. Oče, ki bi ga dal z zavestjo, da gre za nekatoliški zakon, po-

²⁵ Cappello, o. c. 32.

²⁶ Kan. 2319 § 1 št. 1.

stane s tem principalni udeleženec. Očetu sklicevanje na paragraf 52 o. d. z., ki daje nedoletniku pravico zaprositi pomoč rednega sodnika, kadar meni, da mu je storjena krivica, ker mu je odrečeno privoljenje za zakon, ne pomaga, ker gre, kakor smo rekli, za dejansko udeležnost. Možno je pa seveda tudi, da postane očetova udeležnost pri omenjenem deliktu le negativna, ker ni skušal delikt preprečiti, a bi to moral. Ako oče več ne živi ali je nezmožen nedoletnika zastopati, se zahteva po paragrafu 49 o. d. z. »za veljavnost zakona razen izrečenja rednega zastopnika tudi privoljenje sodnega oblastva.«^{26a} V tem slučaju bi težje govorili o principalni udeležnosti zakonitega zastopnika ali sodnika.

Dvome, ki morejo nastati, je kodeks večkrat sam rešil, ko v svojem podrobnem kazenskem delu izrecno našteva različne udeležence, ki bi že sicer po splošnem kan. 2209 zapadli kazenskem zakonu.²⁷

Med onimi, ki moralno vplivajo na delikt, omenja zakonik izrecno naročitelja.²⁸ Staro pravo je poleg te vrste moralnega krivca omenjalo pogosto, kakor smo videli, tudi one, ki delikt ukažejo ali zapovedo.²⁹ Novo ne gleda v ukazanem deliktu (*iussio delicti*) posebne krivdne oblike, in po pravici, zakaj krivda takega moralnega krivca je sestavljena. Enaka je krivdi onega, ki delikt naroči,³⁰ in povečana po obteževalni okoliščini, ki izvira iz zlorabe oblasti.³¹ Primerjaj kan. 2207 § 2, ki do-

^{26a} Besedilo sta prevedla Bežek in Regally (Občni drž. zakonik, Ljubljana 1928).

²⁷ Cfr. kanone, ki jih navaja Gasparri v opombi kan. 2231.

²⁸ Morda zato, ker so kriminalisti kaznivost naročnikovo različno presojali. Cfr. Latini, *iuris criminalis philosophici summa lineamenta*. Taurini 1924. 154.

²⁹ *Jubere, ordo*.

³⁰ Naročilo se v tej materiji loči od sveta po tem, da je pri prvem poudarjen interes naročnikov pri deliktu, v drugem pa ne. (Cfr. De Meester, *Juris canonici et iuris canonico civilis compendium*⁹ III./II. Brugis 1928, 126.) Brez pomena je, ali naročnik ponudi podkupnino ali ne. Vedno pa je treba pomniti, da mora biti moralna udeležnost v vzročni vezi z deliktom in ne samo njegov povod (*occasio, n. pr. scandalum*). Paziti je treba zlasti pri svetu; zgolj *consilium doctrinale* ni v taki zvezi z deliktom, da bi zapadel kazni.

³¹ Eichmann, o. c. 45; Robertú, o. c. 216. Omenjena obteževalna okoliščina pri krivdi moralnega avktorja pomenja seveda olajševalno okoliščino na izvršilčevi strani.

loča, da je zloraba oblasti (cerkvene in vsake druge) obteževalna okoliščina in kan. 2404, ki na splošno določa, da je zloraba cerkvene oblasti delikt. Zakonito dovoljenje pa seveda odvzema dejanju označbo delikta.

4. Krivda sostorilcev in principalnih udeležencev je in abstracto pri vseh enaka. Toda pri konkretnem deliktu se je treba ozirati tudi na okoliščine, kar zakonik v kan. 2209 ponovno poudarja.³² Čeprav se kaznujejo udeleženci v kanonskem pravu »nomine delicti communis«, kakor se izraža Wernz³³, in je podlaga kaznivosti vzročna vez, vendar je ob zelo močno naglašenem formalnem deliktovem elementu umljivo, da se osebne in tudi stvarne okoliščine, ki niso predvidene,³⁴ upoštevajo v dobro ali v slabo le pri onem izmed udeležencev, pri katerem se najdejo,³⁵ dasi kodeks tega izrecno kot n. pr. naš drž. zakonik,³⁶ ne omenja. Jasno pa je seveda samo po sebi, da se všteva vsem udeležencem okoliščina, četudi je osebna, kadar tvori ta okoliščina enega izmed sestavnih in delikt označujočih elementov.³⁷

5. Krivdo negativnih udeležencev, o katerih so bili stari cerkvenopravni viri tako nejasni, normira paragraf 6. citiranega kan. 2209. V poštevek pridejo seveda samo oni, ki so udeleženi pri kaznivem dejanju z zanemarjanjem svoje dolžnosti. Izraz *ex officio* v tekstu je v nasprotju s pojmom *ex caritate*. Kdor je udeležen pri deliktu s tem, da je zanemaril službeno dolžnost, ki mu je nalažala zabraniti konflikte, ali pa je pod tem vidikom prekršil naravni ali pozitivni zakon ali jurisdikcionalno zapoved, ta zapade med kaznive udeležence, če ga namreč ni že zadela posebej določena kazen. Zagreši pa vedno negativni udeleženec lastno kaznivo dejanje, čigar krivda je sorazmerna prekršeni dolžnosti, ki ga je vezala, da delikt prepreči.³⁸ Če

³² § 1. nisi adiuncta alicuius culpabilitatem augeant vel minuant; § 2. nisi ex adiunctis; § 3. ceteris paribus.

³³ O. c. 54; cfr. Roberti, o. c. 215.

³⁴ Chelodi, o. c. 16.

³⁵ V § 5. av. k. z. je bila odločilna izvršilčeva kaznivost.

³⁶ § 34 odst. 4, cfr. Dolenc, o. c. 103—104.

³⁷ Roberti, o. c. 214.

³⁸ Tako n. pr. kan. 2368 § 2 izrecno določa kazen za onega, ki bi opustil denunciatijo *sollicitationis criminis*; kan. 2336 § 2 predpisuje, da je treba denuncirati klerika ali religioza, ki bi se vpisal v framasonsko ali podobno družbo; nedvomno more cerkveni legislator v smislu kan. 2222

pa je bil udeležen pri skupnem naklepu, postane s tem seveda pozitivni udeleženec, in sicer principalni ali ekcesorni, ter je negativna le forma njegovega udeleženstva pri izvršitvi delikta.

6. O pomoči izkazani po deliktu, o udeleženstvu na sadovih kaznivega dejanja, o hvaljenju in skrivanju delinkventa in o podobnem, o čemer so tako na široko razpravljali stari cerkveni pravni viri, govori jasno novi zakonik: non secumferunt delicti patrati imputabilitatem (§ 7). Morejo pa tvoriti taka dejanja nove delikte, če so dani zahtevani pogoji. Pozitivni udeleženci pa zopet postanejo njihovi avktorji, če so bili med seboj dogovorjeni pred deliktom. S to določbo je odpravil novi zakonik mnoge kontroverze in v kazenskem pravu neumljivo ratihabicijo.³⁹

7. Kakor sem omenil, viri starega cerkvenega kazenskega prava niso poznali določb o onih udeležencih, ki svoj vpliv odtegnejo, preden se delikt dovrši. Novi zakonik ima v paragrafu 5. splošnega kan. 2209 jasno določilo o tem. Kdor pravočasno odtegne svoj vpliv,⁴⁰ ta ni odgovoren za delikt, četudi ga je izvršilec iz drugih lastnih razlogov izvršil. Če pa je vpliv sicer deloma odtegnil, a ne popolnoma, je njegova odgovornost zmanjšana. Načelo je dosledno izvedeno iz vrhovnega principa kavzalnosti. Na podlagi teh določil je motriti krivdo takozvanega agent provocateurja, to je »osebe, ki poskuša zavesti ali nasnovati drugo osebo, da le ta stori naklep kaznivega dejanja, toda noče, da pride do izvršitve, ker hoče storilca in flagranti zajeti in ga izročiti kazenskemu oblastvu.«⁴¹

Kadar tvori nasnova, to je svet ali naročilo po posebnem delu cerkvenega kazenskega zakonika, samostojen delikt, je taka oseba polno odgovorna. Sicer pa tak udeleženec ni kazniv, če je svoj vpliv pravočasno popolnoma odtegnil; če pa se mu to ni povsem posrečilo, je njegova odgovornost zmanjšana. Po drž. kaz. zakoniku taka oseba ni kazniva, če je v resnici pre-

§ 1 kaznovati opustitev te denunciacije, kakor tudi po kanonu 1935 § 2 naložene denunciacije delinkventov, ali v kanonu 1027 naložene dolžnosti naznaniti poznane zakonske zadržke itd.

³⁹ Podobno naziranje je vzakonjeno v drž. kaz. zakoniku, cfr. Dolenc, o. c. 103.

⁴⁰ Qui suum influxum in delictum patrandum opportuna retractatione abduxerit plene (§ 5).

⁴¹ Dolenc, o. c., 102.

prečila nameravani delikt; če pa se ji to ni posrečilo, je kazenskoppravno odgovorna po določbi § 20, če je iz malomarnosti ravnala v zmoti glede tega, da ji bo mogoče dejanje inhibirati pred dovršitvijo.⁴²

Moralni vpliv je popolnoma odtegnjen pri nasvetu tedaj, če svetovavec prekliče svoj nasvet s prav tako močnimi nasprotnimi motivi, pri naročilu pa s tem, da ga enostavno prekliče.

Brezuspešne nasnove po sistemu cerkvenega kazenskega zakonika ni mogoče motriti kot udeležništvo. Kodeks smatra brezuspešno nasnovo kot poizkus in jo zato kaznuje vedno mileje kot pa nasnovo pri dovršenem deliktu.⁴³ Principalnemu moralnemu krivcu, kakor tudi ostalim udeležencem je vedno v korist, če je izvršilec odstopil od deliktovne izvršitve.⁴⁴

Če se je »nasnovana« oseba že itak odločila za delikt ter jo nasnovalec le utrdi v tem sklepu, postane s tem slednji akcesorni udeleženec, kakor sem že zgoraj omenil.⁴⁵ Dolozna pomoč in nasnova se kaznuje tudi ob deliktu, storjenem iz malomarnosti. Njuno vračunljivost je motriti po splošnih zgoraj podanih načelih.⁴⁶ Malomarno dane pomoči najbrže tudi kodeks ne predvideva.⁴⁷ Kdor nasnuje kazensko neodgovornega človeka, tega je smatrati za pravega storilca kaznivega dejanja.⁴⁸

8. Na podlagi v kan. 2209 ugotovljene vračunljivosti določa kodeks v splošnem kanonu 2231 kazen za posamezne kategorije udeležencev pri deliktu. Četudi so omenjeni v posameznih kazenskih zakonih le poedinci (izvršilci), vendar zadene, če ni drugače določeno, ista kazen tudi sostorilce, komplice

⁴² Dolenc, o. c. 102.

⁴³ Kan. 2212 § 3. Brezuspešno nasnovo kaznuje državni kazenski zakonik le pri zločinstvih, in sicer mileje kot pri izvršenem dejanju (§ 34, odst. 3).

⁴⁴ Roberti, o. c. 221; Chelodi, o. c. 16.

⁴⁵ Glej zgoraj odstavek 3.

⁴⁶ Drž. zakonik je strožji: »Kdor naklepoma zavede drugega, da izvrši iz malomarnosti kaznivo dejanje, ali kdor mu naklepoma pomore pri izvršitvi takega dejanja, se smatra za storilca tega dejanja.« (§ 34, odst. 5.) Nasprotno je učil Wernz, gl. op. v prvem delu.

⁴⁷ Roberti, o. c. 213. V drž. kaz. zakoniku ni kaznivo. Dolenc, o. c. 103.

⁴⁸ V kanonu 2230 podano načelo je splošno, dasi je govor samo o deliktih nedorastlih oseb. Za državno področje primerjaj Dolenc, o. c. 101.

v deliktih srečanja in pa principalne udeležence bodisi fizične bodisi moralne, da se le pri udeležencih izpolni pogoj, da brez njihovega sodelovanja delikta ne bi bilo. Ker govori citirani kanon splošno o kazni, velja njegovo določilo tudi za kazni latae sententiae. S tem je torej končana nerešljiva kontroverza starega cerkvenega prava o aplikaciji kazni latae sententiae. Ne samo izvršilca torej, ampak tudi vse ostale principalne krivce je podvržel kodeks v smislu pravičnosti in v skladu z naziranjem modernih kazenskih zakonikov svojim najučinkovitejšim kaznim. Dasi nedorastlih (impuberes) ne zadenejo kazni latae sententiae, vendar jim zapadejo principalni dorastli udeleženci, kadarkoli nedorastlim pomagajo pri deliktu, za katerega je zagrožena omenjena kazen. Podobno zadene ista kazen tudi njega, ki v smislu §§ 1—3 kan. 2209 sodeluje pri deliktu, ki ga izvrši oseba, ki je kazensko nevračunljiva in torej sama cenzuri ne zapade.

Vračunljivost ostalih, to je akcesornih pozitivnih udeležencev pri deliktu, je po kan. 2209 § 4 zmanjšana in zato je jasno, da nje zadene manjša kazen kot pa izvršilca, izvzemši slučaj, da je v poedinah kaznivih dejanjih določeno kaj drugega.⁴⁹ Iz načela, da je treba kazni striktno interpretirati, že sledi, da stranski pozitivni udeleženci ne bodo zapadli na splošno kaznim latae sententiae; brez vsake kazni pa vendar ne ostanejo, temveč predpisuje zakonik za nje nedoločeno kazen ferendae sententiae, o kateri določa samo to, da naj bo pravično odmerjena; vrsto in mero pa prepušča modremu preudarku cerkvenega poglavarja. Pogoj je zopet tu, da ni za nje že v zakoniku samem pozitivno določena posebna kazen, zakaj kazen latae sententiae je večkrat zagrožena zelo na široko. Gasparrijeva opomba k citiranemu kanonu navaja zglede k temu.⁵⁰

Kolikšna pa naj bo kazen, ki naj zadene one, ki se kakorkoli izognejo kaznim latae sententiae, to ni določeno nikjer v celem tretjem delu 5. zakonikove knjige.⁵¹ Zdi se to na prvi pogled nekam nerazumljivo, vendar pa vprašanje samo za cer-

⁴⁹ Kan. 2218 § 1.

⁵⁰ Najizrazitejši zglede je kan. 2351 § 1, ki določa zelo natančno, kateri udeleženci pri deliktu duela zapadejo kaznim.

⁵¹ Ruspini, Uzroci, koji umanjuju kaznenu ubrojivost i njihov utjecaj na kazne (Bogoslovna smotra 1927, 273—274).

kveno kazensko pravo ni tolikšnega pomena, kot bi bilo za svétno, ker namreč v njem stopnjevanje kazni ni natančno izvedeno. Ne po zunanjih učinkih in ne po notranjih kriterijih ni vedno lahko odločiti, katero kazen je imeti za težjo. Težko je n. pr. odločiti, ali so težji učinki ekskomunikacije ali degradacije. Z nekaterih vidikov je težja prva, saj pomenja naravnost izključitev iz cerkvenega občestva, z drugih vidikov pa je hujša druga kazen.⁵² Vsled spiritualnega značaja cerkvenih kazni, ki se ne da shematizirati, je torej tem lažje umljiva svoboda, ki jo pušča cerkveni zakonik cerkvenemu poglavarju pri določanju in apliciranju vindikativnih kazni. Vendar pa neko relativno gradacijo cerkvenih kazni pozna tudi kodeks. V naštevanju vindikativnih kazni za lajke tega stopnjevanja nemara res ni mogoče lahko zaznati,⁵³ jasneje pa je začrtano v seriji kazni za klerike (od omejitve vršenja svetih poslov v določeni cerkvi do polne degradacije).⁵⁴ Razbrati je tudi iz zakonika, da smatra na splošno cenzure, zlasti one latae sententiae, za težje kazni, zato določa n. pr., da na splošno akcesornih udeležencev ne zadene kazen latae sententiae, ki je določena za principalne, pač pa naj se kaznujejo s kaznimi ferendae sententiae.

Akcesorni udeleženci so v vzročni zvezi z deliktom v smislu kan. 2195, zato jih *stricto iure* zadene kazen. Puniendi sunt,⁵⁵ se izraža zakonik. Ker pa sodelujejo bolj ali manj učinkovito ter so v bolj ali manj tesni zvezi s principalnimi udeleženci, ker je izraz *facilius* v kan. 2209 § 4 zelo relativnega pomena, zato ni mogel zakonik na splošno določiti vrste in mere kazni za nje in zato predpisuje, da jih je kaznovati »s pravično kaznijo po modrem predstojnikovem preudarku, če ni zakon za nje določil posebne kazni«.

⁵² Cfr. Wernz, o. c. 74.

⁵³ Kan. 2291.

⁵⁴ Kan. 2298.

⁵⁵ Kan. 2231.

⁵⁶ Sed alia iusta poena pro prudenti Superioris arbitrio puniendi sunt, nisi lex peculiarem poenam in ipsos constituat. Po državnem kazenskem zakoniku se smejo (ne morajo) akcesorni udeleženci v smislu kanonskega prava kaznovati mileje. Omilitev kazni je normirana v § 71. Odločilno bo, kakšna oseba je pomočnik, pa tudi v koliki meri je bil s pomočjo udeležen, zlasti, kjer je več pomočnikov sodelovalov (D o l e n c, Po. c. 103). Razlika med obema zakonikoma je jasna.

Vprašanje bi moglo nastati, kdo je ta predstojnik, o katerem govori citirani kanon. Ali je le ordinarij, ali pa bi mogel določiti kazen tudi oficial, ali gre tu le za aplikacijo kazenskega zakona, za kar je opravičen sodnik,⁵⁷ ali pa bolj za pojem »legi poenas adnectere«.⁵⁸ Kanonisti so reševali to vprašanje tako, da so poudarjali razliko med državnim in cerkvenim forum, ker je v slednjem redni sodnik obenem zakonodavec, ki torej z nekako zakonodajno močjo določa arbitrarne kazni.⁵⁹ Toda, ker je s Pijevo reformo tudi v kurijah administrativa ločena od judikature in je ta razdelitev, dasi nekoliko zabrisana, vendar še dosti močno poudarjena v veljavnem zakoniku, se na tak način ni mogoče izogniti stavljenemu vprašanju. Kazen za akcesorne udeležence je sicer nedoločena, a ni povsem fakultativna. O takih kaznih pa določa zakonik, da so prepuščene modremu preudarku ali sodnika ali prestojnika.⁶⁰ Kodeks torej tudi ob preceptivnih nedoločenih kaznih razlikuje med preudarkom sodnika in predstojnika. V našem slučaju je določitev vrste in mere kazni prepuščena predstojniku in torej ne bo mogel tega storiti oficial, dasi so dani vsi pogoji, ki jih zahteva delikt (objektivni, legalni »puniendi sunt« in formalni). Ker je v cerkvenem zakoniku jasno izražena želja, da bi se kriminalne zadeve če le mogoče uredile pedagoško-moralnim potom,⁶¹ da sploh ne bi prišlo do formalnega kazenskega procesa, in ker naloga cerkve, ki mora priti tudi v kazenskem postopanju do izraza, sploh ne more terjati, da bi se vsak delikt nujno preganjal ad apicem iuris, so načela o določanju kazni za akcesorne udeležence tem bolj umljiva, dasi so tuja naziranjem državnih kazenskih zakonikov. Ker pa je po drugi strani v cerkvenem kazenskem sodstvu uzakonjeno javno tožilno načelo in je upravičeni tožilec samo promotor iustitiae, ki pa je pri svojem poslovanju povsem odvisen od ordinarija, ki mu mora celo z dekretom naročiti, da sploh vloži obtožnico, da se sodno kazensko postopanje formalno uvede, more predstojnik že s tem prepustiti oficialu oziroma sodišču, da določi kazen za obsojene akcesorne udeležence. Nekatere kazni pa

⁵⁷ Kan. 2220, § 1.

⁵⁸ Isti kanon.

⁵⁹ Wernz, o. c. 74.

⁶⁰ Kan. 2217 § 1 n. 1; cfr. tudi kan. 2223 § 3.

⁶¹ Kan. 1939—1953.

more izreči ordinarij tudi per modum praecepti extra iudicium, da je le delikt ugotovljen.⁶²

Večan je cerkveni predstojnik seveda tudi pri aplikaciji kazni za akcesorne udeležence po načelih, ki na splošno veljajo o odmerjanju cerkvenih kazni. Vračunljivost, škoda in pohujšanje so trije momenti, na katere se mu je ozirati. Odločilne bodo seveda tudi osebne udeleženceve razmere.⁶³

Ista načela kot za kaznovanje akcesornih pozitivnih udeležencev veljajo tudi o izrekanju kazni za negativne udeležence. Prihajal bo pri teh še bolj kot pri prvih v poštev dostavek »nisi lex peculiarem poenam in ipsos constituat«.⁶⁴

9. Ostane še vprašanje, kako je kaznovati udeležence, ki prekličejo svoj vpliv bodisi moralen bodisi fizičen, preden je delikt dovršen, a je njihov preklic inefficax, zlasti še ob kaznih latae sententiae. Kdor je svoj vpliv popolnoma odtegnil, temu se delikt, kakor smo videli, ne všteva in zato tudi ni kazniv; če pa je vpliv le deloma odtegnil, je s tem njegova krivda sicer zmanjšana, a ne povsem odvzeta in ga zato čaka kazen kot akcesornega udeleženca.

S samo spokornostjo pa vpliv gotovo še ni odstranjen. Ob vindikativnih kaznih je stvar torej jasna: kdor svojo udeležbo pri deliktu, bodisi da je sodeloval moralno z naročilom ali svetom ali pa tudi fizično, obžaluje, preden je delikt dovršen, in dobi nemara celo zakramentalno odvezo, tako da je stvar in foro interno popolnoma popravljena, ta se s tem še nikakor ne reši kazni. Ko bo delikt konsumiran, ga čaka kazen kot udeleženca; če pa ne bo dovršen, ga zadene manjša kazen, ker je bil udeležen pri poizkusu.

Dvom pa nastane ob cenzurah latae sententiae, ki so zagrožene za izvršen delikt. Cenzure so namreč izrecno boljševalne kazni z namenom, da stro delinkventovo trdovratnost.⁶⁵ Zadenejo pa samo »delictum consummatum cum contumacia coniunctum«, kakor se izraža zakonik.⁶⁶ Za trdovratnost (contumacia) ob cenzurah latae sententiae zadostuje sam

⁶² Kan. 1933 § 4.

⁶³ Vprav vsled tega večkrat ne bodo akcesorni udeleženci kazensko preganjani.

⁶⁴ Kan. 2231.

⁶⁵ Cfr. kan. 2241.

⁶⁶ Kan. 2242 § 1.

prestop zakona ali zapovedi.⁶⁷ Če vzamemo že zgoraj omenjeni zgled o Kajju, ki da Tuliji abortivno sredstvo, ki bo imelo uspeh čez tri dni, Kaj pa se spokori, preden Tulija abortira, zadenemo ob staro mnogo razpravljano vprašanje, ali je zadela kazen ekskomunikacije, ki je za odpravo telesnega plodu v cerkvenem kazenskem zakoniku zagrožena, tudi Kaja.⁶⁸ Če bi se Kaj ne bil spokoril in je Tulija dejansko abortirala (*effectu secuto*), je Kaj kot principalni udeleženeec, *suppositis supponendis* o njegovem subjektivnem razpoloženju, nedvomno zapadel cenzuri; ne sicer takrat, ko je sodeloval pri omenjenem deliktu, pač pa v trenutku, ko je bil delikt konsumiran (*effectu secuto*), ko se je torej v našem slučaju odprava plodu dejansko izvršila, zakaj kazenski zakon se mora striktno interpretirati in tudi besedilo v tozadavnem kanonu je popolnoma jasno (*effectu secuto*). Če bi se bil Kaj spovedal, preden je bil delikt popolnoma dovršen, bi ga smel odvezati vsak spovednik, ker še ni bil obremenjen s cenzuro, ki je pridržana ordinariju.⁶⁹ Ali pa se je s spokornostjo oziroma z odvezo rešil ekskomunikacije, ki bi ga morala zadeti prihodnji dan? Oziraje se na kan. 2242 § 2, ki določa, da zadostuje, da delinkvent zapade cenzuri *latae sententiae* — in taka je ta, ki jo določa kan. 2350 § 1 — zgolj prestop zakona, v zvezi s kan. 2209 § 5, ki govori o vračunljivosti udeleženca, ki odtegne svoj vpliv, preden je delikt dovršen, bi sledilo teoretično, da se s samo spokornostjo in tudi z zakramentalno odvezo ne reši ne vindikativnih kakor tudi ne poboljševalnih kazni. Tako trdi veliko novejših avtorjev, n. pr. Cappello,⁷⁰ Noldin-Schöneegger,⁷¹ Blat,⁷² Prümmer,⁷³ Claeys-Bouúart-Simenons,⁷⁴ De Meester,⁷⁵ Vermeersch-Creusen⁷⁶ — slednja dva omejita trditev na »*poenitentia sola*« — in sicer nekateri kot »*certum*« (Noldin, Blat, Vermeersch),

⁶⁷ Kan. 2242 § 2.

⁶⁸ Cfr. kan. 2350 § 1.

⁶⁹ Cappello, o. c. 336.

⁷⁰ Cappello, o. c. 336.

⁷¹ De censuris¹⁵. Oeniponte 1923, 21.

⁷² Commentarium textus CICV. Romae 1924, 251.

⁷³ Manuale Theologiae moralis² III. Friburgi 1923, 337.

⁷⁴ Manuale iuris Canonici 1924, 776.

⁷⁵ Iuris, canonici et iuris canonico civilis compendium⁹ III./II. Brugis 1928, 260.

⁷⁶ Epitome iuris canonici III³. Mechliniae 1928, 289.

drugi pa kot »verius« (Creusen, De' Meester). Nekateri avktorji pa se s starejšimi⁷⁷ nagibajo k mnenju, da takih spokorjenih udeležencev cenzura ne zadene; navajajo stara dva Alfonzova dokaza, kakor smo že videli, da namreč s spokornostjo preneha nujno zahtevana contumacia in da je cenzura izrazito poboljševalna kazen,⁷⁸ tako n. pr. Chelodi,⁷⁹ Kinane.⁸⁰ Nekateri starejši avktorji so razlikovali med tem, ali je tak spokorjenec prejel zakramentalno odvezo ali ne. V prvem slučaju bi ga cenzura ne zadela, v drugem pa.⁸¹ Med novejšimi avktorji zastopata to mnenje Vermeersch-Creusen.⁸² Zdi se tako razlikovanje manj upravičeno. Da bi bil vsled odveze izpolnjen pogoj, ki ga terja kanon: qui suum influxum in delictum patrandum opportuna retractatione abduxerit plene, tega juridično ni mogoče trditi; težkoči pa, ki izvira iz poboljševalnega namena cenzure, se pa tudi s takim razlikovanjem ni mogoče izogniti. Zato Lehmkuhlova argumentacija, češ da je z zakramentalno odvezo »contumacia coram Ecclesia deleta«, s samim kesanjem pa ne, zahteva pa nujno, da sodeluje cerkev vsaj in foro interno, ni preverljiva.⁸³ Dasi je stvar pozitivno-pravno, oziraje se namreč zgolj na besedilo kan. 2209 § 5 in 2242 § 2, dosti jasna, zakaj ubi lex non distinguit nec nos

⁷⁷ D' Annibale, Genicot-Salsmans, sv. Alfonz.

⁷⁸ Vindiciae Alphonsianae. Romae 1873, 847.

⁷⁹ O. c. 106. Chelodijevo sklicevanje na kan. 2212 § 1 (v knjigi str. 106, op. 1, je omenjen § 2, a pomotoma) ni na mestu. Cfr. Cappello, o. c. 336, op. 58.

⁸⁰ De poenis ipso facto incurrendis ab eo qui consilium dedit (The Irish Ecclesiastical Review, Dublin 1929, 68.)

⁸¹ Citira jih Lehmkuhl, Theologia moralis II¹⁰, (11. izdaje nimam pri roki) Friburgi 1902, 622.

⁸² O. c. 289.

⁸³ Nam neque propter contumaciam, quam committit eo tempore, quo effectus mortis (navaja namreč za zgled homicidium) sequitur, punitur, utpote quae non exsistat, neque propter eam contumaciam que in praecedente peccato continetur et moraliter (i. e. imputative) perseverat, ut pote quae legitima absolutione etiam coram Ecclesia deleta sit. At haec ad solam internam poenitentiam, quam reus forte agit sive atritionem sive contritionem, referri vel extendi nullatenus posunt, siquidem contumacia, quae ipso peccato commisso continetur, coram Ecclesia nequaquam deleta est — tenetur enim delinquens saltem in foro interno iudici omnino se sistere, ut a peccato absolutionem recipiat; — quare prorsus dicendum est, nisi reus absolutionem receperit, contumaciam cum omnibus effectibus quoad imputationem perseverare. (o. c. 623.)

distinguere debemus, učijo vendar mnogi avktorji oprti na kan. 2219 § 1, ki zahteva milo interpretiranje kazni, da se je v praksi ravnati po sentenci, ki negira kazen v takem slučaju; tako n. pr. Capello,⁸⁴ Claeys-Bouúart-Simenons,⁸⁵ Ušeničnik.⁸⁶ Nekateri, zlasti Noldin, pa stojijo trdno na pozitivnem stališču. Priznati moramo, da ozir na poboljševalno svrhu pri cenzuri vzbujajo resne težkoče, vendar bi se odločili radi zakonikovega besedila za pozitivno sentenco; vsaj externe valde probabilis pa je mnenje, da obstoja dvom; ker se mudimo »in odiosis«, je praksa po načelu »in dubio favendum est reo« upravičena.

10. Še eno vprašanje bi moglo nastati v poglavju o kaznovanju udeležencev, kakor je bilo že omenjeno v uvodu. Kako je namreč kaznovati udeležence, zlasti glavne, takrat, kadar niso zmožni kazni, ki je v zakonu zagrožena? Novokreirani kardinal mora na primer, če ga ob imenovanju ni v Rimu, po konstituciji Siksta IV. Postquam z dne 3. decembra 1586, § 19,⁸⁷ ki je obsežena v kan. 234 in 2397 položiti predpisano prisego; če se brani to storiti, zagreši delikt, ki se kaznuje s tem, da »ipso facto cardinalitiae dignitatis privatus perpetuo maneat«, kot določa kan. 2397. Kakšna kazen naj v tem slučaju zadene onega, ki bi na primer novega kardinala pregovoril ali ga z nasvetom ali celo z naročilom pripravil do tega (spominimo se na vplive svetne oblasti v preteklih dobah), da ne bi hotel položiti predpisane prisege. Po splošnih kanonih 2209 § 3 in 2231, bi ga zadela ista kazen kot izvršilca oziroma neizvršilca, — upornega kardinala. Ostal bi privatus cardinalitatis dignitatis perpetuo. Toda ali je to kaka kazen? Upanje namreč, da bi bil kdo prištet v sv. kolegij na splošno ne more biti bogve kako utemeljeno, in zato ne pomeni posebne kazni biti »oropan« tega upanja. Tak principalni udeleženec je vrhu tega lahko še lajik in ima tako zagrožena kazen zanj še tem manj pomena. V zadnjih dveh titulih pete kodeksove knjige,⁸⁸ in v konstituciji Pija X. Vacante Sede apostolica z dne 25. decem-

⁸⁴ O. c. 336.

⁸⁵ O. c. 776.

⁸⁶ Pastoralno bogoslovje II., Ljubljana 1920, 514.

⁸⁷ Codicis Iuris Canonici fontes I. ed. Gasparri, Romae 1923, 293.

⁸⁸ Kako je n. pr. kaznovati onega, ki bi nagovoril volilni kolegij, da bi zagrešil delikt po kan. 2391; podobne zglede podajajo kan. 2393, 2394, 2398, 2399, 2400, 2402, 2408, 2409, 2410, 2413, 2414.

bra 1904, ki je prva izmed kodeksu dodejanih dokumentov, je najti še več morda manj zanimivih a neprimerno bolj praktičnih zgledov. Pri akcesornih udeležencih je stvar enostavna; kaznuje jih namreč vedno, če ni izrečno kaj drugega določeno, predstojnik po modrem preudarku. Reči pa, da zadenejo pri teh deliktih kazni samo duhovne in redovne osebe, ki te delikte zagreše in k večjemu one principalne udeležence, ki so duhovnega ali redovnega stanu, ki bi bile torej teh kazni zmožne vsaj in abstracto, ne moremo, ker ni z ničemer preklican splošni kanon 2231. Ker pa zakonik o principalnih udeležencih izrečno trdi, da jih je kaznovati enako kot izvršilce, in ker je po drugi strani analogia iuris v cerkvenem kazenskem pravu popolnoma izključena tudi in casu peiore (cfr. kan. 19; 2219 §3), bi sledil iz tega nekam paradoksen zaključek, da bi smel predstojnik kaznovati akcesorne udeležence, principalni pa bi ostali brez kazni, ker jih namreč kazni, ki so za nje določene, ne morejo zadeti. Zdelo bi se, da je v kodeksu vrzel. Toda če se ozremo na poseben značaj cerkvenega kazenskega prava, ki ne terjaja absolutno, da bi moral biti vsak delikt kaznovan, je zadeva laže umljiva. Oziraje se na kan. 2222 § 1, ki določa, da more, če razmere to zahtevajo, kaznovati cerkveni predstojnik s primerno kaznijo tudi kršitev zakona, ki sicer ni kazensko sankcioniran, je jasno, da bi tudi v našem slučaju mogel izbrati cerkveni predstojnik — ne sodnik — učinkovitejšo kazen.

PRAKTIČNI DEL.

Religioznost apostola Pavla.

Problemu religioznosti se človek ne more trajno umikati. Čeprav se ta ali oni začasno ne zanima za religiozna vprašanja, vendarle pridejo trenutki, ko človek občuti, da stoji povsem obnemogel pred neko višjo, neskončno silo, in tedaj želi spoznati, v kakem odnosu je prav za prav do Najvišjega Bitja.

Pojasni ta odnos pomeni pojasniti pojem religioznosti.

Kaj je prav za prav religija? Religija pomeni duhovno zvezo človeka z osebnim Bogom.

Odnos človeka do Boga ni torej kako abstraktno razmerje, temveč če človek premišljuje Boga, bo doživel to, kar je izrazil v pregnantni obliki veliki bogoiskatelj, genijalni Afričan Avguštín: »Et inhorresco et inardesco.« »Inhorresco«: svet strah me obhaja, ko mislim, kako neskončno vzvišen je Bog, kako odvisen sem od njega v vsakem

trenutku svojega bivanja. — »Inardesco«: v srcu se mi vnema ljubezen, ker sem delo njegovih rok, ustvarjen po njegovi podobi, predmet njegove ljubezni. (A. Ušeničnik, Uvod v filozofijo II, 508.)

Spoznati, da je Bog najvišje in vsepopolno bitje; približati njegovo najvišjo oblast nad nami; približati se njegovemu prestolu v svetem strahu in obenem z otroškim zaupanjem — vse to skupaj tvori ono, kar imenujemo »religioznost«.

Kakor imamo velikane na polju znanosti, umetnosti, politike, strategije, tako imamo velikane tudi na polju religioznosti. Ti velikani pa niso začeli in končali pri sebi, temveč so obogatili s svojimi zgledi in inspiracijami cele rodove ter so dali religioznemu življenju, če že ne vselej povsem novih smernic, pa prav gotovo izredno zanimive in učinkovite oblike.

Religioznost sv. Avgušтина n. pr. je polna genijalnosti, Frančiškova pa preprosta, tako preprosta, da vidi v vseh stvareh le brate in sestre, ter jih vabi, naj hvalijo Boga. V ojaško disciplinirana je religioznost sv. Ignacija, ki se zaveda, da disciplina vodi do zmage. Miroljubna in socialno orientirana je pobožnost sv. Benedikta, čigar geslo je: »Pax«. Strogo asketično je usmerjen veliki bibličist sv. Jeronim. V puščavi se med škorpioni in divjimi živalmi bori s svojimi nagoni in obenem z nebrojem literarnih nasprotnikov po vseh delih rimskega cesarstva.

V renesanški dobi pa uvaja veliki francoski grof Frančišek Saleški askezo pod ljudomilimi oblikami v aristokratske salone, dočim stopa par stoletij pozneje njegov duhovni sin Don Bosco med proletarsko mladino, ostane po duhu mladenič, da bi mogel rešiti mladeniče.

Omenil bi rad: vsak človek vzame s seboj v religiozno življenje svoje prirojene ali, recimo, naravne lastnosti. Te naravne svojine prinese človek kot nekako »doto« v oni skrivnostni zakon, ki ga v religiji zveže z Bogom.

Bog, to moram poudariti, pa spoštuje človeško svobodo in naravna svojstva, saj so njegov dar. Religija ima le nalogo, da ta svojstva povzdigne, očisti in oplemeniti. Narava je potemtakem podstava, na kateri gradi religija; je kakor divje deblo, kateremu vcepi religija plemenite mladike. Religija ne uničuje, temveč povzdiguje.

Religija se prilagodi naravi človekovi v vsem, kjer je dobra; kakor se akomodira voda obliki posode, v katero jo vlijemo. Kakor so različni ljudje po svojih naravnih lastnostih, tako različne so tudi oblike religioznosti, ki odsevajo iz njih.

Pustimo solnčni žarek skozi prizmatično steklo in nudi nam bo najbolj različne sijajne barve; tako je tudi z žarkom religioznosti: izhaja od Boga, odseva pa v različnih osebah v različnih lepotah.

Moj namen je, pojasniti religioznost velikana, ki je bil premnogim vzor; velikana, čigar pisma tvorijo in bodo tvorila neusahljivi vir za vse, ki se zanimajo za religioznost; to je apostol Pavel.

Brezdvoma je Pavel najbolj markantna osebnost v apostolskem kolegiju.

Dočim je Kristus poklical druge apostolet z zelo preprosto besedo, kakor so bili ti galilejski ribiči sami preprosti: »Venite post me,« — je moral uporabiti pri Savlu izreden sunek svoje milosti, da je napravil iz njega Pavla.

Bil je Pavel po svoji naravi velik kolerik, po svoji vzgoji strog farizejec, skrajno konservativen, ki je naravnost gorel za stare tradicije, »za izročila očetov«. V etičnem oziru je bila njegova vzgoja resna; dogmatično pa se je nahajal v sponah ozkosrčnega farizejstva.

Farizeji so priznavali osebnega Boga; bili so vsekakor mono-teisti; toda Boga so pojmovali enostransko! Jahve (ali po stari nepravilni izgovorjavi Jehova) je v prvi vrsti Bog izvoljenega ljudstva, ki mora dati v svojem kraljestvu Judom prve sedeže.

Gospodovo kraljestvo so pojmovali Judje v dvojnem zmislu: a) kot politično kraljestvo Izraelovo ter pod tem vidikom so pričakovali Mesija kot mogočnega restavratorja na nacionalnem polju; b) kot duhovno kraljestvo nad zvezdami, kjer vlada njih praočak Abraham, iz katerega so izhajali po krvi in so radi teža nenili, da jim pripada tudi na drugem svetu poseben prostor.

Sveto pismo so farizeji priznavali, toda iskali so v njem le črko, ki usužnjuje, ne pa duha, ki osvobaja. — Dosledno se je razvijalo njih praktično življenje skrajno formalistično; njih religioznost se je vršila v samih zunanjih oblikah; slična posodam, ki so na zunaj čiste, ne vsebujejo pa ničesar, ali pa celó smrad. — V narodnem oziru so bili farizeji radikalni nacionalisti, ki so le škripajoč z zobmi prenašali jarem rimskega cesarstva ter vedno sanjarili o restavraciji Davidovega prestola. Socialno so se smatrali za neko aristokratsko kasto, za katero je veljalo načelo: »Odi profanum vulgus et arceo...«; bili so pač »boljši« ljudje, ki so obenem zelo hlepeli po denarju, da bi jih lahko označili kot »plutokrate«.

V tem ozračju je vzrastel Savel ter se navzel teh idej z vso silo svojega koleričnega temperamenta.

Na svetem teritoriju Palestine pa se pojavi Kristusova cerkev. Njen ustanovitelj poudarja, da je Bog oče vseh narodov, da ga morajo vsi pozdravljati s sinovskim srcem: »Oče naš.« Dobrost človeka se ne kaže zgolj v u n a n j i h dejanjih, temveč tu velja: »Blagor onim, ki so čistega srca!«

Srce moramo imeti ne samo za svoje rojake, temveč za vse, tudi za neprijatelje. Ljubiti moramo reveže ter jih smatrati za brate; usmiljeni moramo biti z grešniki.

Kar se pa tiče kraljestva božjega, poudarja, da njegovo kraljestvo ni političnega značaja, temveč duhovnega. Obnovitve judovskega kraljestva ne omenja niti z besedico, temveč uči, naj le dajejo rimskemu cesarju, kar je cesarjevega. O kakih predpravica h za Jude v duhovnem kraljestvu ni govora, kajti celo cestninarji in nečistnice pojdejo v božje kraljestvo prej ko Judje.

Vsak partikularizem pred Bogom je izključen, nova religija je po svojem bistvu univerzalistična.

Ta univerzalizem pa je za Savla, ki je bil vzgojen v sponah farizejskega partikularizma, nekaj nezaslišanega. Kristjani so mu disidenti, odpadniki od judovske religije.

Od svojega blagega učitelja Rabija Gamaliela se je naučil mnogo lepega, prav gotovo pa ne tolerantnosti do krščanstva. Gamaliel priporoča, naj se s kristjani postopa liberalno; če je nova vera od ljudi, bo že itak razpadla, če je pa od Boga, je ne bodo Judje premagali.

Fanatični Savel pa besni! Sam Luka pravi, da »je dihtel po grožnji in moriji zoper učence Gospodove«. Da bi bilo njegovo preganjanje formalno po zakonu legitimirano (na formalnosti so mnogo držali), zahteva pooblastilna pisma za Damask; če najde tam kaj kristjanov, jih prepelje zvezane v Jeruzalem.

Na poti v Damask se zgodi nepričakovani čudež, ki spremeni prevzetnega farizeja in srditega nasprotnika krščanstva v skesanega in ponižnega služabnika Gospodovega ter v apostola poganov.

Luč, svetlejša od solnca, ga obsije; in Savel zasliši od zgoraj glas, kakršnega še ni slišalo človeško uho: »Savel, Savel, kaj me preganjaš?«

Savel je bil vseskozi kolerična narava, silne odporne sile, toda obenem velika duša, čeprav je ta duša tavalala po temi. Da bi se tema premagala, ga obsije luč nadnaravna, tako sijajna, tako bleščeča, da je oslepelo njegovo telesno oko; ta telesna slepota je bila potrebna, da bi se njegovo duhovno oko usposobilo gledati Kristusa, ki je solnce pravičnosti in luč sveta.

Pod vtisom kristofanije pade telesno na tla, da bi se tudi duhovno uklonil.

V Kristusovih besedah zveni veleresen očiitek in obsodba tega, kar Savel počenja; obenem pa se sliši jasen podzvoek usmiljenja s to junaško dušo, ki hodi po krivih potih.

Savlova kolerična narava bi se utegnila še upirati, toda Kristus že nekako v naprej prestreže ta upor, ko udari baš na ono struno Pavlove duše, ki bi mogla provzročiti eventualno disharmonijo: »Teško ti je udarjati proti ostnu« (Apd 26, 14).

Savel je premagan. Spozna, da je to, kar je pravkar doživel, nekaj izrednega. Zave se že v prvem trenutku, da tako more govoriti le višje bitje z mogočno avtoriteto, ki se ji ni mogoče upirati.

Zato vpraša: »Kdo si, Gospod?« Z besedo »Gospod« izraža, da prizna nadzemsko moč osebnosti, ki ga kara, z vprašanjem »kdo si?« pa si želi v tem mističnem doživetju jasnosti. Vedeti hoče, s kom govori.

Sledi oni znameniti odgovor, ki je bil za religioznost sv. Pavla tako pomenljiv: »Jaz sem Jezus, ki ga ti preganjaš.« Teh besedi Pavel nikoli ni več pozabil; te besede so utrle novo pot Pavlovi pobožnosti in Pavlovi teologiji.

Kristofanija, ki jo je doživel Pavel na potu v Damask, pomeni mejnik, ne le v njegovi religioznosti, temveč v zgodovini religioznosti sploh. Na potu v Damask je našel pravo pot do Boga, pokazal pa mu

je to pot Kristus. Odslej se razvija religioznost sv. Pavla po programu: Po Kristusu k Bogu.

Vsa Pavlova pobožnost je osredotočena v Kristusu. Bilo pa bi zmotno misliti, da Pavel ne pozna pobožnosti do Boga Očeta.

To, kar imenujejo teologi naravno religijo, namreč ono religijo, ki smo jo dolžni Bogu še preden se je pozitivno razodel, pozna Pavel prav dobro. Kot apostol poganov je moral navezati prav na ono naravno religijo, ki jo je našel pri njih, in graditi na ta naravni temelj svojo nadnaravno religijo, katero mu je Kristus razodel.

Klasičen zgled za to njegovo metodo nam nudi njegov govor na Areopagu, govor, ki je bil za Atence nekaj novega po vsebini in po obliki.

Izhajajoč od napisa »neznanemu bogu« jim priznava naravno religioznost. Hvali njihovo pobožnost; obenem pa jih bodri, naj bi baš tega neznanega boga iskali, in se mu približali ter se poslužuje pri tem izraza iz grške filozofije: »če bi ga morda otipali in našli,« najti ga je lahko, »ker ni daleč od vsakega izmed nas.«

Bog biva, Bog nam je blizu; to je prvi del njegovega govora. Kako blizu pa nam je Bog, pojasnjuje z motivacijo: »Zakaj v njem živimo in se gibljemo in smo.« Naše bitje je torej v vsakem trenutku odvisno od Boga. Kakor ne more človek fizično živeti brez zraka, saj v njem je, se giblje, živi, tako ne more duhovno živeti brez Boga.

Ko je razložil pojem osebnega Boga ter ga očistil vsake panteistične primesi, h kateri so se Grki nagibali radi stoičnih nauk, preide h Kristusu, ki je vedno glavni predmet njegovih pridig in pisem.

Bog je Oče, po katerem biva vsako občestvo v nebesih in na zemlji, on je oče tudi Gospoda Jezusa Kristusa. Kristus je pa posredovalec med Očetom in človeškim občestvom; po Kristusu je dosežena sprava med Bogom in ljudmi (Kol 1, 20), po Kristusu imamo pristop k Očetu in mir z Bogom (Ef 2, 18; 3, 12).

Pavlu je Kristus središče in tečaj človeštva, »Mittel- und Angelpunkt der Menschheit« (Pöhlz), kar se kaže posebno v pismu Rimljanom. Zlasti je Kristus veliki duhovnik nove zaveze; kar nam pričuje grandiozno pismo Hebrejcem.

Le v zvezi s Kristusom more človek priti do Boga.

V čem pa je naša zveza s Kristusom?

Tozadevne misli apostola Pavla so včasih tako visoke, da mora napeti čitatelj vso svojo pozornost, ako jim hoče slediti; še težje pa je doumeti vso njih globočino.

Najprej bi rad pripomnil: sveto pismo ima običaj, da nam podaja visoke verske resnice pro captu hominum s primerami, vzetimi iz vsakdanjega življenja. Spomnite se le na krasne Gospodove parabole, ki jih slišimo v mnogih nedeljskih evangelijih.

Pri vseh primerah moramo kajpada iskati »tertium comparationis«, ne da bi pri tem druge dele parabole preveč forsirali.

Pavel kot vseskozi biblično orientirana narava ljubi tudi take primere ter nam vprav v primerah predstavlja tudi naš odnos do Kristusa.

Vidno začne naš odnos do Kristusa pri svetem krstu. Krst je začetek in temelj naše zveze s Kristusom in s tem začetek našega nadnaravnega religioznega življenja. Pri krstu smo stopili v organično zvezo s Kristusom.

Po Pavlu smo krščeni v Kristusa Jezusa (ne v Kristusu Jezusu), in sicer v njegovo smrt. Umirajočemu Jezusu smo bili vcepljeni in vteleseni. — V stari cerkvi so pri krstu potapljali (danes obličamo); ko je neofit fizično potopljen v tolmun baptisterija, je obenem potopljen v valove umirajočega Kristusa.

Kristjan živi v Kristusu, Kristus v kristjanu. Ta združitev je tako tesna, da more Pavel in z njim vsak kristjan reči: »Živim ne več jaz, ampak živi v meni Kristus« (Gal 2, 20). To skupno življenje kristjana in Kristusa nam še bolj slika nauk, ki bi bil za naša ušesa drzen, ako bi ga ne bilo zapisalo Pavlovo pero: pri krstu smo postali udje Kristusovega telesa, iz njegovega mesa in iz njegovih kosti.

Vsi smo bili krščeni v eno telo in pri tem napojeni z enim Duhom. Unum corpus multi sumus, Kristus pa je glava. Smo torej Kristusovi sotelesniki; on je vir, on je počelo nadnaravnega življenja v vseh udih, iz njega se izliva nadnaravna življenska sila v te ude. Ti udje so torej sveti, ker so Kristusovi. Po Pavlovem nauku pa se razteza svetost ne samo na dušo, temveč tudi na telo. »Ne veste li, da so vaša telesa udje Kristusovi, vaše telo tempelj sv. Duha?«

To so za poganе povsem novi vidiki! Po Pavlu pristojajo torej tudi telesu religiozno spoštovanje, ker so naša telesa deli Kristusovega telesa. Zloraba udov našega telesa pomeni torej zlorabo Kristusovega telesa: »Ali naj vzamem Kristusove ude in jih napravim za ude hotnice?«

Če hočemo obnoviti družbo, je med drugim potrebno, da zapustimo oni moderni kult telesa, ki ga pridiga zastareli materializem, in da se povzdignemo do religioznega spoštovanja človeškega telesa, kakor nam ga objavlja sv. Pavel. Mirno trdim: vsak poskus, da saniramo tako zvano javno moralo, bo ostal nerodovitna setev, dokler se ne bo ukoreninilo Pavlovo religiozno pojmovanje o človeškem telesu.

Telesni ud more izvajati svoje funkcije le tako dolgo, dokler je organično združen s telesom; telo pa je živo dokler ga drži skupaj glava. Tako je tudi v religiji. Kakor glava drži skupaj telo, tako je tudi »caput Christus, ex quo totum corpus compactum«, Kristus glava, iz katere se vse telo po členkih in sklepih zlaga in sestavlja v božjo rast. Samo v organični zvezi s to glavo se razvija rast telesa; človek združen s Kristusom mora začeti novo življenje, mora obleči novega človeka, ki je po Bogu ustvarjen (Ef 4, 24). Pri krstu smo oblekli Kristusa: »kateri ste v Kristusa krščeni, ste Kristusa

oblekli« (Gal 3, 28). Prav primera z obleko nam izpopolnjuje analogijo organične zveze s Kristusom. — Iz organične zveze bi namreč mogel kdo izvajati zaključke, ki bi peljali v neko panteistično mistiko, češ: saj smo s Kristusom eno. Gotovo smo s Kristusom eno telo, toda med Kristusom in vernikom je vendarle razlika: vsak ohrani svojo osebno realnost; mi smo s Kristusom združeni, smo v njega potopljeni, nikakor pa od njega absorbirani, temveč nam je ostala tudi v organični zvezi z njim naša individualnost. Obleka je gotovo tesno združena s telesom; vendarle obleka ostane obleka, telo pa telo.

Organično zvezo s Kristusom Pavel poudarja mnogokrat; iz te organične zveze sledi življenje telesa, tako da raste v »božjo rast«. Ta božja rast pa nas spominja na drugo prisposodbo, ki nam predstavlja zvezo kristjana s Kristusom, prisposodbo, ki bi jo imenoval *biološko primero*.

Dočim je služilo pri organični primeri Pavlu za podlago telo, je vzel pri tej primeri zgled iz rastlinstva. Nekrščenec je sličen veji divje oljke. Ta vejica se odreže od drevesa in se vcepi na plemenito oljko. S tem zadobi cepič novo življenje; prej divji, je zdaj zlahen. Odkar je na plemenitem drevesu, živi iz njega in rodi plemenit sad.

Tako je v krščanstvu; plemenita oljka je Kristus, cepič je krščeneec, ki je postal deležen oljčne korenine in njene sočnosti. Cepič živi, gotovo; toda ne živi iz svojega, temveč iz korenine. Tako je tudi v religioznem življenju: kristjan živi, toda ne hrani se sam, marveč hrani ga Kristus: »Non tu radicem portas, sed radix te: vedi, da ne nosiš ti korenine, temveč korenina tebe« (Rom 11, 18). Kar je torej religioznega življenja, izvira iz Kristusa. Primera z mladiko nam kaže, da je *Pavlova religioznost aktivistična*.

Mladika je vcepljena dobri oljki s tem namenom, da se razvija, da bujno raste naprej in da rodi sad. »Crescere«, »fructificare« — to je ideal sv. Pavla.

Ni zadosti, da je mladika vcepljena zlahtni oljki; ona mora srkati sočnost iz oljke, rasti iz te sočnosti, predelati jo v sebi in jo spremeniti v viden sad. Tako se mora kristjan razvijati s pomočjo one sočnosti, ki se pretaka iz Kristusa v njega. On mora sodelovati s Kristusom, biti njegov *synergós*, to je, z njim skupno delati, razvijati svojo osebno energijo, ki se izliva v njega iz Kristusa.

Kakor vidimo, religioznost sv. Pavla je povsem aktivistična; o kakem kvietizmu, ki slednjič ni drugo nego neka »boljša lenoba pokrita s plaščem religije«, pri Pavlu ni govora. Vse njegovo življenje nam spričuje, kako aktiven je bil ta apostol; saj je prepotoval velik del rimskega imperija v težkem misijonskem delu. On je res smel zapisati, da se »trudi in bori«, toda v tej borbi zajema vedno moč iz Kristusovega delovanja, ki se v njem udeležuje.

Kristus je pač korenina religioznega življenja, radi tega zahteva Pavel, naj bomo v njem »radicati«, ukoreninjeni v Kristusu.

Religioznost mora biti ne samo živa in aktivna, temveč tudi *vztrajna in neomajna*. To nas uči Pavel z novo analogijo.

ko nam predstavlja našo zvezo s Kristusom s podobo, ki bi jo imenoval arhitektonsko primer o.

Korinčanom veli: »Dei aedificatio estis, božja zgradba ste.« Prav pri tej primeri se Pavel kaj rad mudi.

Za zidanje nam je potreben načrt, temelj in material; tako je tudi v religiji. Načrt nam predstavlja »templum sanctum in Domino«, »svet tempelj v Gospodu« (Ef 3, 20). Tempelj so verniki: »Vi ste svetišče živega Boga.«

Tej sveti zgradbi je temelj Kristus; drugega temelja ne more nihče položiti razen tega, ki je že položen, in ta je Kristus. On je glavni vogelni kamen, na katerem vsa stavba skladno raste v svet tempelj. V ta tempelj se vzdavajo kakor kameni posamezni verniki; solidnost vse stavbe in s tem posameznih kamenov temelji na vogelnem kamenu.

Svoj misijonski poklic primerja Pavel s poklicem stavbenika: spreobračati pogane ali biti drugim v zgled mu je oikodomein, zidati hišo (Gospodovo), aedificare, erbauen. Biblični »aedificare«, »aedificatio« (ki ga imamo tudi v nemščini: erbauen, Erbaug) ne pomeni samo tehničnega zidanja, temveč vsako dobro dejanje, s katerim prispevamo, da se »zida telo Kristusovo« (Ef 4, 12).

Kakor vidimo, je kristjan vedno in povsod v zvezi s Kristusom.

Ta zveza ima pa še en temelj, ki bi ga lahko imenovali temelj *juridičnega značaja*.

Kristus nas je odrešil po svoji krvi. Kri Gospodova je odkupnina, katero je plačal za nas. Za to ceno smo bili kupljeni, smo torej postali njegova last, sužnji Kristusovi. (1 Kor 7, 23); vse je sicer naše, toda mi smo Kristusovi, Kristus pa božji. Da bolje razumemo to Pavlovo prispodobo, omenjam: Captivus, ujetnik, je mogel pridobiti svobodo le na ta način, da ga je kdo »redimiral«, to je, plačal zanj odkupnino. S tem pa je prišel »redemptus« (odkupljeni) nekako v last in v polno odvisnost od svojega odkupitelja: njemu je moral služiti tako dolgo, da je odslužil odkupnino; na to je postal »liber«, svoboden.

Človek je postal vsled prvega greha ujetnik, captivus diaboli et peccati; samega sebe ni mogel nikakor odkupiti; prišel je Kristus, ki ga je odkupil »pretio magno«, za visoko ceno svoje krvi. S tem je stopil kristjan v odvisnost pod Kristusa in mu mora dosledno služiti. Ker pa kot omejeno bitje ne more nikoli odslužiti neskončne odkupnine, ki jo je Kristus plačal zanj, ostane trajno Kristusov služabnik.

Suženj je po starem rimskem pravu povsem odvisen od gospodarja; njemu mora služiti, njemu ugajati; tako je vernik Kristusa: toda ne servilno, ker bi to ne odgovarjalo dostojanstvu vernika, ki je ud Kristusovega telesa, temveč mora vršiti »voljo božjo iz srca«, služiti z dobro voljo kakor Gospodu in ne kakor ljudem (Ef 6, 6).

Služabnik mora posnemati gospodarja, mora izražati v sebi nekako podobo svojega poglavarja; tako je tudi v religioznosti. Pavel vidi v Kristusu ne samo Gospoda, kateremu služi, temveč *v z o r*,

ki ga posnema. »Bodite posnemavci moji, kakor sem jaz Kristusov« (1 Kor 11, 1). Velika beseda za postola, velika za nas. Posnemati Kristusa pomeni posnemati Boga; tudi v tem posnemanju noče Pavel slepe servilnosti, temveč priporoča, naj posnemamo Boga »sicut filii carissimi, kot ljubljene otroci«.

S tem smo prišli do onega činitelja, v katerem kulminira Pavlova religioznost, namreč do ljubezni.

Neposredno zahteva Pavel ljubezen do Kristusa kot Odrešenika. Motivira jo tako-le: »Sin božji me je vzljubil in za me dal samega sebe« (Gal 2, 21).

Kristusova ljubezen je tako velika, da presega vse spoznanje in je ne moremo doumeti (Ef 3, 19). — Pavel je jasno kot malo kdo pogledal v globočine te ljubezni; ni čudno torej, da si želi smrti, ki naj ga združi s Kristusom; obenem pa je voljan ostati v telesu, da more delati za Kristusa (Fil 1, 24). To je ona vzvišena ravnodušnost, ki Pavla tako lepo karakterizira: če živi, živi za Kristusa; če umrje, umrje v Kristusu. — Ne ljubiti Kristusa mu je isto kot biti zavržen. »Če kdo ne ljubi Gospoda Jezusa Kristusa, bodi zavržen« (1 Kor 6, 22).

Ta ljubezen je vez popolnosti, ta ljubezen žene Pavla v svet na delo za evangelij.

Ta ljubezen rodi hvaležnost, ono skromno cvetko, ki jo tako redkokdaj srečujemo na potu življenja, v Pavlovih pismih pa povsod.

Ta ljubezen rodi ponižnost, ki je temelj religioznega življenja; ona nam daje zaupanje v Boga, da gledamo k njemu ne zgolj kot hlapci, temveč kot otroci.

Ta ljubezen nas navaja k molitvi, ki jo Pavel tako intenzivno udejstvuje, tako toplo priporoča.

V življenju sploh, posebno pa v religioznem življenju, ima pa ljubezen svojega brata-dvojčka, od katerega se dejansko ne da ločiti, in to je trpljenje.

Priznam, da sem le po študiju sv. Pavla prišel do globokega prepričanja, da brez trpljenja ni religioznosti.

Tudi jaz sem vzem s seboj v svoje mlado duhovniško življenje program, ki sem ga že tolikokrat slišal v gimnaziji: Ora et labora.

Gotovo je to lep program, toda Pavel me je uveril, da obstoja še en eminenten religiozni faktor, kateremu se naša šibka narava kaj rada izmika.

Kristjan mora biti na poseben način odsvit in podoba Kristusa.

Kristus pa je bil največji tedaj, ko ga je svet smatral za najmanjšega: na križu.

Pavel je doumel veličino križa in Bog ne daj, da bi se on hvalil razen s križem Jezusa Kristusa.

Ko kristjan trpi, tedaj je najbolj podoben Kristusu; to je prava imitatio Christi.

Pa ne samo, da posnema Kristusa! Se več: ker je združen s Kristusom, ker je kristjan ud Kristusovega telesa, je njegovo

trpljenje obenem Kristusovo trpljenje; s tem so naše solze, naše bridkosti povzdignjene v nadnaravno sfero; ne trpimo sami, z nami trpi Kristus! Trpljenje je milost; tako velika milost, da jo Pavel postavlja v isto vrsto z vero, ali še višje, ko piše Filipljanom: »Vam je bila dana zaradi Kristusa milost, ne samo da vanj verujete, marveč, da zanj trpite« (Fil 1, 29).

Trpljenje je pač srčni utrip, po katerem se razodeva intenzivnost religioznega življenja: »Na svojem telesu vedno okrog nosimo umiranje Jezusovo, da se tudi življenje Jezusovo na našem telesu razodene« (2 Kor 4, 10).

Pavel ne stoji trpljenju apatično nasproti kakor stoiki, temveč se trpljenja veseli, ker se po trpljenju oblikuje Kristus v njem.

In kakor je Sin Božji po trpljenju v svoji človeški naravi dobil »ime nad vsemi imeni«, tako ve tudi Pavel, da njegovo delo in trpljenje ni prazno v Gospodu, temveč da sedanja stiska pripravlja bogastvo slave.

Pavlova religioznost ne zahteva tiste puristične etike, ki dela baje vse brez ozira na plačilo, išče pa de facto v lastni zadovoljnosti svoje plačilo, in tako se njen navidezni purizem in altruizem izliva po dolgih ovinkih v morje vsakdanjega egoizma.

Ker smo v Kristusu vsi eno telo, ima naše trpljenje tudi altruistične smotre. Kakor smo vsi deležni zaklada Kristusovih milosti, tako smo deležni trpljenja, ki ga trpi njegovo telo in njegovi udje; sadovi tega trpljenja gredo ne le posamezniku, temveč tudi drugim: »Če smo stiskani, smo v vašo tolažbo in rešitev« (2 Kor 1, 6). Torej nekaj komunizem trpljenja.

To je globoka mistika Pavlovega trpljenja, to je naravnost entuziazem trpljenja. Vrhunec trpljenja je smrt; toda Pavel z lahkoto preмага naravni strah pred smrtjo z mislijo: želimo, da bi se ločili in prišli h Gospodu.

Radi tega najde Pavel vedno v svojih mnogih borbah in stiskah besedo veselja; ta entuziast trpljenja vabi s poudarkom k veselju, ker tudi veselje ga združuje z Gospodom: »Veselite se vedno v Gospodu; zopet pravim: veselite se. Gospod je blizu« (Fil 4, 4).

Želim, da bi vsi bogoiskatelji našli Kristusa, kakor ga je našel Pavel na poti v Damask. Želim, da bi Pavla vsi občudovali, kakor njegov najboljši interpret, sv. Hrizostom: »Gospod! Ti nisi dovolil, da bi Pavel ostal skrit, temveč Ti si hotel pokazati tega velikega moža vsemu svetu. Enodušno so Te hvalili vsi angeli, ko si ustvaril zvezde in solnce, toda ne tako kakor tedaj, ko si pokazal svetu — apostola Pavla« (PG 62, 206).

Josip Ujčić.

Odloki sv. stolice.

1. Molitev za odpustek, ki se dobi »toties quoties« pri obisku cerkve.

Z dekretom z dne 10. julija 1924 je sv. penitenciarija odločila: kdor hoče dobiti porcijunkulski odpustek toties quoties, mora pri vsakem obisku cerkve po namenu sv. očeta moliti vsaj šest Očenašev,

Zdravamarij in Čast bodi. V odloku z dne 13. januarja 1930 je sv. penitenciarija v pojasnilo še dodala, da se morajo moliti vprav te molitve (šest Očenašev idr.), in da vernikom ni dano na izvoljo, da bi molili kake druge, enako dolge molitve (gl. Bogoslovni Vestnik 1930, 331).

Z novim dekretom, z dne 5. julija 1930 (AAS 1930, 363), pa je sv. penitenciarija izjavila: kar je določeno za porcijunkulske odpustke z dekretom 13. januarja 1930, velja za vse popolne odpustke, ki se morejo dobiti »toties quoties«, tolikokrat, kolikokrat kdo obiše cerkev: pri vsakem obisku je treba moliti šest Očenašev, Zdravamarij, Čast bodi.

2. Prekinjen noviciat.

Po kánonu 556 § 1 se noviciat prekine (interrumpitur), če novic biva zunaj samostana nad trideset dni iz kateregakoli vzroka (quacumque ex causa), če tudi z dovoljenjem redovnih poglavarjev. Pojavil se je dvom: ali se z besedami »iz kateregakoli vzroka« umeje tudi prehod iz ene hiše novicev v drugo (transitus in aliam novitatus domum)? — Po § 4 istega kánona morejo poglavarji premestiti novica iz ene hiše v drugo, ne da bi se radi tega prekinil noviciat. Kaj pa, če se za ta prehod iz hiše v hišo istega reda, iz kraja v drug kraj, potrebuje nad trideset dni? Ali ne velja tedaj § 1 tega kánona? — Razlagavci si v tej stvari niso bili edini (cf. Creusen-Vermeersch, Epítome jur. can. III^a n. 660). Odbor za razlaganje zakonika je dne 13. julija 1930 razsodil, da se noviciat prekine, če se za prehod iz ene hiše v drugo potrebuje nad trideset dni, dasi so poglavarji sami premestili novica (AAS 1930, 365).

3. Če diakon deli sv. obhajilo.

Ko mašnik deli sv. obhajilo, da ob koncu blagoslov z roko. Te ga blagoslova, tako so učili rubricisti, pa ne sme dati diakon, ki po kán. 845 § 2 z župnikovim dovoljenjem more vernike obhajati. Toda novi rimski obrednik (ed. typica a. 1925) veli (tit. 4, cap. 4, n. 10): »Ritus superius descriptus servandus est etiam a Diacono sacram communionem ministrante.« Diakon torej deli sv. obhajilo po istem obredu kakor mašnik. Zato, tako smemo sklepati iz te rubrike, sme dati tudi blagoslov z roko ob koncu. V tem smislu je na zadevno vprašanje odgovoril dne 13. julija 1930 tudi odbor za razlaganje zakonika (AAS 1930, 365).

4. O sprejemu pozakonjenih v semenišče.

Kánon 1363 § 1 veli: »In Seminarium ab Ordinario ne admittantur nisi filii legitimi.« Odbor za razlaganje zakonika je dne 13. julija 1930 izjavil: filii legitimated per subsequens parentum matrimonium habendi sunt ut legitimi ad effectum, de quo in canone 1363 § 1 (AAS 1930, 365).

5. Sv. penitenciarija in verniki vzhodne Cerkve.

Kongregacija za vzhodno Cerkev po kán. 257 rešuje sama vse posle, ki so za zapadno Cerkev porazdeljeni na različne kongregacije. Edino za stvari, ki jih upravlja zbor sv. oficija, je tudi vzhodna Cerkev podrejena temu zboru. Tako n. pr. se morajo tudi verniki vzhodne Cerkve obračati do sv. oficija za izpregled pri mešanem zakonu. — Pojavil pa se je dvom, kako je z zadevami fori interni, ali rešuje te zadeve kongregacija za vzhodno Cerkev, ali pa naj se tudi verniki vzhodne Cerkve v zadevah fori interni obračajo do sv. penitenciarije: »utrum ad ea, quae forum internum, etiam non sacramentale, respiciunt, de quibus in can. 258 Codicis juris canonici, fideles ad Ecclesias rituum orientalium pertinentes recurrere debeant ad Sacram Poenitentiarum Apostolicam?« — Kongregacija za vzhodno Cerkev je dne 26. julija 1930 k vprašanju odgovorila: affirmative (AAS 1930, 394).

6. Popolni odpustek za oficij opravljen pred najsv. zakramentom.

Mašniki, diakoni, subdiakoni, ki molijo ves oficij enega dne, če tudi v presledkih, pred sv. R. T., pa naj je sv. R. T. izpostavljeno ali v tabernaklju shranjeno, morejo dobiti popolni odpustek pod običajnimi pogoji. (S. Poenitent., 23. oktobr. 1930, AAS 1930, 493).

F. U.

SLOVSTVO.

a) Pregledi.

Georgija Skolarija zbranih del III. zvezek.

Preden je preteklo leto, kar smo prejeli II. zvezek zbranih del Georgija-Gennadija Skolarija, nam je p. Martin Jugie poklonil nov zvezek¹. Učeni izdajatelj je ostal sam: Ksenofon Atanazij Siderides, ki je med svetovno vojno z rajnim nadškofom Petitom zasnoval izdajo Skolarijevih del, jo finančno podprl in pri njej sodeloval, je 14. avgusta 1929 v 79. letu umrl. Slika pred naslovno stranjo tega zvezka in toplo pisani nekrolog na prvih šestih straneh nas seznanjata s tem izrednim možem, ki je v trdi mladosti dobil komaj malo več ko navadno osnovno izobrazbo, pa se je z železno energijo sam izobraževal in postal ugleden bizantinist, ki se je izkopal iz

¹ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ ΑΓΙΑΝΤΑ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ. — *Oeuvres complètes de Gennade Scholarios* publiées pour la première fois par + Mgr Louis Petit, archevêque de Corinthe, + X. A. Siderides, membre de plusieurs Sociétés savantes, Martin Jugie des Augustins de l'Assomption. Tome III: *Oeuvres polémiques. — Questions théologiques. — Ecrits apologétiques.* 8°, LII+547 pp. Paris 1930, Maison de la Bonne Presse.

siromašnih razmer in si z marljivostjo in štedljivostjo pridobil veliko imetje, katero je obrnil v dobrodelfne in znanstvene namene, ki je v letih pomanjkanja kakor v dobi blagostanja bil globoko veren in bogovdan. Sedaj je vse breme izdajanja na ramenih p. Jugieja, ki mu bo pomočnik njegov redovni sobrat Julij Pector.

Spisi, ki so objavljeni v III. zvezku, so po vsebini razdeljeni v polemične, biblične in teologične ter apologetične. Vseh skupaj je 45; dodejan jim je odgovor na silogizme Marka Efeškega o izhajanju sv. Duha.

1. Med polemičnimi deli je na prvem mestu 20 deloma prav kratkih spisov proti Latincem (str. 1—204). V vrsti protilatinskih spisov imajo številke 4—23.

Najprej dva formalno dovršena dialoga o izhajanju sv. Duha. Prvi (št. 4, str. 1—21), v katerem se razgovarjata Neophron (patriarh Gregorios Mammias) in Palaitimos (Georgios Skolarios) je nastal l. 1446, dve leti po disputacijah, ki jih je imel Skolarios s papeževim legatom Bartolomejem Lapaccijem v cesarski palači ne pred koncem julija 1444. Drugi dialog (št. 5, str. 22—49), v katerem nastopajo Eulogios, Benediktos in Olbianos, je Skolarios napisal kmalu potem, ko je 1450 postal menih in privzel ime Gennadios, torej še l. 1450 ali v začetku l. 1451. Po vsebini sta si dialoga prav blizu; v obeh je odločno za fotijansko tezo, kakor v prvih dveh velikih traktatih o izhajanju sv. Duha (II, 1—457); ostro prijemlje unioniste, da igrajo dvolično igro s terminoma *ἀρχή* in *ἐκπορεύεσθαι* (str. 28 nsl.); v prvem dialogu, v katerem je že v nazivu pomenkujočih se oseb (Neophron, novomislec, za unionista) in v označbi dialoga za *ἀερωμυθία*, govorjenje v zrak (gl. konec dialoga str. 21), ost proti unionistom, pikro zavrača očitanja, da ravna dvolično, da hlini prepričanje, da dela iz sebičnih nagibov; v drugem dialogu se poteguje za Neila Kabasila, ki je trdil, da cerkvena razdvojenost traja, ker se papež brani podvreči vprašanje o izhajanju sv. Duha razsodbi ekumenskega koncila (str. 41, 43). — Izdaja prvega dialoga sloni na Skolarijevem avtografu v cod. Paris. 2999, izdaja drugega pa na prepisu v athoškem cod. Dionys. 150, katerega je Sk. sam pregledal in mu pripisal svoje beležke.

Pod št. 6 in 7 sta objavljena po athoškem cod. Dionys. 150 dva krajša traktata, ki sta po vsebini čisto sorodna prvima dolgima traktatoma o izhajanju sv. Duha. Prvi (str. 49—63) je »kratek in jasen odgovor na izreke zapadnih svetnikov, na katere se Latinci najbolj opirajo«. Zlasti se bavi z avtoriteto sv. Avgušтина. Prvič, meni Sk., ne vemo nič zanesljivega o pristnosti izrekov (str. 50—53). Drugič, če bi bil Avguštin mislil, da sv. Duh izhaja tudi iz Sina, ni treba, da bi zato vsa cerkev spremenila svoj nauk; sicer je Avguštin pustil marsikatero vprašanje neodločeno, marsikatero prejšnje nazarje je preklcal in popravil (str. 53—56). Tretjič se dajo izreki zapadnih očetov spraviti v sklad z azijskimi učitelji (str. 56—61). Če to ne bi šlo, je bolje slediti grškim učiteljem (str. 61). — Drugi

traktat (str. 63—76) razvija zoper latinski nauk dialektični ugovor, da Latinci uvajajo v presv. Trojico dva principa.

Kratka beležka pod št. 8 (str. 76—77) prav za prav ni polemična, marveč formulira v silogistični obliki grški ugovor, razvit v prejšnjem spisu, in podaja latinski odgovor. Osnova izdaji je cod. Ambros. 252 (D 77 sup.). Beležka je nastala morda v dobi koncilskega razpravljanja v Firenzi.

Ostro polemična je »Kratka obramba, da pametni med Grki ne sprejmejo florentinske sinode in na njej slabo sklenjenega zedinjenja« (št. 9, str. 77—100). Od Skolarija revidirani prepis v athoškem cod. Dionys. 150 dostavlja naslovu, da je apologija bila spisana »po smrti cesarja Ivana« (VII. Palaiologa, u. 1448). Ker pa se prav tam Sk. imenuje Gennadios in je apologija uvrščena za drugim dialogom, ki je nastal 1450/51, se sme sklepati, da je bila spisana l. 1451 ali v začetku naslednjega leta. Zgodovinarju ta spis osvetljuje mišljenje in ravnanje Grkov v letih po florentinskem zboru, čigar neekumeničnost na široko dokazuje (str. 85—90). Ali so Latinci heretiki, prepušča Sk. božji sodbi (str. 95); z ironijo in sarkazmom izvaja, da papež ni izkazal Grkom nobene pomoči potem, ko so »naši zastopniki tam padli na kolena« (str. 97). Na koncu neprijazno govori o neodločni cerkveni politiki Ivana VII. Palaiologa, ki da »je v hlinjenju latinizma izgubil vlado in življenje in so se mu po pravici odrekle cerkvene časti« (str. 99—100).

Na 10. mestu (str. 100—116) stoji doslej popolnoma neznan Skolarijev odgovor nekemu prijatelju, ki ga je vprašal, kaj sodi o Bessarionovem velikem dogmatičnem govoru v Firenzi (13. in 14. aprila 1439). Sk. meni, da se je nikajski metropolit preveč oziral na Marka Efeškega in zato ni dovolj jasno podal misli sv. očetov; zlasti da je prenašlo priznal, da latinski očetje uče izhajanje sv. Duha iz Sina, in skušil spraviti s tem v soglasje nauk grških očetov, kakor da pomenita predloga *ex* in *de* isto; da je nanj vplivala hvala teologije neveščih, pa častihlepnih ljudi in dobičkarjev; da je sam nase preveč zaupal in se ni menil za veščake. Po tej kritiki, ki v nje zadnji točki govori užaljeno samoljubje, z vznesenimi besedami hvali Bessariona, ki da mu je bil »dražji od vode, zraka in celo življenja«, zdaj pa »krasi Italijo«. Na koncu je kaj zanimiv odstavek, v katerem Sk. pripoveduje, kako se je prepričal, da so Latinci pravoverni, kako jih je branil, tako da so ga njegovi imeli za »latinofrona«. V vnemi, pravi, se je morda čez mero potegnil za Latince. »Takrat sem veljal obenem za častilca Latincev in za zaničevalca in odkritega sovražnika naših.« Tej miselnosti se lepo prilegajo štirje govori za zedinjenje, ki jih je Sk. imel, oz. napisal v Firenzi in ki so objavljeni v I. zvezku te izdaje (prim. moje poročilo BV IX [1927] 177 nsl.). — Spis je nastal, ko Sk. na zunaj še ni nastopil proti uniji, v srcu pa že omahoval, torej l. 1443. Ohranjen je v avtografu v cod. Paris. 684 suppl. gr., na začetku in koncu malo okrnjen.

Spisi št. 11—20 so iz trolejta ljute borbe proti florentinski uniji, od 1450 do začetka 1453. Za Ivanom VII. Palaiologom, umrlem

3. okt. 1448, je po milosti sultana Murada sledil Konstantin XI., zadnji krščanski cesar v Carigradu. Njegov brat Demetrios je bil despot na Peloponesu. Vsled vedno burnejšega odpora proti uniji je za unijo vneti patriarh Gregorios III. Mammias 1451 odstopil in se umaknil v Rim. V istem letu je šel Andronikos Bryennios kot odposlanec iz Carigrada v Rim prosit pomoči zoper vedno hujši turški pritisk. Papež Nikolaj V. je terjal, naj se florentinska unija v Carigradu proglasi in patriarh Gregorios zopet postavi na svoje mesto. L. 1452 je šel kardinal Izidor Kieveški kot papežev legat v Carigrad in kljub hudemu odporu, ki so mu bili duša menihi, se je 12. dec. 1452 v cerkvi sv. Sofije unija proklamirala. To so najvažnejši dogodki teh let. — V začetku l. 1450, preden je stopil v samostan, je Skolarios pisal despotu Demetriju poslanico (št. 11, str. 117—136), ki v nje prvi polovici slavi antiunionistom naklonjenega princa, v drugi pa razlaga izhajanje sv. Duha, uporabljajoč svoj tretji traktat o istem predmetu (II, 458—495). Tekst je izdan po cod. Marcianus Class. II, 186. — Po odhodu patriarha Gregorija je Skolarios pisal list velikemu vojvodi Luku Notaru (št. 12, str. 136—152). V listu so poleg dogmatičnih partij krepki izpadi proti Latincem; za »resnično zedinjenje« bi z vsemi močmi delal, »pogubnega zedinjenja« pa ne ruši on, ruši se samo (str. 144 nsl.); »dobro vemo iz preteklosti, da se pomoč Latincev prav nič ne razlikuje od sence« (str. 147); krepko podčrtuje, da je adresat »najboljši sedaj živečih Helenov« (str. 151). Tekst je izdan po cod. Paris. 1297. — Na 13. mestu (str. 152—165) stoji pismo, ki ga je Gennadios pisal cesarju Konstantinu dne 12. marca 1452, v katerem ga pozivlje k vztrajnemu odporu proti uniji. Povod mu daje na eni strani pritisk sovražnikov, na drugi uspeh Bryennijevega poslanstva. List je ohranil cod. Neapolit. Gerolamini XXII, 1. — V dveh lastnoročnih Skolarijevih prepisih (cod. Vatic. 433, cod. Paris. 1289) je ohranjen plakat, ki ga je Gennadios po prihodu kardinala-legata Izidora 1452 nabil na vrata svoje celice; »1. nov. sem nabil ta spis na vrata svoje celice, in brali so ga vsi vstopajoči, do 12. dec., ko se je izvršil nesrečni latinizem«, pravi Gennadios v pripisku v vatikanskem kodiku. Oklic je strastno demagoški (št. 14, str. 165—166). — Pod št. 15 (str. 166—170) je natisnjen list z dne 12. nov. 1452, ki ga je v lastnoročnem prepisu avtorja ohranil cod. Paris. 1289. Naslovljen je na carigradske cerkvene dignitarje in jih vehementno svari pred unijo, ki se pripravlja. »Gospod naj odpre oči vseh,« končuje, »če pa ne, naj vas ali najboljše izmed vas ohrani trdneje v veri očetov, da bo po vas ostalo kaj upanja (na pomoč) od Boga... Pokoro! Naj se javno prečita, da morejo vsi slišati!« Jezik je pomešan z vulgarnimi izrazi. — Dne 27. nov. 1452 je Gennadios dal po Carigradu v mnogih prepisih razširiti oster in podžigajoč antiunionističen letak (št. 16, str. 171—174). Skolarijev prepis je ohranil cod. Paris. 1289. — Kmalu po proklamaciji unije, 25. dec. 1452, je Gennadios pisal despotu Demetriju otožno pismo (št. 17, str. 174 do 178), ki mu je najbrž pridejal seznam svojih novejših antiunionističnih spisov (št. 18, str. 179—180). Več spisov, v tem seznamu

navedenih, se je izgubilo. Oba Gennadijeva prepisa sta v cod. Paris. 1289. — Isti kodik je v avtorjevem prepisu ohranil žalostinko nad razglašenjem florentinske unije (št. 19, str. 180—188), sestavljeno na koncu 1452 ali v začetku 1453. Je to patetična deklamacija, prepletana s citati in izrazi iz sv. pisma, v kateri obžaluje neuspeh svojih prizadevanj zoper unijo in izraža upanje, da se bodo njegovi rojaki vrnili k veri svojih očetov. — Pod št. 20 (str. 188—193) je natisnjeno poročilo, ki so ga v novembru 1452 antiunionisti podali cesarju; z odgovorom na dve vprašanji: v čem jim je florentinska odločba v spotiko in kako naj se pride do resničnega in trajnega miru. O drugih, čeprav ne majhnih razlikah, pravijo, hočejo molčati; poglavitni kamen spotike je nauk o izhajanju sv. Duha, ki ga je sprejela florentinska sinoda. »Zato izjavljamo: dokler bo ostala ta definicija, ki izpričuje, da so nas ujeli, ki nas dela odgovorne pred božjo sodbo in ki veže vzhodno cerkev s tujim in neznanim verskim naukom, ne bomo imeli nobenega edinstva z Latinci« (str. 191). Izjavo je podpisalo pet škofov in deset zastopnikov sekularnega in regularnega klera, deloma taki, ki so bili prej podpisali florentinsko unijo. Gennadios sam ni podpisal, smemo pa ga imeti za avtorja ali vsaj inspiratorja te izjave. Njegov prepis cele izjave ima cod. Barocc. Oxon. 85, cod. Dionys. 150 pa ima kopijo, ki jo je pisala deloma druga, deloma njegova roka. — Oba imenovana rokopisa imata Gennadijev lastnoročno pisani seznam Grkov, ki so bili v Firenzi, s pripombo, ali so unijo podpisali ali ne, in če so podpisali, ali so se pozneje skesali (št. 21, str. 194—195). — Pod št. 22 (str. 195—196) je dal izdajatelj natisniti konec izvlečka, ki ga je Gennadios naredil iz svojega »kratkega in jasnega odgovora na izreke zapadnih svetnikov« (št. 6, str. 49—63). Lastnoročni prepis sta ohranila cod. Paris. 1292 in cod. Pantocratorinus 127. — Zadnji protilatinski polemični spis je razprava »o svetih pristopih« (št. 23, str. 196—204). Prvi del (str. 196—199) je razlaga treh slovesnih pristopov, ki jih ima bizantinska liturgija, enega pri večernicah, dva pri maši. Drugi del (str. 199 do 203) je polemičen. Odgovarja na očitek Latincev, da Grki pri velikem pristopu časte kruh in vino, ki se preneseta s prothese na oltar, preden sta konsekrirana. Odklonivši nekaj starejših razlag, poda Gennadios svojo (str. 200 nsl.). Nato polemično razpravlja o krstni formi in o opresnem kruhu. Lastnoročni prepis te razprave ima cod. Pantocrat. 127.

Z dvema spisoma, ki sta v naši izdaji natisnjena kot druga skupina polemičnih del (str. 204—239), je Skolarios posegel v hesihastično kontroverzno in se postavil na stran Gregorija Palama (u. 1360) proti Barlaamu iz Kalabrije (u. 1348) in Gregoriju Akindynu (14. stol.); toda Palamov nauk o realni distinkciji med božjim bistvom in delovanjem oz. lastnostmi je močno omilil. Prvi spis (str. 204—228) odgovarja nekemu cesarskemu dostojanstveniku Ivanu na dve vprašanji: kaj naj se reče obsojenim Akindynistom, ki prinašajo neki izrek Theodora Grapta, da je razločevanje med božjim bistvom in božjo dejavnostjo heretično? kaj na njih ugovor, da je

sv. Duh Očetov in Sinov in da zato iz obeh izhaja? (str. 206.) Skolarios odgovori najprej na prvo vprašanje (str. 207—210), potem na drugo. Kako si misli realno distinkcijo med bistvom in dejavnostjo v Bogu, točno pojasnjuje na str. 225/226. Avtor izreka, ki zanj gre, ni Theodoros Graptos, marveč patriarh Nikephoros (806—815). Spis je nastal 1445; cod. Paris. Coisl. 101 ga je ohranil v prepisu Silvestra Syropoula iz avgusta 1445. V drugem spisu, ki je ohranjen v dveh lastnoročnih Skolarijevih prepisih (cod. Pantocrat. 127 in cod. Paris. 1292) posebej izčrpno razpravlja o odnosu božje dejavnosti in božjega bistva. Zavzema se za realno razliko *πραγματικῆ διακρίσεως*; toda jo tako tolmači, da je isto, kar skolastiki vobče imenujejo *distinctio virtualis imperfecta*, ali Skotova *distinctio formalis ex parte rei* (str. 228—239).

Cod. Paris. 1289 je ohranil Skolarijev prepis razprave proti simoniji (str. 239—251). Razpravo je Sk. napisal l. 1451 (dve leti pred padcem Carigrada, kakor je sam pripisal v cod. Paris. 1289 fol. 53) in jo s posebnim, v cod. Metoch. s. Sepulcri 35 ohranjenim pismom predložil cesarju Konstantinu. V simoniji zre eno najhujših ran cerkve in poglavitni vzrok nesreče ter prosi cesarja, naj jo zatara. Simonistične ordinacije ima za neveljavne.

Na zadnjem mestu med polemičnimi deli prinaša nova izdaja dva spisa proti Judom (str. 251—314), oba iz l. 1464. Drugi, zbirka in kratka razlaga poglavitnih mesijanskih prerokb (str. 305 do 315), prav za prav ni polemičen. Prvi ima naslov: Zavrnitev sedanje judovske zmote iz sv. pisma, zgodovine in vzporedbe s krščansko resnico (str. 251—304). Spis ima obliko živahnega dialoga (prim. takoj začetek, kjer kristjan trdi, da mož, ki se ž njim razgovarja, ni Jud, ker ni Jeruzalemec ne Palestinec, ker nasprotuje Mojzesu, str. 252 nsl.). Izvajanja kažejo dobro verziranega teologa. Tekst dialoga je dobro ohranjen v cod. Paris. 1294; polovico je pisal Sk. sam, drugo polovico druga roka, toda avtor je kopijo prebral in popravil. Prepis drugega spisa v istem kodiku je Sk. revidiral.

2. Za polemičnimi spisi slede v naši izdaji kot četrta skupina biblična in teološka vprašanja (str. 315—433). Biblične razpravice — šest jih je — je Sk. napisal najbrž v svojih zadnjih letih. Ohranila sta se dva njegova prepisa: cod. Pantocrat. 127 (vseh šest), cod. Paris. 1289 (št. 2—6). Pisatelj jim je dal skupni naslov: Rešenje nekaj aporij (težav) o božjem pismu. — V prvi tolmači Jezusov klic na križu: »Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil!« Naštevši tri razlage vzhodnih očetov poda dve svoji. Prva: »Moj Bog, vse je že dopolnjeno, samo izdahnem naj še. Zakaj me še pustiš v telesu in me hitreje ne rešiš? Ko je to izrekel, je takoj prišlo, kar je prosil« (str. 317). Druga: Moj Bog, kaj odlašáš in ne izpričaš mene in mojih del s čudeži, ki so od vekomaj določeni v potrditev vere njih, ki bodo vame verovali? Ko je Jezus umrl, so se čudeži zgodili (str. 317—318). — V drugi razpravici (str. 319—322) vprašuje, zakaj se je po vstajenju Tomaž smel dotekniti Zveličarja, Magdalena pa ne. Magdalena, meni Sk., se ga je dotaknila; ko pa

se ga je zopet hotela, da bi se prepričala o resničnosti vstajenja, ji je zabranil, da ne bi izgubila zasluženja vere. — O tretji razpravi o petelinovem petju in Petrovi zatajitvi (str. 322—326) skuša spraviti v sklad Mt 26, 34; Mk 14, 30; Lk 22, 34; Mt 26, 74, 75; Mk 14, 66—72; Lk 22, 60—62; Jan 18, 25—27, kolikokrat je petelin zapel. Sk. meni, da je petelin dvakrat zapel, da pa je Peter prvo petje preslišal; drugi, ki so slišali tudi prvo petje, so pozneje Petru povedali, Peter pa Marku. — V četrti razpravi govori Sk. o uri križanja, ki je bila po Marku tretja, po Janezu šesta (str. 326—331). Omenja Avguštinovo razlago, da so ga Judje s svojim kričanjem križali ob tretji uri, na križ pa da je bil pribit ob šesti, oklene pa se Evzebijeve, da gre za pomoto prepisovalcev, ki da so v Janezovem evangeliju zamenjali Γ (3) s ζ (6). — V naslednjem traktatu (št. 5, str. 331—337) razpravlja Sk. o Gospodovem drugem prihodu, o vstajenju mesa in o prenovitvi zemlje po ognju. Ljudje, ki bodo živeli ob koncu sveta, ne bodo umrli, marveč bodo takoj spremenjeni v stanje ostalih: pravični v poveličano, grešniki v stanje pogubljenih. — Zadnja razprava (št. 6, str. 338—343) se bavi s človekovim stanjem v raj. Sk. ga razlaga po načinu zapadnih teologov. Prvi človek ni bil v raj. V nekem poveličanem stanju, njegova umrljivost je bila pogojna in drevo življenja je bilo sredstvo zoper starost in smrt, ki naj bi ga v času preizkušnje enkrat, dvakrat užil (str. 340). Ako bi bil ostal stanovit, bi bil na koncu preizkušnje, pred prehodom v poveličanje, okusil sad drevesa spoznanja.

Teoloških razprav manjšega obsega je enajst (str. 343—433); izmed njih je bila samo četrta že objavljena. Razporedim jih po vsebini. Št. 11 (str. 430—433) zavrača nauk sv. Tomaža, da se trinitarne osebe med seboj razločujejo $\tau\acute{\alpha}\iota\varsigma \kappa\alpha\tau' \alpha\iota\tau\acute{\iota}\alpha\nu \alpha\nu\alpha\phi\omicron\rho\iota\kappa\alpha\iota\varsigma \alpha\nu\tau\theta\acute{\epsilon}\sigma\sigma\iota\nu$, češ, da se pač Sin in sv. Duh tako razločujeta od Očeta, ne pa med seboj. Spis je iz l. 1464, ohranjen v cod. Paris. 1273 od Skolarijeve roke. — Tri razpravice so kristološke vsebine. V prvi (št. 1, str. 343—362) zanimivo pojasnjuje, kako da se je učlovečila samo druga božja oseba, čeprav imajo vse tri eno bistvo. Traktat, delo iz mladih let, je ohranil cod. Neapolit. XXII, 1 dei Gerolamini. V drugem (št. 2, str. 363—368) iz l. 1464 (avtogr. cod. Paris. 1289) razpravlja, da ne gre imenovati Kristusa božjega hlapca, ker ga je treba nazivati po odličnejšem v njem, ker njegova človeška narava nima človeške osebnosti in ker je njegova človeška narava sedaj poveličana in povzdignjena nad vse stvari. V traktatu o Jezusovi človeški naravi (št. 4, str. 390—396) s soteriološkega vidika razmatra, da je božji Sin privzel popolno in greha prosto človeško naravo, jo od prvega trenutka združil s svojo osebo, ji podelil svoje dostojanstvo in jo imel za orodje pri odrešenju. Lastnoročni kopiji cod. Pantocrat. 127 in Paris. 1292. — O angelih govorita 5. in 6. traktat (str. 396—406, 406—407). Prvi dokazuje, naslanjajoč se na S. Th. I, q. 62, a. 9, da dobri angeli po preizkušnji bistveno ne napredujejo v blaženosti, drugi je beležka o »jutranjem« in »večer-

nem« spoznanju angelov. St. 5 avtoogr. cod. Pantocrat. 127; št. 6 avtoogr. cod. Paris. 1273. — St. 9 (str. 425—427) opravičuje trditev v himnu Kozma Jeruzalemskega, da je Bogorodica ἀσυγκρίτως (brez primere) ἐνδοξοτέρα τῶν Σεραφίμ. Ohranil cod. Iberitan. 248. — Iz istega rokopisa je razprava št. 10 (str. 427—430), da je sv. Pavel nad vsemi izvoljenimi. V rokopisu se ta izvajanja, morda del panégirika o sv. Pavlu, ne prilaščajo izrečno Skolariju, stoje pa med nedvomno pristnimi spisi. — V dveh spisih razpravlja Sk. o moralno-teologičnih vprašanjih. V enem (št. 7, str. 407—416) govori, čisto v zmislu sv. Tomaža 1 II q. 6 in q. 78, o neradovoljnem in radovoljnem v grešnih dejanjih, v drugem (št. 8, str. 416—424) dokazuje, da je vera brez dobrih del prazna. St. 7 avtoogr. cod. Pantocr. 127, Paris. 1292; št. 8 avtoogr. cod. Pantocrad. 127. — Naposled razprava pod št. 3 (str. 368—390), ki jo je Sk. napisal na stara leta, ves bolehav (γέρα καὶ νόσος κατεληγμένος πολλὰκις) in čemerem. Gre za vprašanje: »Zakaj je Bog v prejšnjih časih s čudeži vodil nevernike k veri in potrjeval verne... sedaj pa se to ne dožaja?« Na desetih straneh razlaga pisatelj pomen čudežev v delovanju Jezusovem in njegovih apostolov. V dobi po Konstantinu so bili čudeži redkejši, toda v tem času se je dogajal veliki čudež, da se je prava vera razširila in se razvilo lepo krščansko življenje (str. 379—381). Potem se je začelo propadanje in pisatelj je prepričan, da je konec sveta blizu. Za temi dolgimi izvajanji pisatelj (str. 383) vprašuje: »Za koga hočete, naj se danes gode čudeži?« Za nevernike (mohamedane) ne, kajti ti hlepe samo po svetni oblasti in si ne morejo želeli, da bi postali kristjani, ko vidijo med kristjani toliko slabih vzgledov, če pa bi želeli, ni nikogar, ki bi jih poučil, ker je duhovščina tako neuka in slaba (str. 383—387). Verni pa poznajo čudeže Kristusa in apostolov ter čudeže nad stanovitnimi spoznavalci vere. Čudežna se zdi Gennadiju strpljivost nevernikov (mohamedanov), ki puste kristjanom večjo prostost, nego bi jo dali drugoverni kristjani, ki jih ne zatirajo, ko kristjani drug drugega tožarijo, ovajajo in pobijajo (str. 387—388). Gennadijev rokopis je ohranil cod. Paris. 1294.

3. Zadnja skupina v tem zvezku so trije apologetični spisi, namenjeni mohamedanom (str. 434—475). L. 1455 ali v začetku 1456 se je sultan Mohamed II. trikrat razgovarjal s patriarhom Gennadijem o naukih krščanske vere. Po drugem razgovoru je patriarha prosil, naj mu na kratko napiše, kar mu je povedal. Gennadios je prošnji ustregel z lepo zasnovanim in zaokroženim spisom »o edinem potu k zveličanju ljudi« (str. 434—452), ki ga je dal prevesti v arabščino in ga izročil sultanu. Najprej določi namen človekov; ker ima človek neumrjočo dušo, διὰ τοῦτο καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου τέλος πνευματικόν τί ἐστὶ καὶ αἰώνιον ἀγαθόν, in to je ἀπέλευσις τοῦ θεοῦ. Človek se je po grehu oddaljil od svojega cilja, toda Bog ga je odrešil po učlovečenem svojem Sinu. Razpravlja v presv. Trojici naglašujoč, da trojstvo oseb ne nasprotuje monoteizmu, in o učlovečenju božjega Sina ter njegovem odrešilnem delu. V Jezusu je božje razodetje do-

seglo najvišjo stopnjo in v njem je edina pot k zveličanju. Nauk, ki njegovemu nasprotuje, ne more biti od Boga, pa naj si tudi zatrjuje, da je. Herezije in dočitve med kristjani izvirajo iz različnega človeškega tolmačenja enega evangelija, ne pa iz različnih evangelijev. Mirno, stvarno, jasno in precizno izvajanje odlikuje ta spis, ki se končava z molitvico: »Eden in edini naš Bog v trojstvu oseb, gospod resnice, nas vse vodi k spoznanju svete resnice, ki edina je popolnost človekova in blaženost« (str. 452). Sk. lastnoročni prepis je ohranil cod. Paris 1273. — Sultanu se je ta spis zdel predolg in pretežek, zato je zahteval nekaj krajšega in jasnejšega. Gennadios mu je ustregel z veroizpovedjo, v kateri je v 11 členih povzel teologične, kristologične in antropologične resnice ter dodelal sedem razlogov za verjetnost krščanske vere (motiva *credibilitatis*); to je tako zvana Gennadijeva veroizpoved (str. 453—458), ki jo imajo mnogi za simbolično knjigo pravoslavne cerkve (prim. J. Michalescu, *Die Bekenntnisse und die wichtigsten Glaubenszeugnisse der griechisch-orientalischen Kirche*, Leipzig 1904, str. 11 nsl.). Simbolična knjiga prav za prav to ni. Gennadios je svoje člene sestavil zgolj z apologetičnim namenom in se prav nikjer ne dotakne doktrinalnih razlik med pravoslavno cerkvijo in drugimi konfesijami. Mnogi so sodili, da je zadnji odstavek, obsegajoč motiva *credibilitatis*, poznejša pritiklina (prim. J. Michalescu op. cit. str. 16). To mnenje je zmota (glej uvod str. XXXVII—XXXIX; o arabskem prevodu primerjaj uvod str. XL nsl.). Ohranjena sta dva Skolarijeva prepisa (cod. Paris 1294 in cod. Pantocrat. 127) in kopija tuje roke, ki ji je Sk. pripisal svoje pripombe (athoški cod. Lauriotan. E. 84). — Cod. Paris. 1289 in cod. Pantocrat. 127 imata Sk. lastnoročni prepis dialoga o Kristusovem božanstvu, ki je bil doslej neznan (str. 458—475). Proti koncu maja 1470 sta dala dva turška visoka dostojanstvenika (paša) poklicati starega Gennadija. Po uljudnem vprašanju, kako se mu godi, se je začel razgovor med mlajšim pašo in Gennadijem, starejši se je proti koncu oglašil. »Vi kristjani,« meni mlajši paša, »pravite, da je Kristus tudi Bog, čeprav je človek in rojen iz Marije device. Podaj nam razlog in vzrok tega vašega mišljenja o Kristusu!« Gennadios odgovarja, da so razlogi silno tehtni. Vera je važna že za izpopolnitev naravnega človeškega spoznanja, brez primere važnejša pa je za spoznanje božjih reči. Nato navaja Jezusovo pričevanje o sebi, opozarja; oč poslušalca na popolni arabski prevod evangelija, ki je nedavno nastal v Kairi (ἐν τῇ νύξ Βαβυλῶνι), naglašá svetost, čudeže in prerokbe Jezusove, pričevanja in čudeže apostolov, čudežno razširjanje krščanstva, pričevanje mučencev, starozakonske prerokbe, spominja na sibilске napovedi in rešuje ugovore, s katerimi se mlajši paša oglašá. Ta krene razgovor na skrivnost učlovečenja, češ, ni mogoče, da bi se človeška narava združila z božjo. Gennadios ga zavrne, da je človeku to nemogoče, ne pa neskončnemu Bogu. Starejši paša ga prime za besedo, češ, dejal si, da je Bog neskončen (απειρος); o neskončnosti pa govorimo pri kvantiteti, ki je *accidens* (συμβεβηκός)

toda Bog ni *συμβεβηκός*, Gennadios reši ta problem. Paša nadaljuje: »Pustimo razgovor o neskončnem!... Če sta se v Kristusu združili božja in človeška narava, je eno izmed treh: ali si je spremenila božja narava v človeško, ali človeška v božjo, ali sta se obe zlili v eno.« Ko Gennadios tudi to pojasni, ga vpraša starejši, kako in zakaj je bilo učlovečenje potrebno. Tudi to mu Gennadios razloži — čisto v zmislu Tomaževega nauka III q. 1. Nato pravi paša, da je zvedel o disputaciji pred sultanom, kjer da je Gennadios pojasnjeval, zakaj se odrešenje ni izvršilo po kakem svetem človeku ali angelu, ki bi se bil učlovečil, zakaj se je učlovečenje izvršilo tako pozno, zakaj ni Kristus prišel v veličastvu, zakaj ni dal lažje postave, marveč tako težko, da jo le redki izpolnjujejo. Gennadios mu vse to potrdi in pristavi, da se je razgovarjal še o marsičem drugem, zlasti o presveti Trojici in da je vprašujoče zadovoljil. Paša pravi, naj tudi njima vse to pove, toda ne takoj, ker se že dela večer, marveč ko se vrneta.

4. Kot dodatek polemičnim spisom prinaša ta zvezek (str. 476 do 538) Skolarijeve odgovore na 17 izmed 56 ugovorov proti zapadnemu nauku o izhajanju sv. Duha, ki jih je Markos Eugenikos sestavil pod naslovom: *Συλλογιστικά κεφάλαια πρὸς Λατινοῦς*. Dobro izdajo Markovega spisa je oskrbel nadškof L. Petit, *Patrologia orientalis* XVII, 368—415 (grški tekst z latinskim prevodom). Gregorios Mammās, takrat še veliki protosynkellos (patriarh je postal sredi 1444), je naprosil Skolarija, naj zavrne Markove ugovore. To se je moralo zgoditi že l. 1440, ko je Skolarios bil še trdno na strani unionistov. Gregorios je želel zavrnitev vseh ugovorov, Georgios pa je, ne ozirajoč se na zapored pri Evgeniku, izbral le tiste, ki so se mu zdeli najtehtnejši in najtežji. To je storil, ker se avtor mnogokrat ponavlja, da Petit po pravici pripominja: »Ce qui surprend chez Marc, c'est l'art, dison mieux la souplesse avec laquelle... il ressasse cent fois les mêmes arguments sans avoir l'air de se répéter« (*Patr. orient.* XVII, 312). Skolarios, takrat še Latincem prijazen, Markove ugovore z latinskega stališča zelo spretno zavrača, »aussi bien qu'aurait pu le faire le scolastique le plus délié« (uvod str. XLV). Da so ugovori res Skolarijevo delo, je po Jugiejevih izvajanjih izven dvoma (uvod str. XLVI—L). Na nekatere ugovore, ki jih je Skolarios pustil v nemar, je pozneje odgovoril kardinal Bessarion. Za podlago naši izdaji je cod. Vatic. 1428, prepis, ki je nastal po smrti patriarha Gregorija Mamma († 1459), pa pred smrtjo Bessarionovo († 1472).

V uvodu (str. L—LI) še našteva Jugie izgubljene Skolarijeve spise, antiunionistične, ki jih imenuje v svojem seznamu (str. 179), in unionistične, ki jih omenja v razpravi proti Bessarionovemu govoru (str. 116) in v odgovoru na Evgenikove silogizme (str. 496 nsl.). Naposled navaja teološke in polemične razprave, ki so se prilaščale Skolariju, pa niso njegove.

Teolog in zgodovinar bosta učenemu izdajatelju enako hvaležna za skrbno prirejeni novi zvezek zbranih Skolarijevih del.

F. K. Lukman.

b) Oscene in poročila.

Годишникъ на Софийския Университетъ. VI: Бого-словски Факултетъ. — *Annuaire de l'Université de Sofia*. VI. Faculté de Théologie. — VI (1928/29). — 8°. Sofia 1929. 220 levov.

Letopis teološke fakultete v Sofiji za l. 1928/29, šesti v vrsti, prinaša na okroglo 370 straneh šest razprav. Prejšnji letniki so imeli dvojno štetje strani: tekoče skoz ves zvezek in posebno za vsako razpravo. To je bilo pravilno, ker je tekoča paginacija družila vse razprave v knjižno celoto, kakršna hoče letopis biti. V tem letniku pa se je tekoča paginacija opustila, in tako je edina vez, ki spaja šest razprav v eno knjigo, — skupni ovojni list. To se ne zdi pravilno.

Po vsebini je tudi novi letnik zelo zanimiv.

Red. prof. Štefan C a n k o v nadaljuje pod naslovom »Položenje in uredbata na najnovitě pravoslavni crkvi« (114 strani) svoje izčrpno poročilo o razvoju, ustavi in ustroju, o pravnem položaju in stanju pravoslavnih cerkva v Estoniji, na Finskem, v Gruziji (Georgiji), Ukrajini (in Rusiji) in na Češkoslovaškem. Začetek razprave je izšel v Godišniku V (1927/28) 289—328 (gl. BV X, 95).

Red. prof. Nikolaj G l o b u k o v s k i je prispeval razpravo: »Izkuplenie i Izkupitelj« (42 strani). V prejšnjih dveh letnikih je analiziral in tolmačil perikopi Hebr 1, 5—14 in 2, 1—4, v tej razpravi pa razčlenjuje in razlaga perikopo Hebr 2, 5—18 o odrešenju po trpljenju in smrti učlovečenega božjega Sina, ki se je udeležil krvi in mesa, »da bi smrtjo zrušil tistega, ki je imel oblast nad smrtjo, to je hudiča, in bi rešil nje, ki so bili s strahom pred smrtjo vse življenje podvrženi sužnosti«.

Red. docent Iv. G o š e v na 99 straneh razpravlja o srednjeveškem basreliefu iz Sozopola ob Črnem morju, ki ga danes hrani cerkveni zgodovinsko-arheološki muzej v Sofiji. Leseni relief, pritrjen na večjo leseno poslikano tablo iz 17. stoletja, predstavlja jezdeca sv. Jurija in sv. Demetrija. Po točnem opisu tolmači G. podobi. Svetnika sta upodobljena kot zmagovita borca z (apokaliptičnim) zmajem. Upodobitev sv. Demetrija kot »drakonopobeditelja« na sozopolskem reliefu je nov ikonografični tip poleg dveh že znanih, da svetnik usmrti bolgarskega kralja Gavрила Radomirja in kralja Kalojana. G. sklepa, da je rezbarija nastala v 10.—11. stoletju, poslikana pa je bila v 11.—12. stoletju, najkasneje v začetku 13. Izvajanja ponazorujejo slike v tekstu in na 7 tablicah.

Isti G o š e v nadaljuje na 35 straneh zbirko historičnih, liturgičnih, bibliografičnih i. dr. še neobjavljenih zapiskov iz rokopisov in starih tiskov v cerkvenem zgodovinsko-arheološkem muzeju v Sofiji. Prva zbirka je izšla v Godišniku IV, 335—378.

Red. docent Hr. D i m i t r o v objavlja pastoralno razpravo: »Novi zadači na pastirska dejnost« (19 strani), v kateri naglašja, da mora dušni pastir delovati pozitivno profilaktično, da obvaruje ver-

nike grehov in zablod. Pastirski vpliv mora biti individualen, primeren starosti, spolu, duševnemu stanju in zunanjemu položaju vernikov. Posebno skrb mora danes dušni pastir obračati na družine in na šolsko mladino.

Red. docent D. V. Djulgerov v razpravi »Teosofsko občestvo« (53 strani) zelo točno poroča, porabljaajoč obsežno literaturo, o tajni organizaciji in protikrščanskem nauku Teosofične družbe, ki so jo 1875 ustanovili Blawatsky, Olcott in Judge in ji danes načeluje Annie Besant. Novejših pavrst tega pokreta, antroposofičnih družb, v tej razpravi ne upošteva.

To je vsebina novega Godišnika, ki se svojim prednikom dostojno pridružuje.

F. K. Lukmna.

Dr. M. Murko, **Die Bedeutung der Reformation und Gegenreformation für das geistige Leben der Südslaven.** Prag und Heidelberg 1927. 8°, 184 str.

Ocena tega Murkovega dela se je v tem časopisu nekoliko zakesnila, a ga zaradi njegove velike važnosti ne smemo prezreti. Prva poglavja tega spisa je prof. Murko večinoma dovršil že do l. 1916 v Gradcu. Mislil ga je izdati kot uvod h Kidričevemu spisu Die protestantische Kirchenordnung der Slovenen im XVI. Jahrhundert, Heidelberg 1919 (Slavica I), a gradivo je med tem tako narastlo, da se je v Leipzigu odločil za publikacijo večjega spisa. Delo je nadaljeval in l. 1919 obiskal na Bavarskem in Württembergem vsem kraje, kjer so živeli jugoslovanski protestanti; o Murku je že tako znano, kako rad in kako pogosto sprejme nase iz ljubezni do svoje stroke vse žrtve studijskih potovanj. Del nabranega gradiva je objavil l. 1925-1927 v slavističnem časopisu »Slavia« in ga nam sedaj kot ponatis v priročni obliki podaril v pričujoči knjigi. Delo je pisano nemški, ker so bila prva poglavja že prej dovršena v nemščini in ker mora snov zanimati tudi široke nemške kroge. Prav s tem je povedano, kako mora to Murkovo delo tudi nas same zanimati; kajti Murko je zunanji svet z dobo naše reformacije in protireformacije na podlagi svojih dosedanjih raziskav tako temeljito seznanil, da bi nas tujci v poznanju naših preteklih dob nujno osramotili, če bi z istim ali še večjim zanimanjem ne studirali Murkove knjige tudi mi. Zanimivo je, kako jim v občudovanja vredni sintezi mojstrsko in na prijeten način z univerzalnih vidikov odpira razgled na prostrano duševno življenje vseh Jugoslovancev in Slovanov sploh v toku svetovne zgodovine onih dob in v tem širokem horizontu ne prezre niti najmanjših podrobnosti, temveč jih nasprotno osvetli v najprodirnejši vseobsegajoči luči. To so Murkove osebne znanstvene vrline, ki jih zna v širokem zunanjem svetu sijajno uporabiti. Med njimi moramo še posebno pohvalno priznavati njegovo duhovno — rekel bi metafizično — globokost, ki se ne zadovoljuje z več ali manj zunanjo zbirateljsko akribijo, ter njegovo simpatično mirno, stvarno in vseskozi pretehtano objektivnost. Z največjo hvaležnostjo sprejme vsak resnični

doprinos k poznavanju svojega predmeta in daje kar najbolj ne-sebične pobude k nadaljnemu raziskovanju.

Sintezo reformacije in protireformacije podaja Murko z markantnimi besedami: »Die Reformation hat durch ihre für alle Südslaven berechnete Tätigkeit zuerst ein südslavisches Programm geschaffen, die Gegenreformation und das 19. Jahrhundert haben es weiter ausgebildet und das 20. zum großen Teile verwirklicht« (str. 132). Zato je umljivo, če Murko v tej sintezi navaja tudi Stroßmayerja, dr. Kreka in dr. Korošca.

Posebno pažnjo je Murko posvetil dobi protireformacije, ki se je do sedaj v primeri z reformacijo zanemarjala. Murko je ugotovil, da je protireformacija, ta važna doba v kulturni zgodovini evropskega človeštva, zapustila globoke sledove tudi pri južnih Slovanih (str. 179). Čut za jugoslovansko in slovansko skupnost, ki so jo gojili jugoslovanski protestanti, je doba protireformacije ne le ohranila, temveč je slovansko skupnost ožarila v luči katolicizma imajoč pred očmi težnje po cerkvenem zedinjenju, ki so segale do Moskve (st. 46). Kakor pomeni reformacija višek nemških vplivov zlasti za Slovence, dasi jim je vprav ona prinesla literaturo v domačem jeziku, tako začne s protireformacijo na vseh področjih prodirati romanski vpliv (str. 127). Proti koncu 16. in v začetku 17. stoletja je bil Rim važno središče, ki je v narodnem oziru družilo katoliške Jugoslovane med seboj, s severnimi katoliškimi Slovani in z zedinjenimi Ukrajinci (str. 47); v tem oziru je važna jezuitska »Academia linguae Illyricae« v Rimu, kateri sta posvečala največjo naklonjenost in skrb papež Klemen VIII. in jezuitski general Klavdij Aquaviva, brez dvoma eden največjih vladarskih talentov, kar jih je imela Družba Jezusova (str. 67—72). Zal, da nam akti o tej akademiji dozda niso znani. Za pojmovanje narodne skupnosti južnih Slovanov je sredi 17. stoletja značilna tudi usoda Zavoda sv. Hieronima v Rimu, ko se je na podlagi Pastričevih potvorb (prim. Slamič, Zavod sv. Hieronima v Rimu in Slovenci, Bogoslovni Vestnik II, 1922, 20—35) določilo, kdo ima pravico biti sprejet v ta zavod (str. 99—101).

Če primerjamo literarno delo jugoslovanske reformacije s protireformacijo, je treba ugotoviti izvesten napredek (str. 59). »Den größten und bedeutungsvollsten Fortschritt verdankt der Gegenreformation die Schriftsprache« (str. 62). »Die Gegenreformation baute also auf den Grundlagen der Reformation weiter und ging mehrfach über sie hinaus. Großartig war der Fortschritt in der Ausbildung einer gemeinsamen, für alle Balkanslaven bestimmten Schriftsprache, die tatsächlich die Einheit der Schriftsprache der Kroaten und Serben begründete« (str. 106). »Einen entschiedenen Fortschritt bedeutet auch die Zurückdrängung der glagolitischen Schrift und die Bevorzugung der lateinischen und cyrillischen. Nur in einem Punkte leistete die Gegenreformation Verkehrtes: sie verschlechterte die kirchenslavischen Bücher des römischen Ritus«

(str. 106 s). Jezikovno poslabšanje cerkvenih liturgičnih knjig je rusifikacija, ki se je pri prizadevanju za zedinjenje izvršila pod osebnim vplivom zedinjenega ukrajinskega škofa Terleckija (str. 108 s). Pristaši glagolizma so nadalje v 18. stoletju zavrli tisk previda sv. pisma v moderni srbskohrvatski ljudski jezik (str. 114). O kulturnem pomenu glagolizma v dobi protireformacije podaja Murko zopet tako lepo sintezo, da jo moramo navesti z njegovimi besedami: »So wäre das in der römisch-katholischen Kirche einzig dastehende Privilegium der slavischen Kirchensprache, das trotz Synodalbeschlüssen und päpstlichen Verboten vom zehnten bis elften Jahrhundert dank der Zähigkeit des Volkes und seiner einfachen Priester erhalten blieb und sich zu einem Gewohnheitsrecht ausbildete, zu einem Fluch geworden, wenn die Fürsprecher der armen, auf das einfache Volk beschränkten und in ihrer Zahl hinter den übrigen Kroaten weit zurückstehenden Glagoliten mit ihren Wünschen und Plänen mehr Erfolg gehabt hätten« (str. 113 s). Murko svari pred romantičnim navdušenjem za hrvatske glagolaše, v katerem so šli literarni zgodovinarji in filologi predač. Opisuje, kako je zanimanje za glagolske liturgične knjige propadlo in se od 19. stol. dalje znova poživilo v zmislu iztrebitve rusizmov. Na vplivno prizadevanje škofa Stroßmayerja je po dolgem času izšel rimski glagolski misal l. 1893. Proti nadomestitvi glagolice s cirilico sta prodrli avstro-ogrška diplomacija iz strahu pred panslavizmom in ruska diplomacija iz strahu pred katoliško propagando (str. 117).

Navedli smo le nekaj ugotovitev iz vsebinsko bogate Murkove knjige, ki morajo zanimati tudi teologe. Sicer je knjiga pisana v prvi vrsti za slovanske literarne zgodovinarje in filologe. V zadnjem poglavju ocenjuje dosedanjo literaturo o jugoslovanski reformaciji ter protireformaciji in opozarja na naloge bodočega znanstvenega raziskovanja.

Josip Turk.

Robert F., *De delictis et poenis*. Vol. I. — Pars I. 8°, str. 249. Romae 1930. L. 20.

Poleg zakonskega prava je za dušnega pastirja najbolj važno cerkveno kazensko pravo; saj vsebuje ta del novega kodeksa kazni latae sententiae, s katerimi ima dušni pastir pogosto opraviti v spovednici. Zato ni čuda, da govore o deliktih in kaznih l. s., določneje o cenzurah l. s., pastoralisti v svojih pastirnah, a čisto z dušnopastirskega stališča, radi česar so njihove razprave o tem predmetu zelo kratke in tako skržene, da človek ne dobi pravega pojma ne o deliktu in ne o kazni, toliko manj o temelju in smotrih vsega kazenskega prava.

Tako z znanstvenega kakor s praktičnega dušnopastirskega stališča je potrebno, da se cerkveno kazensko pravo po naših bogoslovjih predava v posebnih kolegijih in se tvarina slušateljem sistematično poda. Pripomočkov za to res skoraj da nimamo, kar je znamenje dejstva, da se je kazensko pravo po večini bogoslovnih

učilišč obravnavalo le mimogrede, oziroma se prepuščalo pastora-
listom in moralistom. A kar je učbenikov, so vsi jako kratki in po
večini ne podajajo drugega kakor besedilo kodeksa. Zelo prijetno
izenadenje v tem oziru nudi — za naše razmere preobširno — delo
Robertija, profesorja na cerkvenopravni fakulteti pri sv. Apolinariju
v Rimu. Škoda samo, da je avtor obdelal dosedaj samo še prvi in
sicer najkrajši del 5. knjige kodeksa (can. 2195—2213).

Pisatelj podaja v uvodu (str. 1—53) zgodovino cerkvenega
kazenskega prava z viri in slovstvom ter njega filozofične temelje.
Še le za tem se poloti za pravo svojega predmeta ter govori po vrsti
o deliktu splošno (str. 53—67), o pravnem elementu delikta (str. 68
do 85), o subjektivnem elementu delikta (str. 86—181), o objektivnem
elementu delikta (str. 182—206), o stečaju (concursum) zločincev in
zločinov (str. 207—235) in končno o učinkih delikta (str. 236—244).
Že iz tega kratkega pregleda je možno razbrati, koliko snovi je
tu nagromadene.

Prof. Roberti je kot odličen kanonist že znan po svojih dveh
zvezkih postopkovnega prava. Kakor tam se tudi v najnovejšem
delu naslanja tesno na kodeks; vendar ni sledil svojemu predniku
na stolici postopkovnega in kazenskega prava prof. Soleju, ki je
podal kazensko pravo v obliki komentarja, marveč je ubral nekoliko
svobodnejšo pot. Robertijevo podajanje je bolj sistematično in je
zato njegovo delo za znanstveni in teoretični študij mnogo bolj pri-
merno. Občudovati moramo poznavanje kazenskopravnega slovstva
in kazenskih zakonikov vseh večjih kulturnih narodov; razen latin-
skih del omenja pisatelj predvsem italijanska, potem nemška, fran-
coska, angleška in španska. Med zakoniki navaja večkrat tudi sovjet-
skega. Pogrešam pa pri posameznih med kanonisti spornih vprašanih
točneje navedbe slovstva, ki je istega mnenja z avtorjem, osobito
pa slovstva, ki zastopa nasprotno stališče, n. pr. str. 47 glede čisto
notranjih aktov, str. 49 in 63 glede predmeta kriminalnega postopka,
str. 98—103 glede kazenske odgovornosti moralnih oseb, str. 112
glede kazenskopravne doraslosti, str. 201 sl. glede zločinskega
poskusa. Navedbo takega slovstva smatram za potrebno, da se
čitatelji in osobito slušatelji, katerim je avtor namenil svoje delo,
v prvi vrsti, nekam ne uspavajo, ampak da se jim da pobuda za
samostojno razmišljanje kazenskopravnih problemov.

Velika prednost Robertijevega dela pred Solejevim je tudi ta,
da Roberti skoraj pred vsakim pravnim institutom poda pravno-
zgodovinski razvoj vprašanja, da se ozre na mnenja posameznih šol
in navede vzporedna mesta iz raznih civilnih kazenskopravnih zak-
onikov. Menda prvi med kanonisti pa razpravlja obširno (str. 114—151)
o duševno bolnih in njihovi kazenskopravni odgovornosti, kar mu
moramo šteti v posebno čast; ne Wernz ne Lega ne Hollweck ne
Sole niso o tem vprašanju razpravljali tako podrobno.

Posebej bi opozoril na avtorjeva izvajanja o temelju kazenskega
prava, ki more biti samo pravičnost (str. 45); absolutna je samo božja
pravičnost, ki je pa vzor in norma za človeško pravičnost, o

čemer je jako globokoumno pisal Linsenmann (*Das eth. Problem d. Strafe* v *Theol. Quartalschrift* 1889). Potrebno se mi zdi to poudariti, ker socialni ateizem z liberalizmom vred že dolgo skuša kazenskopravno pravičnost ločiti od vsake notranje zveze z Bogom in božjo absolutno pravičnostjo ter jo izvajati edino le iz potreb ali koristi človeške družbe. Dosledno se smatra kazensko pravo za nekaj popolnoma in izključno človeškega. Dalje bi opozoril na zanimiva izvajanja o absolutnem ali relativnem dostojanstvu razžaljene osebe (str. 170), o kazenskopravni povratnosti post *incursas poenas* l. s. (str. 178), o generični povratnosti (str. 179), o vprašanju, da li se more govoriti o izpodletelem zločinu, ako je zločinec storil vse, kar je bilo potrebno za uspevek, a je potem dovršenost zločina zabranil (str. 205), o negativnem soudeležništvu (str. 219—220) ter o materialnem (realnem) in formalnem (idealnem) stečaju (str. 230 sl.), prav posebno na stečaj zakonov, ki ščitijo različna pravna dobra (str. 232 do 235).

Po mojem mnenju je trditev, da cerkev ne more ukazovati in kaznovati čisto notranjih aktov, vendarle preveč absolutna; iz kodeksa (can. 2195 § 1) sledi samo, da jih cerkev dejanski ne kaznuje. Nekaj drugega pa je teoretično vprašanje, ali jih cerkev sploh more ukazovati. Sklicevati se za negativno mnenje na Innocentija III: *Nobis datum est de manifestis tantum iudicare*, se mi ne zdi srečno; iz teh besed bi sledilo celo, da cerkev nima pravice obsojati in kaznovati čisto tajnih zločinov. In vendar jih cerkev kaznuje s kaznimi l. s., ki jih odpušča v notranjem območju, ker za zunanje radi svoje tajnosti sploh ne pridejo v poštev. Cerkev ima svoje zunanje in notranje območje. Razen tega smoter cerkve ni samo *bonum commune totius*, ampak je ta *bonum commune totius* katerega koncev sredstvo za *bonum singulorum*, ki je večno življenje, v katerega dosego morejo služiti tudi čisto notranji akti kot sredstva. In če ima popolna družba oblast ukazovati vse, kar more služiti kot sredstvo v dosego smotra, ni teoretično nobene težave, da cerkev ne bi mogla ukazovati čisto notranjih aktov in dosledno jih tudi kaznovati.

Drugo sporno vprašanje se tiče objektov kriminalnega postopka, ki so po can. 1933 *delicta publica*. Pripomnil bi le, da se can. 1933 prav nič ne sklicuje na can. 2197, kakor je to v can. 2191 § 1 (*suspensio ex informata conscientia*) in da je po starem pravu bila za kriminalni postopek dovolj dokazljivost zločina. V slučaju avtorjevega mnenja ne preostaje pasivnemu subjektu tajnega zločina drugo, kakor da si ali sam poišče zadoščenje ali se odreče vsakemu zadoščenju primoran, kar je s cerkvene strani toliko kot negatio iustitiæ, ali pa zločin spravi v javnost. Povrh je težko spraviti v sklad javnost can. 1935, 1938, 1943, 1946 in 2223 § 4.

Nekoliko me je osupnila trditev, da so kazni, ki zadenejo moralne osebe direktno ali indirektno, za krivce prave kazni, za nedolžne pa *privationes* (str. 102—103). Temu nasproti na) navedem, da Lammeyer, *Die jur. Pers. d. kath. Kirche* (Paderborn 1929 str. 151—154) odločno poudarja kazenskopravno odgovornost moralnih oseb kot takih; predvsem pa Gillet: *La responsabilité delictuelle des personnes morales ressort clairement de diverses dispositions du Code* (*La personnalité juridique en droit eccl.*, Malines 1927, str. 258) in Falco (*Introduzione allo studio*, str. 138), a tudi Haring (*Grundzüge* [1924] str. 949, op. 3). Za svojo trditev se sklicuje prof. Roberti na can. 2276; toda iz tega can. izvajati za vse slučaje in vse kazni, da so *quoad innocentes privationes* in ne prave kazni, po mojem mnenju ni utemeljeno. Cerkevna kaznenost je po can. 2215 izključno *privatio alicuius boni*; interdikt je že taka *privatio*, a ta ima, ako zadene moralne osebe, ne samo socialne, ampak vedno tudi individualne posledice, za tiste namreč,

ki so dali povod za interdikt. Nedorodnih res te čisto individualne posledice ne zadenejo po can. 2276, a socialnim posledicam so ravno tako podvrženi kakor ostali člani. Zadnje velja za vse socialne kazni, ki ne poznajo nikakih individualnih posledic; v teh slučajih je odveč vprašanje, kaj je kazen za nedolžne, ali prava kazen ali samo čista privatio brez kazenskega značaja. Kdaj je čista privatio, kodeks prav dobro določa, n. pr. can. 1997, 2222 § 2. Da se kaznujejo moralne osebe, nam nekaj vzgledov nudi celo sv. pismo. Sicer pa se mi zdi, da prof. Roberti niti sam ni dosleden; kajti po njegovem mnenju treba smatrati n. pr. odklonitev cerkvenega pogreba za kazen z ozirom na žive (poenae relate ad vivos, str. 98).

Glede kazenskopravne doraslosti je avtor mnenja, da treba vzeti za oba spola 14. leto (str. 112); dokaza za to trditev ne navaja nobenega. Edini razlog je: quia ratio distinctionis quoad poenas cessat. Kakor je to sprejemljivo, je vendar vprašanje, da li je kodeks direktno ali vsaj indirektno določil za kazenskopravno odgovornost 14. leto ali ne. Na to vprašanje moram odgovoriti: ne.

Po avtorjevem pojmovanju vsak zločin directe et immediate laedit aliquid ius ex. gr. vitam, honorem, proprietatem alicuius. Ius je po kontekstu subjektivno ter je lahko singulorum vel societatis (str. 184). A dočim po drugod avtor navaja mnenja raznih kriminalistov, je to opustil pri predmetnem vprašanju o objektu zločina. Po enih je objekt zločina pravno zaščiten interes (Herz, Kessler), po drugih pravno zaščiteno dobro (Binding, Liszt, Mayer), po tretjih pravno dobro in pravni interes (Merkl), po četrlih državni interes (Frank), po petih subjektivno pravo (Feuerbach, Wächter, Berner, Loening) in po šestih celo objektivno pravo (Carrara, Geib). Zoper avtorjevo pojmovanje se po mojem mnenju po pravici poudarja, da niso vsi zločini naperjeni zoper subjektivna prava, n. pr. incestus, sodomia, bestialitas. Kvečjemu so ti zločini in še drugi naperjeni zoper subjektivno pravo družbe, ki jih pod kaznijo prepoveduje, a to velja prav za vse zločine brez izjeme.

Največ preglavic so mi delala izvajanja o poskusu zločina; večkrat sem jih prečital in primerjal besedilo kodeksa, a se ne morem odločiti, da bi pritegnil avtorju. Gre za sporno vprašanje subjektivne in objektivne teorije poskusa oziroma za vprašanje, kateri teh dveh teorij se je kodeks priključil. Haring meni, da subjektivni; isto tako Eichmann, ki se sklicuje na Franka: Über das Strafrecht des CIC (Münchener Festgabe f. K. v. Birkmeyer). Prof. Roberti pa meni, da se je kodeks priključil objektivni teoriji in skuša to dokazati iz can. 2212 § 1, ki pravi, da morajo actus positi vel praetermissi natura sua voditi do zločina. Iz tega sklepa avtor, da je prvi pogoj za poskus, ut media adhibita sint de se apta ad consummationem (str. 201).

Po mojem mnenju je tu avtor zamenjal actus in media; kajpada so actus tudi media, ali vsa media niso actus: pojma nista istovetna. Če bi trebalo pod izrazom »natura sua« razumeti media de se apta ad consummationem, res ne vem, zakaj ne bi bil že začetek izvajanja umora oziroma zastrupljenja, ako kdo kupi strihnina, da zastrupi soseda. Tako zvani pripravljalni akti se baš zato ne smatrajo za začetek zločina, ker »natura sua«, torej objektivno, dasi morda subjektivno, tudi če so njih objecta de se apta, ne vodijo do zločina. Po mojem mnenju hoče izraz natura sua izločiti samo pripravljalne akte kot take; v tem me potrjuje can. 2212 § 1, ki govori posebej de insufficientia vel ineptitudine mediatorum, osobito pa § 2, ki zahteva za izpodleteli zločin 1. omnes actus positi vel omisei sunt, 2. ad delicti executionem natura sua conducunt in 3. et ad delictum perficiendum sufficiunt. Če drži avtorjevo mnenje, je zadnji pogoj popolnoma odveč. In naj še dodam, da je vi vocis conatus vedno podan, tudi če sredstva niso primerna, ravno tako naklep (dolus), ki vendar zadostuje, da se tudi tak poskus kaznuje. Povrh je objektivna teorija v mnogih slučajih v nasprotju s pravnim prepričanjem in pravnim čutom naroda. (Glej Šilović, Kazneno pravo, I [1929] str. 140 sl.)

Opredeba *conatus proximi et remoti* (str. 198—199) se mi ne zdi dobra; ne vem, kaj si naj predstavljam pod besedami: *prout partialis executio criminis fit absente* (to je *conatus remotus*) vel *praesente* (to je *conatus proximus*) *subjecto passivo*. Tudi se mi ne zdi dosledno, da avtor zanika *participatio ex culpa* (malomarnost), a vendar dela odgovornega mandanta, predstojnika, svetovalca *quoad excessum executoris* (str. 212, 213, 217, 218). Popolnoma pa molči avtor o čistem komisivnem in omisivnem zločinu ter o komisivnem zločinu *per omissionem*.

S temi pripombami ne nameravam prav nič zmanjšati vrednosti Robertijevega dela; zato tudi niso namenjene toliko mojemu nekdanjemu učitelju, ampak bravcem, da jih opozorim na najvažnejše kazenskopravne probleme in na vprašanja, ki so sporna in bodo menda ostala še dolgo časa sporna. Avtorju pa želimo prav iskreno, da nam čimprej podari ostala dva dela cerkvenega kazenskega prava.

V. Močnik.

K n i e w a l d, dr. Dragutin, sveuč. prof., **Pastirsko bogoslovlje**. Svezak I: Dušobrižnikova ličnost i djelatnost. 8°, XII + 408 str. Zagreb 1930. Izdala Hrvatska Bogoslovska akademija. Din 100.—

Univerzitetni profesor dr. Knieweld je podaril hrvatskim duhovnikom novo, lepo knjigo, plod desetletnega, vztrajnega dela. V celoti bo Kniewaldovo Pastirsko bogoslovlje obsegalo tri zvezke. V prvem zvezku, ki je letos izšel, govori avtor o osebi in delavnosti dušnega pastirja. V drugem bo obravnaval občo in posebno liturgiko. V tretjem pa cerkveno umetnost. Za homiletiko, pedagogiko in katehetiko so na bogoslovni fakulteti posebni nastavniki in zato je avtor te stvari izvečine izločil iz svoje knjige.

Vsebina prvega zvezka je označena z naslovom: Dušobrižnikova ličnost i djelatnost. V razdelku o osebi dušnega pastirja avtor zlasti jasno piše o važnem vprašanju mašniškega poklica (str. 13—22). Čisto pravilno šteje med znake notranjega zvanja samo dve stvari: pravi namen in sposobnost. Oboji znak, pravi namen in sposobnost, je od Boga, je dar božje milosti. Spoznanje poklica pa je navadno rezultat daljšega psihološkega procesa. — Zanimivi in poučni so podatki iz zgodovine vzgoje in izobrazbe klerikov na Hrvatskem, v Dalmaciji in Bosni (str. 29—33). Trezno sodi avtor o delovanju duhovnikov v svetnih društvih. Duhovnik med mladimi člani ne bodi »brat« ali »tovariš«, ampak jim bodi vzgojitelj in učitelj (str. 74). Za zgled opominja v opombi na tej strani na težkoče, ki so se svoj čas pojavile med Orli in duhovniki v Sloveniji. Duhovnik v katoliških društvih imej odločilno besedo v vsem, kar zadeva vero, moralo, cerkveno disciplino (str. 286).

V razdelku o delovanju dušnega pastirja govori avtor najprej o zakramentu sv. pokore (st. 87—239). Druge zakramente bo obravnaval v liturgiki. Sv. pokoro pa je uvrstil v hodegetiko. To razdelitev upravičuje s tem, da liturgični obred tega zakramenta nekako izgine proti izpovednikovemu delu: od izpovednikovega dela in prizadevanja je največ zavisen uspeh zakramenta sv. pokore. Z veliko marljivostjo je pisano zlasti poglavje o raznih vrstah penitentov. Izpovednik bo našel tu sveta, kako ravnati s spokorniki, ki se ločijo po

dušni dispoziciji, po izobrazbi, stanu in poklicu, po starosti in spolu. V odstavku o slabotnih o veri (str. 196—200) je avtor povzel moralna načela o praznoverju in spiritizmu, o verskem indiferentizmu, o moralnem, socialnem in juridičnem modernizmu; omenja tudi teozofe, antropozofe, »etični pokret« in Vidovičeve šolske tečaje. Dobro je poglavje o pobožnih vernikih (str. 209—212).

Za traktatom o sv. pokori se vrsté problemi modernega, mnogo-strokega dušnega pastirovanja. Dr. Kniewald obdeluje zapored vsa vprašanja, ki se obično obravnavajo v hodegetiki. Z veliko ljubeznijo govori o skrbi za šolsko mladino in zapuščeno deco (st. 278—290). Na široko razpravlja o dušnem pastirovanju ženskega sveta (291—302). Dodal je pa tudi posebno poglavje o dušnem pastirju in tisku. Ob koncu knjige pa je uvrstil dolgo razpravo o Katoliški akciji (str. 351—408). Vidi se, kako je avtorju vprava ta zadeva pri srcu. Odtod ta toplota v besedi, pa tudi temeljitost v reševanju vseh vprašanj, ki so v zvezi s Katoliško akcijo: o nje početku in cilju, o pogojih za uspešno delo, o nje organizaciji in nje razmerju do pobožnih družb in do političnih strank. Zaključil je razpravo s praktičnim navodilom, kako uvesti Katoliško akcijo po župnijah.

Že ta-le kratki pregled nam priča, kako bogata je dr. Kniewaldova knjiga po svoji vsebini. Vsebina, tvarina, pa ni samo bogata, ampak je tudi metodično dobro obdelana. Pri razpletanju pastoralnih vprašanj si je profesor Kniewald vselej najprej ustvaril zanesljiv temelj: zbral je odloke diecezanskih sinod, ki govore o tistem vprašanju, dekrete rimskih kongregacij, pisma in enciklike papežev, kánone, dogme. Na tej solidni podlagi rešuje probleme dušnega pastirovanja (gl. n. pr. poglavje o pogojih za mašniško posvečenje, poglavje o semeniščih, o kánonski poslušnosti, decorum clericale, uvod k zakramentu sv. pokore, nauk o kesanju, o nedostojni ženski noši, zlasti pa razpravo o Katoliški akciji).

Nauke, utemeljene v dogmah, kánonih, cerkveni disciplini, pa naj duhovnik uporablja, ne mehanično, ampak s psihološkim umevanjem duše, ki jo hoče dvigniti, z umevanjem njenih svojstev, dobrih in slabih, temperamenta, vseh okolnosti. To za pastoracijo naše dobe tako važno načelo dr. Kniewald poudarja in ponavlja zopet in zopet. Ko govori o raznih vrstah penitentov, kaže na potrebe našega časa, opozarja duhovnika, kako naj psihološko tolmači zmote, kako naj presoja moralno bedo po vojni.

Vrline, ki se po njih odlikuje Kniewaldovo pastoralno bogoslovje, bo čitatelj priznaval, če tudi se ne bo v vsem strinjal s pisateljem in bo morda nekatere reči želel nekoliko drugače.

Da bi bilo v množini tvarine, ki je nakopičena v knjigi, nekoliko lažje razgledati se, sem si želel pri čitanju, da bi bila tvarina porazdeljena v »dele« in »poglavja«, kakor je to obično pri učnih knjigah. Pa tudi pod posamezne naslove uvrščena tvarina je ponekod premalo pregledno urejena. Gl. n. pr. str. 121—132, kjer je avtor zbral kánone o izpovednikovi jurisdikciji, vmes pa vpletel (str. 126—130) tudi vse, kar dooloča zakonik in dekreti o izpovedavanju redovnih oseb.

Ko je avtor obravnaval vse različno delo dušnega pastirja v krščanski občini, je na koncu dodal še odstavek z naslovom: »dušobrižnik i savremena čudoredna pitanja« (str. 343—351). V tem odstavku govori tudi o ženski gimnastiki in sportu, o ženski noši, o kopalšču. A o vseh teh rečeh je govoril že prej, na str. 296, 298—302, 318. Ali ne bi bilo bolje snov tako urediti, da bi se iste stvari ne ponavljale? Tako ponavljanje iste stvari se kaže tudi že na str. 44 in 131, kjer se govori o tem, kedaj preneha delegirana jurisdikcija. Na str. 296. je navedenih par stavkov iz spisov dr. Mahniča; na naslednji str. 297. so ti stavki do besede ponovljeni.

Ker se na teološki fakulteti pedagogika posebe predava, bi se mogla iz pastoralnega bogoslovja izločiti čisto pedagoška vprašanja. Za spoznavanje dece so brez dvoma koristne ankete, proučevanje dnevnikov, spontano napisanih sestavkov, koristna more biti tudi psihoanaliza (str. 298). — Pa to so stvari, ki se z njimi dušni pastir ne more ukvarjati. Tudi o konviktih in internatih in o čitivu za mladino razpravljajo pedagoške knjige.

V poglavju o dušnopastirski skrbi za ženski svet (str. 291—302) čitamo stvari, ki sodijo bolj v sociologijo negoli v pastoralno bogoslovje: tako je vprašanje o feminizmu, o ženski pravici glasovanja, o ženi v javnosti in v politiki, o ženski izobrazbi. Avtor je te reči posnel po člankih rajnega dr. Mahniča v Rimskem katoliku.

Poučna je razprava o tisku (str. 332—342). Toda kakšen naj bo katoliški list po duhu, kakšno naj bi bilo njega razmerje do politike in do političnih strank, to so vprašanja, ki bi se mogla kje drugje, morda pri tečaju za časnikarje, z večjim pridom obravnavati, negoli v priročniku pastoralnega bogoslovja.

V primeri s temi razpravami o feminizmu, o skrbi za zapuščeno deco, o tisku, se mi zdi, da pa so nekatera vprašanja o zakramentu sv. pokore preveč na kratko obdelana; n. pr. vprašanje o naletanju pokore (str. 184—185), o sv. odvezi (str. 186—187). Tudi o župnih matičnih knjigah (str. 259—263) nam je avtor povedal le najnujnejše stvari. Pri nas se sedaj večkrat sklepa/o mešani zakoni (matrimonia mixta), pa tudi civilne poroke niso tako redke. Dušni pastirji bodo pogrešali navodila, kako naj n. pr. vpišejo otroke iz takih zakonov v rojstno in krstno knjigo, kadar roditelji želé, da se otrok krsti katoliško.

Pod naslovom »Dušobrižnik i stranačka politika« (st. 77—85) je dr. Kniewald zbral izjave sv. stolice od Leona XIII. do Pija XI., navodila škofov, mnenja teologov o tej stvari. Svoje sodbe pisatelj ni točno formuliral. Zdi pa se, da se strinja z onimi teologi, ki hočejo, da naj se duhovnik kratko in malo v nobenem slučaju ne vmešava v politiko. Teologov, ki o tej stvari drugače sodijo, avtor ni navedel. Naj spomnim samo temeljito razpravo profesorja Leopolda Kopleerja »Klerus und Politik«, priobčeno v Linzer Theol.-prakt. Quartalschrift 1929. Razprava je izšla tudi v posebni knjigi in kritika jo je pohvalila. Norme, ki jih je Kopleer povzel v sedmih tezah, so take, da jim bo težko prerehati. Podobno piše dr. Al. Ušeničnik v članku »Ob katoliški akciji« (Čas, 28, 1929, str. 385—396).

O političnem udeštvovanju katoličanov v obče govori avtor v poglavju o Katoliški akciji (str. 390—400). Na str. 393—394 dokazuje, da katoličani niso v vesti dolžni glasovati za stranko, ki ima »katoliški program«, pa naj bi bila tudi edina taka. Za stranko, ki sme biti nje član katoličan, pravi, se ne zahteva, da bi delovanje stranke pozitivno soglašalo s katoliškimi načeli; dosti je, če je soglasje negativno, t. j. da kulturni in socialni program stranke ne nasprotuje načelom katoliške Cerkve. Seveda so katoličani, pa naj pripadajo katerikoli stranki, osebno v vsakem slučaju dolžni za temelj vsemu svojemu delovanju postaviti velika načela svoje vere. — Ali je res vse to tako jasno? V demokratskih državah se v političnih zbornicah delajo zakoni o Cerkvi in šoli, o poroki in razporoki, o vzgoji mladine, o javni npravnosti, o ločitvi Cerkve od države. O vseh teh rečeh odloča moč strank. Recimo, da se v kakki državi ti zakoni šele pripravljajo, in da obstoji stranka s »katoliškim programom«, in sicer edina

taka, ki hoče v politični areni braniti pravice sv. Cerkve in pravice staršev do krščanske vzgoje otrok. Ali ni v tem slučaju katoličan v vesti dolžan glasovati za tako stranko in svoje morebitne različne politične, socialne, gospodarske nazore podrediti višjim interesom Cerkve in religije?¹

Metodično, sem rekkel prej, je hvalno, da avtor opira svoj nauk na cerkvene odloke in kánone. A véčasih govóré v knjigi sami kánoni in sami dekreti. Zbranih je tu in tam odlokov in kánonov po cele strani domalega brez kaké razlage (gl. n. pr. str. 23—29, 34—41, 52—53, 247—257). To kopičenje kánonov in dekretov dela knjigo nekoliko težko.

Naj omenim še nekatere podrobnosti, ki sem si jih zaznamoval ob čitanju knjige. Na str. 24, kjer govori pisatelj o onih, ki so »simpliciter impediti« za sprejem mašniškega posvečenja, bi bilo treba h kán. 987 n. 1: »filii acatholicorum« dodati »zav. Comm. Cod. interpr. 16. okt. 1919 in 14. jul 1922 (AAS 1919, 478; 1922, 528). — Na str. 48 veli avtor o izpovedi duhovnikov: »pogosto« se izpoveduje, kdor se izpoveduje vsak teden ali vsaj vsak mesec. Če to avtorjevo misel primerjamo s kánonom 595, §. 1. n. 3 in s kánonom 1367, n. 2, ki govorita o izpovedi redovnikov in klerikov v semenšču (»saltem semel in hebdomada«) se zdi da se mesečna izpoved za duhovnike ne more šteti za »pogostno« izpoved. — Na str. 64 v citatu iz sv. Hieronima ep. ad Nepotian. n. 15 je prava beseda »vocatus«, ne »invitatus«; (»invitatus« je pomota v mojem Past. bogosl. I. 23). — Na str. 124 čitamo: Odveza v smrtni nevarnosti se omeja na forum internum in ne velja pro foro externo. Ta odgovor Comm. Cod. interpr. 28. dec. 1927 potrebuje pojasnila; drugače ga mnogi izmed duhovnikov ne morejo umeti. — Na str. 125 veli avtor: »In errore communi« se veljavno (valide) izpovedujejo tudi oni, ki vedo, da duhovnik nima jurisdikcije. Dostavilo naj bi se: ni pa dopustno (licite), da bi se izpovedovali takemu duhovniku, če nimajo za to važnega razloga (cf. Vermeersch-Creusen, Epit. I³ n. 284). — Na str. 164 je treba h kánonu 2347 § 3 o alienaciji cerkvenih stvari dodati izjavo Comm. Cod. interpr. 24. nov. 1920 in 20. jul. 1929 (AAS 1920, 577; 1929, 574). — Na str. 209 piše avtor: Za penitente laike, ki so recidivni ex interna fragilitate, pa so disponirani, je odlaganje odveze redkokdaj koristno, redno je škoda večja nego korist. Za redovnike in redovnice in tudi za duhovnike se more odlaganje pokore katerikrat s koristjo uporabiti. K temu naj pripomnim: Načelo, ki ga je avtor čisto pravilno postavil za laike, je v praksi pač treba uporabljati tudi za redovne osebe in duhovnike. Ni si lahko misliti, da bi se redovniku ali duhovniku, supposito da je

¹ V Osservatore Romano z dne 3.—4. novembra 1930, N. 257 je na prvi strani pod naslovom »Attacchi ingiusti contro il Centro tedesco« priobčen dopis iz Nemčije v obrambo centra. Dopis poroča, da list »Der Führer«, glasilo badenskih socialistov, očita centru, da hoče monopolizirati religijo, ko sili volivce, naj se vpišejo v njegove vrste. Poslanec nemškega državnega zbora, prof. Schreiber, da je na svojem propagandnem potovanju dal duhovnikom na glasovanje kot program dnevnega reda: »Duhovniki priznavajo v centru edino stranko, ki je po svojih načelih in svoji zgodovini predstavljala in še predstavlja katoliško misel v praktičnem življenju.« Proti temu programu navaja list »Der Führer« besede Pija XI, s katerimi je papež lituanskim škofom izjavil, da se duhovniki ne morejo siliti, da bi pripadali eni sami politični stranki. Dopišnik odgovarja: Papeževe besede predpostavljajo, da je v kaki deželi več strank, ki se njih program z verskega stališča da sprejeti, dasi se v čisto političnih stvareh ločijo med seboj ali celo druga drugi nasprotuje. Tako je moglo biti vprav v katoliški Lituaciji. Jasno pa je, da je mogoča tudi dežela, v kateri katoličanom ni dana svoboda izbire, ko je tu ena sama stranka, ki bolj ali manj točno predstavlja njih želje (aspirazioni)...

Uredništvo Osser. Rom. je sprejelo dopis brez komentarja. Zdi se torej, da se strinja z nazori, ki so v dopisu razloženi. Ti nazori pa nasprotujejo tezi dr. Kniewalda.

disponiran, mogla odveza s koristjo odložiti. Tako odlaganje bi moglo biti povod hudim dušnim konfliktom. — Na str. 225 in 226, kjer je govor o onanizmu med poročenimi, bi bilo treba navesti odgovor sv. penitenciarije 10. marca 1886 (Bucceroni, *Enchirid.*² pg. 246) in 13. nov. 1901 (Collect. C. Prop. F. n. 2123). K temu, kar piše avtor de bona fide v tej stvari, treba dodati, da je bona fides v tej stvari v naši dobi zelo redka.

Tiskovni pogrški, ki so ostali v knjigi, niso takli, da bi motili misel. Na str. 158 bo čitatelj takoj opazil, da sta na vrhu dve vrstici, drobno tiskani, ki jih je treba prestaviti doli na konec h kán. 2388 § 1. — Na str. 44 je naveden kán. 1207, recte: 207. — Za besede Pija X. o razmerju duhovnikov do svetnih organizacij, str. 74¹³⁶ je označen vir: AAS 1910, 610, 611; recte: 621, 632. — Na str. 121 je pod glavnim naslovom: »Djelitelj sakramenta pokore« izostal drugi, podrejeni naslov: Vlast sv. reda in vlast jurisdikcije. — Na str. 176 je daljši citat označen z opombo 96; pa te opombe ni na tej strani, ampak je že na str. 174; citat je posnet po Schulteju, Pastoral. u. Aszet., pg. 79., 80. — Na str. 124¹¹: Comm. Cod. interpr. 20. maja 1923, AAS XV 128; recte: XVI 114. — Na str. 238¹²: Instr. S. Off. contra sollicitant. 20. febr. 1867; recte: 1866 (cf. Coll. C. Prop. F. n. 1282). — Na str. 366 enciklika Pija XI »Ubi arcano« 23. dec. 1923; recte: 1922. — Na str. 357⁵ in 369⁶ Pija XI pismo meksik. škofom 11. febr. 1926; recte: 2. febr.

Prof. dr. Kniewald je s prvim zvezkom svojega pastoralnega bogoslovja izvršil veliko delo, za katero smo mu dolžni hvalo in priznanje. Tega priznanja mu moje pripombe ne morejo kratiti.

F. Ušeničnik.

RAZNO

Teološko in religiozno gibanje v Nemčiji.

Pod naslovom *Le mouvement théologique et religieux en Allemagne* je znani jezuit E. Przywara objavil v 7. in 8. številki l. 1929. (565—575, 660—666) louvainskega bogoslovnega časopisa *Nouvelle Revue Théologique* razpravo, ki hoče očrtati novejši smeri v protestantski in katoliški teologiji ter religioznem življenju po vodilnih problemih in mislih ter označiti nove poglede na bistvena teološka vprašanja. Torej želi predstaviti bilanco teološkega in religioznega življenja v zadnjih letih v Nemčiji. Razprava je zanimiva, zato jo bolj obširno posnamemo.

1. Sedanje teološko-religiozno gibanje označujeta posebno dve besedi, ki sta v Nemčiji zelo priljubljena. To sta besedi »gibanje« (*Bewegung*) in »bistvo« (*Wesen*). Gibanje pomeni živo, osebno odkritje novih pogledov, novih vrednot (*une découverte vivante, personnelle, de vues nouvelles, de nouvelles valeurs*, str. 565). Gibanje nasprotuje ustaljenemu, privajenemu ponavljanju. Pravtako hoče kreniti odločno od subjektivizma (v spoznavanju) in liberalnega individualizma, ki sta vladala pred vojno. Odtod izvira tudi zavest, da se smatra za preobrat (*Wende*) od starega načina pojmovanja in mišljenja v čisto novo. Ta preobrat od subjektivizma in individualizma se vrši z orientacijo na *pre d m e t* (objekt) in na *d r u ž b o*. Fenomenološka metoda je postavila osnovno načelo, da v vsaki misli

neposredno zremo (Wesensschau) predmet, bistvo (Husserl, Rehmke, Meinong). M. Scheler je fenomenološko metodo obrnil na moralo (objektivne vrednote dojemamo z vrednostnimi čuvstvi). Conrad Martius snuje z ontološko fenomenologijo resnični realizem, Martin Heidegger pa izhaja iz ontologije kot »prve filozofije«, ki se iz nje snujejo logika, etika in druge filozofske znanosti (566). Za orientacijo k družbi pa je značilna socialna filozofija dunajskega sociologa A. Spanna, ki navezuje na socialne nazore romantika Ad. Müllerja. Bistvena točka v njej je mišljenje o primarnosti družbe pred individuom. Zato zametava vse sociološke tvorbe, ki slonijo na nazoru, da družba izvira iz pogodbe med seboj neodvisnih posameznikov. Na tem naziranju temeljita politični formuli demokracije in absolutizma. Prava oblika je narod, razporejen po socialnih razredih.

Ti tokovi orientacije na predmetnost in družbo se zrcalijo tudi v teološko-religioznem sodobnem življenju. Pozitivni dogmatični element religije se je pomaknil v ospredje zanimanja, pojavila se je neka antipatija do izključno moralnega ali apologetičnega razglabljanja. Religiozni objektivizem se uveljavlja, religija se ne ocenjuje in obistinuje po svoji vzgojni moči, ampak je sebi namen, ki ga dosega s kontemplacijo objekta. Nadalje se pozna vpliv fenomenologije in nove sociologije v pobožnosti: objektivna liturgična in občestvena pobožnost se ceni, subjektivna privatna nima toliko priznanja.

Ta religiozna orientacija se očituje v judaizmu, protestantizmu in katolicizmu. V judovstvu se izraža v sionističnem gibanju, se kaže v zanimanju za sveto deželo in za misel o izvoljenem ljudstvu. Spisi Martina Buberja in Leona Baecka o judaizmu so tako usmerjeni.

V protestantizmu so skušali uveljaviti to novo orientacijo predvsem Karl Barth in njegovi prijatelji E. Turneyesen, Fr. Gogarten, E. Brunner, Bultmann, Knittermeyer i. dr. R. Otto je skušal obnoviti protestantski kult iz kategorije svetega, a ne pride do nadnaravnega; F. Heiler pa iz pojmovanja molitve kot samonamena, ker pa molitev pojmuje kot religiozno izkustvo, se tudi ne dvigne do objektivnega božjega sveta. Barth in njegova skupina pa hočejo obnoviti objektivni religiozni kult protestantizma. Iščejo bistva protestantizma. Vidi jo ga najprej v Kalvinovem nauku o neizprosni in vseobvladajočem božjem veličastvu, po katerem je človek le orodje božje. Kult je služba temu veličastvu. — Barth in Turneyesen sta tudi zagovornika »religioznega socializma« proti »buržujskemu« krščanstvu. Tudi neo-eschatološko pojmovanje označuje njuno teologijo: božje kraljestvo je večno, bistvo in naloga krščanstva obstoji v tem, da večno sodbo neprestano ponavlja v življenje na svetu. Zelo vpliva ta nauk danskega filozofa in teologa S. Kierkegarda. Ta je nasproten vsaki obliki religije, ki se hoče udomačiti na zemlji. Zato obsoja vsako vidno in zakramentalno cerkev, zato ga odbija v katolicizmu posebno zahteva pokorščine in avtoritete, odpovedi in

žrtve. Vse to nasprotuje osnovnemu nauku o absolutnem, izključnem gospostvu večnega in nevidnega Boga. Prav zato pa se ta skupina tudi bori proti metodi Schleiermacher-Wobberminovi, ki izhaja iz antropocentričnega doživetja ali izkustva in skuša tako najti zvezo z razodetjem. V verski filozofiji se že pozna vpliv Barthove smeri (Görland, Scholz, Tillich, Grisebach, Heidegger itd.).

Tudi na katoliško duhovno življenje je ta »orientacija na predmet« in »orientacija k družbi« zelo vplivala. V njem se posebno opaža obrat k objektivni liturgični pobožnosti, filozofija pa se bliža zopet bolj čistemu tomizmu. Induktivna metafizika izgublja ceno, »čista metafizika«, kolikor mogoče prosta kritičnih, empiričnih, psiholoških in historičnih primesi, je zopet spoštovana. Francoski tomist J. Maritain posebno slovi. V teologiji sta posebno K. Adam (Glaube und Glaubenswissenschaft im Katholizismus, Rottenburg) in Engert (Studien zur theol. Erkenntnislehre, Regensburg 1926) skušala pojem vere kolikor mogoče osvoboditi vsake zveze z apologetiko, zgodovino, dialektiko. Tudi orientacija k družbi se zdi katoliška v jedru. Ta osredotočuje religiozno življenje v skrivnost mističnega telesa Kristusovega. V sociologiji pa se nagiba v simpatijo z gotovimi socialističnimi idejami. Eshatološka miselnost pa kaže v ostrejšo ločitev med Cerkvijo in kulturo. Čuti se odpor proti preprosti ljudski frančiškanski pobožnosti in pa posebno proti »molinizmu« ali »jezuitizmu« in njegovi pobožnosti, ki temelji na nauku o sodelovanju svobodne volje z milostjo. A slučaj J. Wittiga, zaključuje Przywara, nas sili k razmišljanju o tem »objektivizmu« in ideji občestva.

2. V drugem članku govori Prz. o razvoju teološko-religioznega življenja v Nemčiji v l. 1928. Metoda in smer, ki sta jo nastopila R. Otto in Fr. Heiler, je izgubila vpliv. Zdelo se je nekaj časa, da bo Söderblomova in Heilerjeva formula o »evangeljski katoliciteti« mogla biti osnova za religiozno edinost zapada. Kongresa v Stockholmu in Lausanni sta izhajala iz te misli »o evangeljskem« kultu proti »juridično« utemeljenemu in urejenemu. A Barthova skupina odločno odklanja to psihološko krščanstvo in tako osnovano objektivnost. V Barthovi skupini pa se tudi javljajo nasprotja. Nekateri teologijo vedno bolj prevajajo v filozofijo, Barth pa hoče teologijo v pravem pomenu besede. Njegov objektivizem pa je v ostrem nasprotju s Schleiermacher-Wobberminovem pojmovanjem. Ta nasprotja morejo voditi do razkola v protestantizmu. Kirkegaardov vpliv raste. Ali bo pod tem vplivom protestantska teologija prešla v filozofijo ali pa bo po drugi poti (Barth) prišla k vidni in juridični Cerkvi in nazadnje h katoliški?

Katoličane pa je v tem letu predvsem zanimal odnos med katoliško akcijo in temi modernimi gibanji. (Prim. o tem razpravo istega avtorja »Katholische Bewegung und Katholische Aktion« v Stimmen der Zeit 116 [1929] str. 256—266.) »Novi katolicizem« zametava kompromise, prilagojevanje na razne kulturne, gospodarske in druge razmere, hoče biti čist, radikalen iz osnov. Prz. navaja kot tipičen zgled

te težnje delo *Apostatenbriefe juda-konvertita Kos. Lewina*, ki se neizprosno bori proti katolicizmu, ki bi hotel še verovati na moderne vrednote. P. Wust v delu »*Die Dialektik des Geistes*« pa utemeljuje misel, da svet katoliške teologije ni samo negativna norma za filozofijo o človeku, ampak ji daje pozitivno pomoč. Tudi Guardini se bliža radikalnemu katolicizmu. V pozitivni zahtevi po vrnitvi h katoliškim religioznim osnovam gotovo katoliška akcija potrjuje to gibanje. Pravtako ga potrjuje v želji po aktivnem sodelovanju v občestvu Cerkve. Dobra je tudi zahteva, da naj stopi na mesto teologije, v katero vpletajo razne šole svoje probleme, na prvo mesto teologija cerkvenega učiteljstva in šele potem pridejo filozofska razglabljanja raznih šol.

V vseh teh stvarih pa je katoličanom treba odkritosrčnega duha, pripravljenega tudi za žrtve, obenem pa široke apostolske požrtvovalnosti. J. F.

Književne beležke.

L. 1907 in 1912 je izšel v dveh debelih zvezkih »*Kirchliches Handlexikon*«, ki ga je uredil prof. Mih. Buchberger. Odlikoval se je po bogati nomenklaturi in preciznosti. Ker je naklada pošla, se je priredila nova izdaja, toda precej razširjena. Izdajatelj je zopet M. Buchberger, danes škof v Regensburgu. Delo bo obsegalo 10 zvezkov leksikalne osmerke po okroglo 1000 stolpcev. Število člankov bo naraslo na 30.000 in več, število sotrudnikov presega 300. Nova izdaja nosi naslov: »*Lexikon für Theologie und Kirche*« in izhaja pri Herderju v Freiburgu. Doslej sta izšla dva zvezka.

Odlično delo »*Jésus Christ, sa personne, son message, ses preuves*« rajnega francoskega jezuita Leoncija de Grandmasona (gl. BV X, 335) je izšlo v okrajšani izdaji (*édition abrégée*), ki jo je priredil J. Huby (vel. 12°, VIII in 708 str., Paris 1930, Gabriel Beauchesne, éditeur; 48 fr.).

V spomin 1500 letnice smrti sv. Avguština je izdala Görresova družba lep zbornik modroslovnih in bogoslovnih razprav. Uredila sta ga Martin Grabmann in Jos. Mausbach (*Aurelius Augustinus. Lex. 8°, XII + 439 str. Köln, J. P. Bachem G. m. b. H.*). Izmed razprav se jih nekaj bavi z Avguštinovim naukom, druge pa pojasnjujejo vpliv njegovih misli na poznejše dobe. V najnovejši čas posega F. J. von Rintelen z razpravo: *Deus bonum omnis boni. Augustinus und modernes Wertdenken* (str. 203—224). J. Sauer razpravlja o severnoafriškem cerkvenem stavbarstvu v Avguštinovem času (str. 243—300) in pojasnjuje (str. IX. X) Avguštinovo sliko pod kapelo Sancta sanctorum, ki je na čelu zbornika.

Lkn.

Publikacije »Bogoslovne Akademije« v Ljubljani.

I. Dela:

1. knjiga: A. Ušeničnik, *Uvod v filozofijo*. Zvezek I: Spoznavno-kritični del. 8°. (XII in 504 str.) Lj. 1921. (Razprodano.)
2. knjiga: A. Ušeničnik, *Uvod v filozofijo*. Zv. II: Metafizični del. 1. sešitek 8°. (IV in 384 str.) Lj. 1923. 60 Din. 2. sešitek 8°. (234 str.) Lj. 1924. 60 Din.
3. knjiga: F. Grivec, *Cerkveno prvenstvo in edinstvo po bizantinskem pojmovanju*. 8°. (112 str.) Lj. 1921. 20 Din.
4. knjiga: F. Kovačič, *Doctor Angelicus sv. Tomaž Akvinski*. 8°. (IV in 101 str.) Lj. 1923. 20 Din.
5. knjiga: F. Grivec, *Cerkev*. 8°. (IV in 320 str.) Lj. 1924. 70 Din.
6. knjiga: A. Ušeničnik, *Ontologija*. Učbenik. 8°. (60 str.) Lj. 1924. 30 Din.
7. knjiga: *Sveto pismo Novega zakona*. Prvi del: Evangeliji in Apostolska dela. Po naročilu dr. A. B. Jegliča, ljubljanskega škofa, priredili dr. Fr. Jerè, dr. Gr. Pečjak in dr. A. Snoj. Mala 8°. (XVI in 431 str.) Lj. 1925. V platno vezana knjiga 48 Din; boljše vezave po 60, 84 in 120 Din.
8. knjiga: *Acta I. Conventus pro studiis orientalibus anno 1925 in urbe Ljubljana celebrati*. 8°. (IV et 168 pagg.) Lj. 1925. 30 Din; vez. 45 Din.
9. knjiga: *Sveto pismo Novega zakona*. Drugi del: Apostolski listi in Razodetje. 8°. (XVI in 349 str.) Lj. 1929. Cene kakor pri prvem delu.
10. knjiga: F. Grivec, *Vzhodne cerkve in vzhodni obredi*. 8°. (50 str.) Lj. 1930. 8 Din.
11. knjiga: J. Turk, *Breve Pavla V. Tomažu Hrenu z dne 27. nov. 1609*. 8°. (107 str.) Lj. 1930. 25 Din.

II. Razprave:

1. F. Grivec, *Pravovernost sv. Cirila in Metoda*. (Razprodano.)
2. A. Snoj, *Staroslovenski Matejev evangelij (De versione palaeoslavica Evangelii S. Matthaei. — Praemisso Summario et addito Apparatu critico in lingua latina)*. Lj. 1922. 8°. (34 str.) 5 Din.
3. F. Grivec, *Boljševiška brezbožnost (De atheismo bolševismi)*. Lj. 1925. 8°. (15 str.) 3 Din.
4. F. Grivec, *Ob 1100 letnici sv. Cirila*. Pojasnilo k apostolskemu pismu Pija XI. »Quod S. Cyrillum Thessalonicensem z dne 13. februarja 1927. 8°. (16 str.) Lj. 1927. 3 Din.
5. J. Turk, *Tomaž Hren*. 8°. (30 str.) Lj. 1928. 5 Din.
6. F. Grivec, *Mistično telo Kristusovo*. Metodična in praktična vprašanja. 8°. (17 str.) Lj. 1928. 4 Din.
7. F. Grivec, *»Rerum Orientalium«*. Okrožnica papeža Pija XI. o proučavnju vzhodnega krščanstva. 8°. (23 str.) Lj. 1929. 4 Din.

Knjige se naročajo v Prodajalni Kat. tisk. dr. (prej H. Ničman), Ljubljana, Kopitarjeva ulica 2.

»Bogoslovni Vestnik«

izhaja štirikrat na leto in stane v kraljevini Jugoslaviji 50 Din, za inozemstvo 60 Din.

Vsi dopisi, ki so namenjeni upravi (n. pr. reklamacije, naznanila, preselitve i. sl.), naj se pošiljajo u p r a v i B. V., Ljubljana, Prodajalna K. T. D. (H. Ničman).

Bogoslovna Akademija ima pri ljubljanski podružnici poštne hranilnice račun št. 11.903.

Nota.

»Bogoslovni Vestnik« quater per annum in lucem editur. Pretium subscriptionis extra regnum Jugoslaviae est Din 60 Directio et administratio commentarii »Bogoslovni Vestnik« Ljubljana, Faculté de Théologie (Yougoslavie).

Za uredništvo in izdajatelja oblasti odgovoren: prof. dr. Lukman.

Za Jugoslovansko tiskarno: Karel Čeč.